

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ VE KRİZ YÖNETİMİ: KOSOVA
ÖRNEĞİ

Tuba ÖZOCAK

Danışman

Prof. Dr. Zehra Nilüfer KARACASULU

İZMİR-2019

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ **Avrupa Birliği Ve Kriz Yönetimi: Kosova Örneği**” başlıklı tezin, tarafımca akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım kitapların dipnot şeklinde ve kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapmak sureti ile yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

..../..../2019

Tuba ÖZOCAK

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Avrupa Birliği ve Kriz Yönetimi: Kosova Örneği
Tuba Özocak

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Avrupa Birliği Anabilim Dalı
Avrupa Birliği Yüksek Lisans Programı

Güvenlik ve savunma konusundaki entegrasyon, ekonomik entegrasyonunu tamamlayan Avrupa Birliği'nde, Topluluğun kurulmasından bu zamana kadar geçen sürede tartışılan başlıca konular arasında yer almaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası kalıcı barış ortamını sağlamak amacıyla bir araya gelen Avrupa devletleri, Soğuk Savaşın sonuna kadar geçen sürede güvenlik ve savunma alanında ortak bir yapıda bulaşmak adına adımlar atmış, ancak bu çabalar çoğunlukla sonuçsuz kalmıştır. Yugoslavya'nın dağılması sonrası yaşanan Kosova Krizi ile kendi sınırları yakınındaki savaşa seyirci kalan Avrupa devletleri bu konuda yetersiz olduklarını anlamışlar ve Ortak Dış Güvenlik Politikası ve onun en önemli bileşeni olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nı geliştirmek adına bir dizi adım atmışlardır. St. Malo Konferansı bu bağlamda dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışmanın amacı Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın oluşturulmasını ve Kosova Krizi sonrasında bu politikanın kriz yönetimi kapsamında gelişmesini incelemektir. Bu çalışma ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve bu kapsamda gelişen kriz yönetimi alanında AB'nin sivil kriz yönetimi aracı olan hukukun üstünlüğü misyonu, EULEX Kosova örneği üzerinden analiz edilmiştir. Çalışmanın temel araştırma sorusu Avrupa Birliği kriz yönetimi alanında ilk sivil kriz yönetim tecrübesi olan EULEX'in ne derece başarılı olduğu sorusudur. EULEX'in hukukun üstünlüğü kapsamında adalet, polis ve gümrük başlıca çalışma alanlarıdır. EULEX ile adalet, polis ve gümrük alanında ciddi adımlar atılmış ancak istenilen başarıya ulaşılamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, Avrupa Birliği ve Kriz Yönetimi, Kosova Krizi, EULEX

ABSTRACT

Master's Thesis

The European Union and Crisis Management: the Case of Kosovo

Tuba Özocak

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of the European Union

European Union Master's Program

Integration on the security and defense issues is one of the main topics that have been debated for many years since the establishment of the the European Union, which has already completed its economic integration. The European states which came together to ensure peace after the Second World War, have tired to establish a structure on security and defense issues, yet their efforts were mostly unsuccessful. Following the Kosovo Crisis after the disintegration of Yugoslavia, the European states who watched the war happening near their borders, understood that they were inadequate on these issues; thus took series steps to develop the Common Foreign and Security Policy as well as its most important component, the European Security and Defense Policy. The St. Malo Declaration is regarded as a milestone in this context. The aim of this study is to examine the creation of Common Security and Defense Policy and the development of this policy within the scope of crisis management after the Kosovo Crisis. The EULEX mission of the rule of law, which is the EU's tool for civil crisis management in the area of ESDP and the crisis management developed in this context, as EULEX Kosovo are examined in this thesis study. The main research question of the study is to what extent EULEX, the first civil crisis management experience in the European Union crisis management field, is successful. Within the scope of EULEX's rule of law, justice, police and customs are the main fields of activity. With EULEX, serious steps have been taken in the field of justice, police and customs, but the desired success has not been achieved.

Keywords: European Security and Defense Policy, The European Union and Crisis Management, Kosovo Crisis, EULEX

AVRUPA BİRLİĞİ VE KRİZ YÖNETİMİ: KOSOVA ÖRNEĞİ
İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
TABLO LİSTESİ	ix
ŞEKİL LİSTESİ	x

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KRİZ VE KRİZ YÖNETİMİNİN KAVRAMSAL ARKA PLANI

1.1.KRİZ KAVRAMININ TANIMI	4
1.2. KRİZ YÖNETİMİ	8
1.3. KRİZ YÖNETİMİ İLE İLGİLİ YAKINDAN İLİŞKİLİ KAVRAMLAR	11
1.3.1. Krizi Önleme	12
1.3.2. Çatışmayı Önleme, Çatışma Yönetimi, Çatışma Çözümü Kavramları	13
1.3.3.Barışın İnşası, Barışı Koruma ve Barışı Sağlama	16
1.4. KRİZ YÖNETİMİ PRENSİPLERİ	20
1.5. KRİZ YÖNETİMİ AKTÖRLERİ	24
1.6. KRİZ YÖNETİMİ EVRELERİ VE ARAÇLARI	25

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KRİZ YÖNETİMİ KABİLİYETİ

2.1.SOĞUK SAVAŞ ÖNCESİ AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI OLUŞTURMA ÇABALARI	31
2.2.SOĞUK SAVAŞ SONRASI AVRUPA'DA GÜVENLİK VE SAVUNMA	

POLİTİKASI OLUŞTURMA ÇABALARI	33
2.2.1. Ortak Dış Güvenlik Politikası Oluşturulması ve Geliştirilmesi	34
2.2.1.1. Maastricht Anlaşması	35
2.2.1.2. Amsterdam Anlaşması	38
2.2.2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Oluşturulması ve Avrupa Güvenlik Zirveleri ile Gelişen Kriz Yönetimi Kabiliyeti	39
2.2.2.1. St. Malo Zirvesi:Dönüm Noktası	41
2.2.2.2. Köln Zirvesi	43
2.2.2.3. Helsinki Zirvesi	46
2.2.2.4. OGSP'nin Sivil Kriz Yönetimi Boyutu	47
2.2.2.5. Feira Zirvesi	49
2.2.2.6 . Nice Zirvesi	51
2.2.2.7. Leaken Zirvesi	51
2.2.2.8. 2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi	52
2.2.2.9. 2008 Sivil Temel Hedefleri	55
2.2.2.10. 2010 Sivil Temel Hedefleri	57
2.2.2.11. Lisbon Anlaşması	59
2.2.2.12. 2016 AB Küresel Güvenlik Stratejisi	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ KRİZ YÖNETİMİ: KOSOVA KRİZİ

3.1. KOSOVA KRİZİNİN OLUŞUMU	64
3.2. AB KRİZ YÖNETİMİ MİSYONU: EULEX	68
3.2.1. EULEX'in Başlıca Amaçları	70
3.2.2. EULEX'in Kaynakları ve Başlıca Çalışma Alanları	72
3.2.3. EULEX'e Getirilen Eleştiriler	76
3.3.4. Eleştiriler Sonrası EULEX	82
SONUÇ	86
KAYNAKÇA	93

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AET	Avrupa Ekonomi Topluluğu
AGSP	Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
ASİ	Avrupa Siyasi İşbirliği
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
BAB	Batı Avrupa Birliği
CCM	Civillian Crisis Management (Sivil Kriz Yönetimi)
CIMIC	Civil-military cooperation (Sivil-Askeri İşbirliği)
DDR	Disarmament, Demobilization and Reintegration (Silahsızlanma ve Yeniden Entegrasyon)
FRY	Former Republic of Yugoslavia (Eski Yugoslavya Cumhuriyeti)
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
ICR	International Civil Repesant (Uluslararası Sivil Temsilci)
KFOR	Kosovo Force (Kosova Gücü)
KLA	Kosovo Liberation Army (Kosova Özgürlük Ordusu)
MMA	Monitoring, Mentoring and Advising (İzleme, Destekleme ve Tavsiyede Bulunma)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik İşbirliği Örgütü)
ODGP	Ortak Dış Güvenlik Politikası
PSIG	Provisional Institutions of Self-Government
SSR	Security Sector Reform (Güvenlik Sektörü Reformu)

SAA	Stabilisation and Association Agreement (İstikrar ve Ortaklık Anlaşması)
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
UNMIK	United Nations Interim Administration Mission in Kosova (Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Görevi)

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Kriz Yönetimi Evreleri ve Araçları

s.25

ŒEKİL LİSTESİ

Œekil: 1 Kriz Yönetiminin Evreleri

s.28

GİRİŞ

Avrupa devletlerinde ortak dış politika ve savunma fikri İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında bu zamana kadar devam etmiştir. Yugoslavya'nın dağılma süreci ile yaşanan Kosova Krizi ile Avrupa Birliği sınırlarının yanı başında meydana gelen krize sessiz kalmış, NATO müdahalesi ile sonlandırılan bu kriz Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunma alanındaki politikalarını sorgulamasına sebep olmuştur. Bu kapsamda ilk gelişmeler Maastricht Anlaşması ile oluşturulan sütünlü yapıda ODGP ikinci sütün olarak anlaşma metinlerinde yer almış ancak onun en önemli bileşeni olan AGSP'nin temelleri Kosova Krizi sonrası edinilen tecrübelerin ışığında oluşturulan St. Malo Bildirgesi ile atılmıştır. Bu bağlamda St. Malo bildirgesi AGSP politikasının geliştirilmesi ve kriz yönetimi kapasitesinin oluşturulması adına dönüm noktası olmuştur.

Kriz yönetiminde askeri operasyonlar ile sivil görevler bir arada yapılmaktadır. EULEX Kosova bunun örneklerinden biridir. Bu bütünsel yaklaşıma rağmen Kosova'da AB kriz yönetiminin başarısı tartışılmaktadır. Bu nedenle bu konunun araştırılması önemlidir. St.Malo Konferansı sonrasında askeri ve sivil kapasitesini önemli ölçüde geliştiren Birlik için EULEX sembolik öneme sahiptir. EULEX AGSP bünyesinde yürütülen en büyük sivil misyondur. AB'nin EULEX performansı ODGP ve AGSP'nin başarısı veya başarısızlığı için bir test alanı olarak değerlendirilmektedir. Çalışmanın temel araştırma sorusu Avrupa Birliği kriz yönetimi alanında ilk sivil kriz yönetim tecrübesi olan EULEX'in ne derece başarılı olduğu sorusudur.

Bu çalışmanın amacı AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikası'nın oluşumu ve yenilenme sürecini Kosova örneği ile analiz etmek ve AB'nin kriz yönetimi kabiliyetinin başarısını Kosova örneğinde değerlendirmektir. Bu bağlamda Avrupa Birliğinde ODGP fikrinin oluşturulma çabasına ve Kosova Krizi sonrasında oluşturulan konferans, imzalanan anlaşmalar ve oluşturulan güvenlik stratejileri ışığında Avrupa Birliği kriz yönetimi Kosova örneğinde incelenmiştir.

AB'nin Küresel Güvenlik Stratejisi'nin Haziran 2016 tarihinde ilan edilmesi, kriz yönetiminin AB için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. 2016 Güvenlik Stratejisi'nde Mogherini'nin kriz yönetimi konusunda krizlere kapsamlı yaklaşılması gerektiğini vurgulamıştır. AB'nin kriz döngüsünün tüm aşamalarında harekete geçecek krizlere sorumlu ve kararlı bir şekilde cevap verebilecek, istikrarın sağlanmasına yatırım yapacak bir yaklaşım vurgulaması bölgesel barışın sağlanması adına önemlidir.

AB uluslararası barış ve güvenliğin korunması; Birleşmiş Milletlerin güçlendirilmesi; dünya çapında demokrasi, insan hakları, iyi yönetim ve bölgesel işbirliği, çatışma önleme ve uzlaşmaya katkıda bulunmayı geçmişte birkaç kez dış ilişkiler alanındaki temel hedeflerini belirlemiş ancak 2016 Küresel Güvenlik Stratejisi'nde temel strateji olarak deklare etmiştir. Bu bağlamda Birliğin Balkanlar politikası bölge ülkelerini aşamalı olarak AB'ye entegre ederek uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını sağlamaktır. Kosova'da yürütülen sivil kriz yönetimi Kosova'nın AB'ye üye olması ve bölgede kalıcı barış ve istikrarın sağlanması adına oldukça önemlidir. Bu kapsamda EULEX'in başarısı Kosova'nın AB'ye üyeliği için önemlidir.

AB'nin kriz yönetimi ve Kosova Krizi ile ilgili literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak kriz yönetimi kapsamında çalışmalar AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünü hedeflemesi bağlamında yürüttüğü askeri, sivil ve sivil-askeri kriz yönetimi operasyonları ile ilgili genel çalışmalardır. Kosova krizi kapsamında yapılan çalışmalar ise bölgenin AB'ye üyeliği ve komşuluk politikası kapsamındadır. Bu çalışma bölgenin AB'ye üyeliğini değerlendirmek ve AB'nin bölgede hukukun üstünlüğü misyonunun analiz edilmesi adına önemlidir.

Çalışmada masa başı araştırması yapılarak, birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanarak literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde kriz yönetiminin teorik arka planına yer verilmiştir. Bu bölümde kriz ve kriz yönetiminin tanımı, kriz yönetiminin araçları, ve kriz yönetiminin evreleri incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Avrupa Birliği'nde ortak savunma fikirlerinin oluşum geçmişi ve Kosova Krizi sonrasında AB kriz yönetimi kapasitesi

açıklanmıştır. Kriz yönetimi kapasitesinin incelenmesi bağlamında sivil kriz yönetiminin gelişim aşaması çalışma örneği anlamında spesifik öneme sahiptir.

Çalışmanın son bölümünde Kosova Krizi sonrasında Avrupa Birliği'nde sivil kriz yönetimi kapasitesinin oluşturulması sürecinde bir test alanı olarak görülen AB Hukukun Üstünlüğü Misyonu EULEX örneğinde incelenmiştir. EULEX'in başlıca çalışma alanları hukukun üstünlüğü kapsamında adalet, polis ve gümrük çalışma alanıdır. Adalet bileşeni kapsamında organize suç, yolsuzluk, etnik gruplar arası suçlar, ekonomik suçlar ve kayıp kişiler de dahil olmak üzere hukuk davalarına bakılmaktadır. Polis bileşeni ise operasyonel konular, sınır polisi, suç ve polis idaresi konularını içermektedir. Gümrük bileşeni ile EULEX, gümrük konusunda yerel kurumlara mentorluk edilmesi, izlenmesi ve tavsiye edilmesine odaklanan yaklaşımı ile hukuk devletinin oluşturulmasında yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır. Bu kapsamda üçüncü bölümde Kosova Krizi'nin oluşumu, EULEX'in başlıca çalışma alanı, amaçları ve EULEX'getirilen eleştiriler incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KRİZ VE KRİZ YÖNETİMİNİN TEORİK ARKA PLANI

Tıp literatüründen işletme yönetimine; siyaset bilimden psikoloji literatürüne kadar oldukça geniş kullanım alanına sahip olan kriz kelimesi birçok disipline göre farklı bakış açılarıyla tanımlanmıştır. Farklı disiplinlerce farklı tanımları içinde barındıran kriz kavramını diğer disiplinlerden ayıran unsur mevcut kriz durumunun öznesi ile ilgili ayrımdır. Tıp literatüründe krizin öznesi insan vücudu olurken, işletme literatüründe şirketler, uluslararası ilişkiler literatüründe ise aktörlerdir.

Kriz yönetimi uluslararası ilişkiler literatüründe özellikle çatışma çözümü (conflict management) ve barışın inşası (peace building) kapsamında kullanılmaktadır. Kriz yönetiminin kuramsal boyutunun incelendiği bu bölümde kriz ve kriz yönetiminin tanımı, kriz yönetimi prensipleri, aktörleri ve kriz yönetimi evrelerinin uluslararası ilişkiler disiplini bağlamında tanımı yer almaktadır. Literatürde kriz yönetiminin evreleri ve araçları konusunda net bir ayrım yoktur. Bu çalışmada kriz yönetiminin evreleri ve araçları tek bir başlık altında toplanarak kriz yönetiminin araçları kapsamında kriz yönetimi evreleri tanımlanmıştır.

1.1. KRİZ KAVRAMININ TANIMI

Kriz kelimesinin birçok tanımı bulunmakla birlikte herkes tarafından kabul edilen bir tanımı yoktur. Etimolojik köken itibarıyla Yunanca “krisis” den gelen kriz kelimesi tıp literatüründe yaygın kullanılmakla birlikte sözlük anlamı “bir ülkede veya ülkeler arasında, toplumun veya bir kuruluşun yaşamında görülen güç dönem, bunalım, buhran “olarak tanımlanmaktadır.¹

Geniş bir çerçevede kullanılan kavram istenmeyen, benzeri görülmemiş, artık yönetilemeyen ve belirsizliğe neden olan durumlar için kullanılmakla birlikte; zaman baskısı ve son derece belirsiz koşullar altındaki bir sosyal sistemin temel yapıları ya da temel değerleri için ciddi bir tehdit olarak da tanımlanabilmektedir.² Ekonomik

¹TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.593d2326ae9814.09341861, (08.11.2018)

²Bruce W. Dayton, “Managing Crises in the Twenty First Century, **International Studies Review**, Vol.6, 2004, p.165-194.

bozulmalardan, bölgesel savaflara, bilgi teknolojisinde yaşanan krizlerden doğal afetlere kadar pek çok olumsuz süreci açıklamakta bu tanım açıklayıcı olmaktadır.

Genel tanım gereği "bozukluk" anlamına gelen kriz kelimesi normal ya da istikrarlı olmayan bir durumu açıklamak için kullanılmakla birlikte insanlar, devletler, hükümetler, örgütler, vb. aktörler tarafından tecrübe edilen kaotik durumlar olarak tanımlanmakta ve aniden meydana gelen, herhangi bir sistemin rutin süreçlerini kıran acil bir durum anlamına da gelmektedir.³ Uluslararası politikada ise kriz kavramı bir durum olarak "savaş ya da barış olmaması" (Jenseits von Krieg und Frieden) durumu olarak tanımlanmıştır.⁴ Brechner'e göre; sebebinin insan hatası, doğal afet ya da yanlış politik kararlar olarak genelledebileceğimiz kriz kavramı içinde ciddi tehditler barındıran, elverişsiz, yıkıcı ve çoğu zaman yaşamı tehdit eden, içinde yüksek derece belirsizlik barındıran ve çözümü adına geri döndürülemez kararlara ihtiyaç duyulan bir durum olarak ifade edilmiştir.⁵

Uluslararası krizler, yalnızca doğrudan dâhil olan aktörler için değil, tüm uluslararası sistem için dengesizleştirici olabilecek tehlikeli bölümlerdir. Krizler, yerleşik kurumlara ve inanç sistemlerine büyük zorluklar getirebilir ve gücün uluslararası toplum içindeki veya bölgesel bir alt sistemdeki dağılımını sonsuza kadar değiştirebilir.⁶ Literatürün öncü isimlerinden Brecher, uluslararası krizlerin iki ayrı fakat karmaşık bir şekilde, birbiriyle ilişkili düzeylerde, sistem düzeyi ve devlet seviyesinde geliştiğini vurgulamaktadır. Brecher'in uluslararası kriz olarak adlandırdığı sistem düzeyinde krizleri Brechner iki belirleyici unsur ile ifade etmiştir. Bunlar sistem ya da devlet düzeyindeki krizler ile dış politika krizleridir.⁷

Sistem ya da devlet düzeyindeki krizler iki ya da daha fazla devlet arasındaki yıkıcı etkileşimlerin yoğunluğunda artış türünden bir değişim ve uluslararası sistem veya alt sisteminde bir takım zorlamalar (challenges) dır. Bu etkileşimin yoğunluğu genellikle belirli eylem (act) ya da olay (event) lar tarafından tetiklenir. Bunlar ekonomik amborgo, diplomatik kriz gibi şiddet içermeyen askeri eylemler olabildiği

³Ömer İşyar, "Definitional Management of International Relations", **Perceptions**, Vol. 4, 2008, p. 2.

⁴Marc Hauben, **International Crisis Management: The Approach of European States**, New York, Routledge, 2005, p.12.

⁵Dayton, p. 168.

⁶Jonathan Wilkenfeld, Katleen J. Young, David M. Quin, Victor Asal, **Mediating International Crises**, Routledge Press, New York, 2006, p.1.

⁷Michael Brechner, "Introduction: Crisis, Conflict, War-State of Discipline", **International Political Science Review**, Vol.17, No. 2, p.127.

gibi direkt askeri eylemleri de içerebilmektedir. Uluslararası krizler, krizin başlangıcından başlayarak, ilerleyen aşamalardan geçmekte, tırmanma ve yok oluş ile ilerlemekte ve krizin hem katılımcılar hem de uluslararası sistem üzerindeki etkileriyle sonuçlanmaktadır. Bu fazların her birinde merkezi değişken, ilgili ülkeler arasındaki yıkıcı etkileşimin derecesidir.⁸

Brecher' in tanımladığı uluslararası krizlerin ikinci boyutu olan dış politika krizleri uluslararası krizlerin devlet düzeyindeki boyutudur. Bu tanım, liderlerin tehdit algılarına ve politika seçimlerinde karşılaştıkları problemlerle nasıl başa çıktıklarına odaklanmaktadır. Brechner'e göre; bir dış politika krizinin üç tanımlayıcı özelliği vardır. Bunlar:⁹

- Bir veya daha fazla temel değere yönelik algılanan tehdit;
- Bu tehditlere karşılık vermek için kısıtlı zaman;
- Askeri düşmanlıkların artma olasılığıdır.

Uluslararası sistemde mevcut krizlerin sıklığına rağmen kriz kavramı ve süreci hakkında nispeten daha az şeyin bilinmesi akademisyenleri sistematik, ampirik bilgi edinme çabalarına ve bu bilgileri sentezleme çabalarına itmiştir.¹⁰ Uluslararası politikada bu bağlamda kriz tanımı ile ilgili mevcut bilgilerin sentezlenmesiyle oluşturulan üç çeşit yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar:

- 1- Sistemik yaklaşım
- 2- Karar verme yaklaşımı
- 3- Her ikisininde kombinasyonunu oluşturan karma yaklaşımdır.

Bu yaklaşımlar tanımsal ayrımların yanı sıra farklı analiz düzeylerini, alternatif tanımları geliştirmek adına önem teşkil etmektedir. Bu yaklaşımlardan sistemik yaklaşıma göre kriz, ülkeler arasındaki ya da uluslararası sistemdeki mevcut etkileşim şekillerinde gözlemlenen değişiklikler olarak tanımlanmıştır. Bu etkileşimlerden kasıt; hızla gelişmekte olan istikrarlaştırıcı kuvvetlerin genel sistemdeki etkisini önemli ölçüde “normal” (ortalamanın üzerinde) seviyenin

⁸Brechner, p.127-128

⁹Michael Brecher, **Crises in World Politics: Theory and Reality**, Pergamon Press, Oxford, 1993, p.3.

¹⁰İşyar, p. 4.

üzerinde olarak artırır. Bu etki sistemde meydana gelen şiddet olasılığını artırmakla birlikte genel sistemin yanı sıra genel sistemin alt sistemlerinde de görülebilir.¹¹

Brecher ve Yehuda bu tanıma katkıda bulunarak genel sistem ve onun alt sisteminde meydana gelen değişiklik için iki gerekli ve yeterli koşulun meydana gelmesi gerektiğini belirtmişlerdir.¹² Brechner ve Yahuda'ya göre; bunlardan birincisi sistem aktörleri arasında yapıcı etkileşimin yoğunluğudur. İkincisi ise uluslararası sistemin yapısı içinde bir veya daha fazla yapısal nitelikteki (güç dağılımı, aktörler, rejimler, kurallar ya da ittifak yapılandırılmaları gibi) değişikliklerdir.¹³

Belirli norm yasa ve yeteneklerin dağılımı ile sürdürülen yapılar arasındaki etkileşimde bulunun bir dizi aktörden oluşan uluslararası sistemde sistemik perspektiften bir kriz, sistemi bir arada tutan yapıya karşı ciddi bir şok olarak algılanmaktadır ki 2. Dünya Savaş Sonrası hakim olan çift kutuplu uluslararası sistemin yaşandığı Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve Varşova Paktı'nın dağılması buna örnek olarak gösterilmektedir.¹⁴ Özet bir ifade ile uluslararası krize yönelik geliştirilen sistemik yaklaşım, karar vericilerin algısından çok genel uluslararası sistem ve bölgesel alt sistemlerdeki aktörlere yoğunlaşmaktadır.¹⁵

Kriz kavramına yönelik geliştirilen ikinci yaklaşım olan karara verme yaklaşımının (decision making aspect) merkezinde politika kararlarının alındığı süreç ve bu süreçte belirleyici olan karar verme mekanizmasını etkileyen kişi veya gruplar bulunmaktadır. Bu yönüyle karar alıcılar mevcut durumu teorik olarak gözlemcilerin gördüğü şekilde nesnel olarak değil, durumu algılama ve yorumlama biçimlerine göre şekillenmektedir.¹⁶ Holsti, Broyd ve North gibi siyaset bilimciler bu paradigmayı herhangi bir krizi başlatmaya yönelik uyarıcı veya fiili bir politika, bu uyarının alıcı devletlerdeki karar alıcılar tarafından algılanması, iki devlet arasındaki etkileşimin karşılıklı yanıtları ve uyarıcı devletin karar alıcılarının algısı gibi

¹¹Oran R. Young, **The Intermediaries: Third Parties in International Crisis**, Princeton University Press, New Jersey, 1967, p.10.

¹²Michael Brechner , "Introduction Crisis, Conflict, War-State of the Dicipline", **International Political Science Review**, 1996,Vol.17, No.2, p.127.

¹³Brechner, p.127.

¹⁴Michael Brechner, Jonathan Wilkenfeld, Shelia Moser, **Crisis in Twenty Centruy**, Pergamon Press, Oxford, 1988, p.206.

¹⁵Yoon Taeyoung, "Between Peace and War: South Korea's Crisis Management Strategies Towards North Korea", **East Agean Review**, Vol.15, No. 3, Autumn 2003, p.6.

¹⁶Charles. F. Hermann, **Indicator of International Political Crises: Some Initial Steps Toward Prediction**, Ohio States Univercity Press, Columbus, p.234.

durumları paradigmaya ekleyerek yaklaşımı çok boyutlu hale getirmişlerdir.¹⁷ Bu bağlamda karar verme yaklaşımının gerektirdiği kriz tanımında uyanıkların algıları ön plana çıkmaktadır.

Karar verme yaklaşımının öncüsü olan akademisyenlerden Hermann karar verme yaklaşımı paralelinde kriz tanımı için bazı özellikleri şart koşturmaktadır. Bunlar:¹⁸

1-Karar verme biriminin yüksek öncelikli hedeflerinin, kısıtlayan bir zorunluluk durumu,

2- Karar verme biriminin karar verme süresinin kısıtlanması,

3- Karar verme biriminin üyeleri için sürpriz teşkil eden bir durumdur.

Kriz kavramına yönelik geliştirilen yaklaşımlardan üçüncüsü olan karma yaklaşım sistemik yaklaşım ve karar verme yaklaşımının kombinasyonundan oluşmaktadır. Bu yaklaşıma göre uluslararası politikadaki kriz, sıradan olayların akışından daha yüksek algılanan yoğunluk seviyelerinde meydana gelen ve sıradan politika akışından keskin bir kopuş, süre darlığı, şiddetin patlak vereceği ihtimalinin artması, uluslararası sistem veya alt sistem (veya ilişkilerin düzeni) istikrarı için önemli çıkarımlar ile karakterize edilen bir etkileşim süreci olarak tanımlanmaktadır.¹⁹

1.2. KRİZ YÖNETİMİ

Kriz yönetimi kavramı oldukça geniş bir yelpazedeki durum ve faaliyetleri kapsar. Esasen, sivil nüfusu korumak ve harap olmuş bölgeleri yeniden inşa etmek için silahlı çatışmaya son vermek için tasarlanmış müdahaleleri içermektedir. Temelini krizleri yönetmek için yapılan askeri harekâtlar oluştursa da hem askeri hem de sivil kapasiteyi içermektedir.²⁰

Kriz yönetimi terimi genellikle krizin savaşın kontrolünden çıkma olasılığını en aza indirmek için söz konusu hükümetin en üst düzey yönetiminin ayrıntılı

¹⁷Hermann, p. 234-235.

¹⁸Hermann, p. 234-235.

¹⁹Oran R. Young, **The Politics of Force: Bargaining During International Crises**, Princeton University Press, Princeton, 1968, p. 15.

²⁰The European Union Crisis Management , <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0022-the-european-union-and-crisis-management>, p.2.

kontrolünü kullanması anlamına gelir. Devletin çıkarlarını, kazanımlarını en üst düzeye çıkarmak ya da kayıpları en aza indirmek ve eğer mümkünse sorunu daha fazla kriz üretmeyecek şekilde çözmek anlamına da gelmektedir.²¹

Uluslararası kriz yönetimi son yıllarda üç boyutta değişmiştir. Bu bağlamda ilk olarak kriz yönetiminin görev yelpazesinin değişmesi yer almaktadır. Geleneksel barışı koruma operasyonları askeri tırmanışa geçişi engellemeye odaklansa da çağdaş kriz yönetimi kapsamlı ve sürdürülebilir bir çatışma çözümüne ulaşmak için sosyal, politik ve ekonomik bir dönüşümü hedeflemektedir. Bu bağlamda insani yardım, bireylerin fiziksel olarak korunması ve hukukun üstünlüğünün sağlanması ve siyasi kurumların işleyişini gibi alanlar kriz yönetiminin sivil boyutunu kapsamaktadır.²²

İkincisi, kriz yönetiminin zaman çizelgeleri genişledi. İlgili faaliyetler, günümüzde çatışma önleme sürecinin ilk aşamasından; insani müdahale, barış inşası ve barışı koruma dâhil olmak üzere bir takım kriz yönetimi aşamalarını kapsamaktadır. Bu aşamalar çoğunlukla iç içe geçen bir süreci ifade etmektedir.²³

Üçüncüsü, kriz yönetimine dâhil olan aktörlerin sayısı önemli ölçüde artmıştır. Bu, kısmen, tek bir oyuncunun tedarik etmeyi umamayacağı özel araçlar ve uzmanlık gerektiren genişletilmiş görev yelpazesinden kaynaklanmaktadır.²⁴

Kriz yönetimi genellikle barış anlaşmazlığı ve çatışma sonrası istikrarın sağlanmasını da içeren, şiddetli çatışmaların çözümünü ve anlaşmazlığını kolaylaştıran kısa vadeli tedbirleri desteklemektedir.²⁵ Ancak çoğu krizin çok boyutlu nedenlere ve belirtilere sahip olması her krizin yönetiminde farklı araç ve aktörlerin uygulanmasını gerektirmektedir.

Son yıllarda kriz önleme ve çatışma dönüşümü operasyonlarında askeri olmayan araçlar (polis, yasal ve idari uzmanlar ve iş sektöründen uzmanlar) önem kazanmıştır. Sivil kriz yönetimi (CCM), askeri olmayan personelin, krizin daha da artmasını önleme ve çözümünü kolaylaştırma niyetiyle, şiddet içeren veya şiddet içermeyen bir krizde müdahale edilmesidir. Sivil kriz yönetiminin öneminin artması, yeni ve daha büyük bir çatışma dönüşümü anlayışına işaret etmektedir. Her ne kadar

²¹Taeyoung, p.11.

²²Joachim A. Koops, " Military Crisis Management: The Challenge of Inter-organisationalism", **The Brussels Journal of International Relations**, Vol.9, 2009, p.21.

²³Koops, p.21-22.

²⁴Koops, p.21-22.

²⁵Beril Dedeoğlu, **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, Yenyüzyıl Yayınları, İstanbul, 2008,s.218-222.

neredeysi her zaman askeri araçlarla desteklense de, sivil kriz nleme ve çatışma sonrası konsolidasyon, kriz yönetiminin sürdürülebilir olup olmadığı konusunda belirleyici olmaktadır.²⁶

Sivil kriz yönetimi, hem krizin daha da tırmanmasını nleme hem de üzülmesini kolaylaştırmak amacıyla, askeri olmayan personelin şiddet içeren veya şiddet içermeyen bir krizde müdahalesini içerir. Sivil kriz yönetimi, kriz yönetimine yönelik askeri olmayan politikaları veya araçları içerse de her krizin kendine özgü dinamiği olduğundan kolay tanımlanamayan bir kavramdır.²⁷

Her ne kadar “sivil kriz yönetimi” ifadesi (CCM) 1999'dan beri birçok AB resmi belgesinde yaygın olarak kullanılsa da anlamı AB düzeyinde de açıkça tanımlanmamıştır ve sivil kriz yönetiminin birçok tanımı bulunmaktadır. AB'nin sivil kriz yönetiminin açık bir tanımlaması bir dereceye kadar uluslararası düzeyde sivil barış koruma ve barış inşası faaliyetlerini kapsamaktadır.²⁸

AB bünyesinde sivil kriz yönetimi “askeri olmayan personelin krizin daha da artmasını önlemek ve kolaylaştırmak amacıyla şiddet içeren veya şiddet içermeyen bir krizde müdahale edilmesi” olarak tanımlanmıştır. Sivil kriz yönetiminin potansiyel olarak birden fazla aşamadan ve birden fazla oyuncudan oluşması ve tanımı konusunda herhangi bir anlaşma yapılmadığından, AB düzeyinde sivil kriz yönetimi tanımına ilişkin bazı karışıklıklar ortaya çıkmıştır.²⁹

Sivil kriz yönetimi krizin daha da artmasını önlemek ve üzümünü kolaylaştırmak amacıyla, şiddet içeren veya şiddet içermeyen bir krizdeki askeri olmayan müdahaleyi içermektedir. Uygulamada, sivil kriz yönetimi, AB üyelerindeki sivil kurumlardan personelin krizlerin önlenmesi veya zmne katkısını ifade eder. Polis, insani yardım, koruma, güvenlik ve kurtarma operasyonları, yeniden yapılanma, insan haklarına destek demokratik standartlar, kurumların kurulmasında

²⁶Cladio Mayor, Tobias Pietz, Elizabeth Schöndof ve Wanda Hundel, **Toolbox Crisis Management**, From Civillian Crisi Prevention to Peacebuilding: Principles, Actors, Instruments, Stiftung Wissenschaft und Politik, Berlin, 2011, p.5.

²⁷Marjan Maleşic, “Crisis Management in the EU: International Coordination and Civil-Military Cooperation”, **Ljubljana University Conference Contribution**, 2011, p.8.

²⁸Agnieszka Nowak, **Civillian Crisis Management: the EU Way**, Chailiot Paper, Institute for Security Studies, Paris, 2006, p.16 -17.

²⁹Nowak, p.16 -17.

yardım, yasal koruma sağlama, medya özgürlüğü ve ulusal farkındalığın güçlendirilmesi gibi alanlar sivil kriz yönetimine eşlik etmektedir.³⁰

Özetle devletler ve uluslararası kuruluşlar için bir görev olan kriz yönetimi, sivil veya askeri personel tarafından, ikili ya da çok taraflı bir çerçevede, kriz bölgelerinde barış ve istikrarın tesis edilmesi için çeşitli araçlar kullanılarak yapılan taahhütler olarak tanımlanmaktadır. Kriz yönetiminde tercih edilen araçlar, krizlerin önlenmesi, akut ve kalıcı silahlı çatışmaların çözümü ve barışın pekiştirilmesi için önlemleri içermektedir.³¹

1.3. KRİZ YÖNETİMİ İLE İLGİLİ YAKINDAN İLİŞKİLİ KAVRAMALAR

Bu bölümde kriz yönetimi ile ilgili literatürde sıklıkla karşılaşılan kriz yönetimi ile yakından ilişkili kavramlara, bu kavramların kriz yönetimi ile benzerliklerine ve ayrımlarına değinilecektir.

Genel anlamda uluslararası sistemin bütününde ya da alt sisteminde ortaya çıkan istikrarsızlıkları içinde barındıran ve geniş bir siyasi içeriği olan kriz ve kriz yönetimi ile yakından ilişkili birçok kavram bulunmaktadır. Uluslararası sistemin aktörleri arasında meydana gelen “istikrarsızlıkları” önleme, yönetme ve müdahale etmek ile ilgili olan bu kavramlar birbirlerinden keskin çizgilerle ayrılmamakla birlikte; aşamalı durumları ifade eden ve birbirlerinin yerine kullanılabilen kavramlar olarak literatürde yerini almaktadır.³²

Örneğin; uluslararası kapsamda kriz kavramı yaygın olarak silahlı kuvvetin (muhtemelen kullanımda) kullanıldığı akut bir durum olarak anlaşılmaktadır. Çok daha geniş bir kavram olan çatışma kavramı öncelikli değerler, çıkarlar ve hedefler için bir tehdit veya ihlal olduğu her ulusal veya uluslararası durumu ifade etmeyi amaçlar. Çatışmayı önleme kavramı, şiddet içermeyen bir anlaşmazlığın krize girmesini engellemeye yönelik önlemlerin benimsenmesi ve uygulanması olarak anlaşılmalıdır. Kriz yönetimi ise (crisis management) bir kriz içeren ve çözüm aranırken gelecekteki krizin seyrini şekillendirecek organizasyon, düzenleme, usule

³⁰Marjan Malešič , “EULEX Kosovo: A Test of the EU’s Civilian Crisis Management” , **Managing Crisis Making Peace** ,(Ed. Maria Grazia Galantin and Raquel Freire), 2015, Palgrave, p.159.

³¹ Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p.5.

³²Dedeoğlu, ss. 218-222.

ilişkin çerçeveler ve düzenlemeleri ifade eder. Çatışma çözümü ise (conflict resolution) bir kriz durumunda (kısmi) uzlaşma empoze etme ve şiddetin durmasını pekiştirme çabalarını ifade eder. Çözümlenen krizlerin temel nedenlerini ele alan çatışma sonrası yeniden yapılanma ve rehabilitasyon önlemlerine ise barış inşası (peace building)denir.³³

Bu kavramların temelinde kriz, çatışma ve barış kavramları yer almaktadır. Bölümün devamında kriz kavramı ile yakından ilişkili olan krizi önleme, kriz yönetimi³⁴ ;çatışma kavramı ile yakından ilişkili olan çatışma önleme (conflict preventataion),çatışma yönetimi, çatışma çözümü; barış kavramı ile yakından ilişkili olan barışı sağlama, barışın inşası kavramları yer almaktadır. Literatür taramasında kriz yönetimi ile ilgili sıklıkla karşılaşılan ve birbiri yerine kullanılan bu kavramlar çalışmanın anlaşılabilirliği adına önem teşkil etmektedir.

1.3.1. Krizi Önleme

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra uluslararası sistemde aktörlerin değişen rolleriyle birlikte kriz yönetiminin gerekliliği konusunda farkındalık artmış, devletler ve uluslararası örgütler kriz önleme faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bir süredir devletler ve uluslararası kuruluşların misyonunda yer alan kriz yönetimi çok taraflı bir çerçeve içinde sivil alanların, polisin ya da ordunun kriz bölgelerinde barış ve istikrarın tesis edilmesinde bir takım araçları kullanarak gerçekleştirilmektedir.³⁵

Kriz yönetimi çalışmalarında sıklıkla karşımıza çıkan krizi önleme akut ya da kalıcı silahların birleştirilmesi için gereken önlemleri ifade etmektedir. Bir başka deyişle kriz yönetimi mevcut bir kriz döneminde gerçekleştirilen eylemleri ifade ederken; kriz önleme ise çatışma ihtimali yüksek bölgelerde olası kriz durumunu engellemek amacıyla bir dizi ekonomik sosyal ve askeri önlemleri ifade etmektedir. Her ne kadar her zaman askeri araçlarla desteklense de, sivil kriz önleme ve çatışma sonrası konsolidasyon, kriz yönetiminin sürdürülebilir olup olmadığına nihai olarak

³³Steven Blockmans Ramses ,” The European Union and Crisis Management: Will the Lisbon Treaty Make the Eu More Effective?”, **Journal of Conflict & Security Law**, Summer 2009, p.5.

³⁴Çalışmanın 1.1.2. bölümünde bu kavram ayrıntılı olarak açıklandığından tekrar yer verilmemiştir.

³⁵Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p.6.

karar vermesi adına önemlidir. Bu aynı zamanda, tüm bu çeşitli araçları kapsamlı bir kriz yönetimi stratejisine koordine etmenin gerekli olduğunun anlaşılmasına da yansımıştır.³⁶

1.3.2. Çatışmayı önleme, Çatışma yönetimi, Çatışma Çözümü Kavramları

Çatışmayı önleme, çatışma yönetimi ve çatışma çözümü kavramları literatürde sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılan kavramlar arasında yer almaktadır. Çatışma önleme, çatışma yönetimi ya da çatışma çözümü çalışmalarının başlaması için herhangi bir tehdit algısı ya da fiili çatışma oluşumu gereklidir.³⁷ Bu kavramlarının açıklanmasından önce çatışma kavramının tanımı önemlidir.

İnsan toplumunun evrensel bir özelliği olan *çatışma* kavramı kökeni ekonomik farklılaşma, sosyal değişim, kültürel oluşum, psikolojik gelişim, politik örgütlenme gibi alanlardan alır ve bu alanlar çatışmanın doğası gereği çelişkili alanlardır.³⁸ Genel anlamıyla çatışma iki veya daha fazla taraf arasında, tarafların bakış açılarını ya da algılarını uyumsuz olarak görme durumu olarak tanımlanmıştır.³⁹ Mitchell' e göre, çatışma üç unsurdan oluşmaktadır. Bunlar: aktörler arasında etkileşime giren tutumlar, davranışlar ve durumlar olarak tanımlanmaktadır. Mitchell'in genellediği bu tanım siyasi ve askeri çatışmalar için uygulanmakla birlikte uluslararası toplumun yaşadığı ekonomik, çevresel, insan güvenliği, uluslararası ve bölgesel etkileşimlerin yaşandığı durumlara da dahil edilebilmektedir.⁴⁰

Wallensteen'a göre çatışmanın tanımlanması için birden fazla tarafın olması ve endişe uyandıran bir kıtlık durumunun olması gerekmektedir. Terminolojide kıtlık kavramı sadece ekonomik olmamakla birlikte insan güvenliği, çevre, tarihi konular

³⁶Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p.6.

³⁷Niklas L.P Swanstörn, Mikael. S. Weisman, "Conflict, Conflict Prevention, Conflict management and Beyond: a conceptual expolation", **Summer Concept Paper**, 2005, p.8.

³⁸Oliver Ramsbotham, **Contemporary Conflict Resolution**, Rambostham Print, p.7.

³⁹Larry Cohen., Rachel Davis , "Conflict Resolution and Violence Prevention: From Misunderstanding to Understanding", **National Institute for Dispute Resolution**, Vol.84,1998, p.4.

⁴⁰Swanstörn, Weisman, p.8.

gibi alanları da içermektedir.⁴¹ Wallensteen ayrıca çatışmanın genel olarak tanımlandığı tutum ve davranıştan ziyade algılara dayanabileceğine de değinmektedir. Bir anlaşmazlıkta anlaşmaya varılacak alan bolluğu olabilir, ancak taraflar anlaşmazlığı çözmenin imkânsız olduğunu veya rakibin güvenilmez olduğunu algılayarsa, bu anlaşmazlığın çözülmesine engel teşkil edebilir.⁴² Bu bağlamda normatif algılar çatışma kavramının tanımını açısından önemlidir.

Çatışmalar hem sistemik hem de bireysel algılardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, herhangi bir çatışma için kalıcı bir çözüm, hem sistemik hem de bireysel analiz ve müdahale gerektirmektedir. Çatışmaya taraf olanlar, çatışma ihtiyaçlarının ve bunların nasıl karşılanacağına tanımlanmasında uzmandır. Üçüncü bir tarafın rolü, taraflara müzakereler kilitlendiğinde bu ihtiyaçları ve değerleri belirleme ve anlama konusunda yardımcı olmaktır. Dış kararın uygulanması, geçici bir rahatlama sağlayabilir, ancak kalıcı bir düzenleme ancak taraflarca tasarlanıp uygulanabilir.⁴³

Çatışma Yönetimi (conflict management) barışın inşa edilmesine dahil olan tüm tarafların kapasitelerini oluştururken, özellikle şiddet içerenleri önlemek, sınırlamak, veya çözmek için çabaları açıklayan genel bir terimdir. Çatışmalar müzakere, arabuluculuk, uzlaşma ve tahkim gibi önlemlerle yönetilebilmekle birlikte gelecekteki çatışmaların önlenmesine yardımcı olan iyi yönetişimi, hukukun üstünlüğünü, güvenliği, ekonomik sürdürülebilirliği ve sosyal refahı arttıran toplumsal sistemlerin ve kurumların uzun vadeli gelişimini de desteklenmektedir.⁴⁴

Çatışma yönetimi ve/ veya çatışmanın çözümünü kavramsallaştırmak tartışmalı ve zor bir iştir. II. Dünya Savaşı'nın ardından çatışma çözümü kavramının ortaya çıkmasından bu yana potansiyel olarak ya da aslında şiddet içeren çatışmayı barışçıl, siyasi ve sosyal değişim süreçlerine dönüştürmenin yollarını aramak için bir dizi kavram oluşturulmuştur.⁴⁵ Çatışmanın yönetimi(management) sorunların yapıcı

⁴¹Niklas L.P Swanstörm “ Conflict Prevention and Conflict management in Northeast Asia” ,**Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program A Joint Transatlantic Research and Policy Center**, Uppsala University, Sweden, p.22.

⁴²Swanstörm, Weisman, p.9.

⁴³Christopher E. Miller, **A Glossary Of Terms And Concepts in Peace and Conflict Studies**, University for Peace Publication, Geneva, 2005, p.26.

⁴⁴ George C.Marshall, What is Conflict and Crisis Management, European Centre for Security Studies ,https://mcrl.libguides.com/SRS/Module1_1_4 , (22.07.2018).

⁴⁵Alistair J.K Shepherd, “From Kosovo to Kosova? The Transformation of ESDP and its Contribution to Global Conflict Management”, **ECPR Joint Sessions of Workshops**, 11-16 April 2008, p. 5, (26.07.2018).

çözümü yoluyla çatışmaları çözmeyi amaçlayan, çeşitli yaklaşımları içeren, belirsiz bir süreci ele almasından ötürü çok yönlüdür.⁴⁶

Çatışma çözümü (conflict resolution) üçüncü taraflarca diplomatik eylemleri içeren, çatışma çözme süreçleri için toplu bir terimdir. Bir krizin tırmanmasını önlemek için önleyici olarak gerçekleşebilir, fakat aynı zamanda bir krizin sona ermesini sağlayacak ve istikrarlı siyasi koşullar oluşturabilecek sivil ve askeri araçların kullanımına da eşlik edebilir.⁴⁷ Miall, Ramsbotham ve Woodhouse, çatışma çözümünü , “şiddete ve düşmanlıklara son vermek için bir anlaşmaya varılma” olarak tanımlamaktadır. Wallensteen ise “silahlı çatışan tarafların (gönüllü) bir anlaşmada barışçıl bir şekilde yaşamaya veya feshetmeye karar verdikleri bir sosyal durum” olarak tanımlamıştır.⁴⁸

Çatışma önleme (conflict prevention) kavramının herkes tarafından kabul edilen bir tanımı olmamakla birlikte genel anlamda üçüncü tarafların şiddetli çatışmaların patlak vermesini önlemek için herhangi bir girişimde bulunma anlamına gelir. Çatışma önleme, istikrarı desteklemek için uzun vadeli veya yapısal politikadan, anlaşmazlıkları çözmek için kısa süreli yoğun diplomasiye (önleyici diplomasi- preventive diplomacy) veya çatışmanın kontrolü için sivil veya askeri müdahaleye uzanan çok yönlü karmaşık bir sürece (çatışma-kriz yönetimi gibi) ihtiyaç duymaktadır.⁴⁹

Wallensteen’e göre çatışma önleme muhtemel tehdidin önlenmesi için yapıcı eylemler yapılması, silahlı kuvvetin taraflarca siyasi bir anlaşmazlık içinde kullanılması veya yaygınlaştırılması anlamına gelmektedir.⁵⁰ Carment ve Schnabel’in çatışmayı önleme tanımı ise “istikrarlı ve daha öngörülebilir bir uluslararası güvenlik ortamı için uygunluk koşullarını belirleme ve yaratma amaçlı, çeşitli aktörler tarafından üstlenilen orta ve uzun vadeli proaktif bir operasyonel veya yapısal strateji” olarak tanımlanmaktadır.⁵¹

⁴⁶Miller, p.p.23-26.

⁴⁷Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p.26.

⁴⁸Swanstörn, Weisman, p.9.

⁴⁹Emma Steaveart, “Conflict Prevention ,:Consensus or Confusion”, **Peace Conflict and Development :An Interdisciplinary Journal**, Vol.3, Issue 3, p.3.

⁵⁰Peter Wallensteen, Frida Möller, “Conflict Prevention: Methodology for Knowing the Unknown”, **Uppsala University Department of Peace and Conflict Research**, Vol.7, 2003, p.5.

⁵¹ Swanstörn, Weisman, p.21.

Çatışma önleme ve çatışma yönetimi arasında bir ayrım yapıldığında çatışma önleme genellikle herhangi bir düşmanlık yaşanmadan önce gerçekleşen faaliyetleri ifade etmek için kullanılırken, çatışma yönetimi genellikle yalnızca şiddetin patlak vermesinden sonra müdahaleyi ifade eder.⁵² Öte yandan, çatışma çözümü şiddetli bir çatışma meydana geldikten sonra çatışmayı yavaşlatma aşamasında uygulanabilecek önlemler arasında yer almaktadır.⁵³

1.3.3. Barışın İnşası, Barışı Koruma ve Barışı Sağlama

Birbirleri yerine sıklıkla kullanılan bu kavramlara yer vermeden önce barış kavramının literatürdeki anlamına yer vermek kavramların anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

Terim olarak *barış* kavramı devletler tarafından ve akademinin kendisinde, çoğunlukla savaş ve fiziksel şiddetin yokluğu olarak tanımlanmakla birlikte bu tanım çatışan tarafların farklı tanımlamalarının yarattığı karmaşa sebebiyle problem yaratmaktadır.⁵⁴ Barışı daha geniş bir şekilde tanımlamak için, Johan Galtung, negatif ve pozitif barış kavramlarını geliştirerek bu ikisi arasındaki ayrıma değinmiştir. Galtung'a göre, negatif barış şiddetin ortadan kaldırılması ya da doğrudan şiddetin olmaması (örneğin, öldürülen insanlar) olarak tanımlanmakta iken; pozitif barış ise yapısal anlamda şiddet yokluğunu içermektedir. Şiddetin sebeplerini ortadan kaldıran koşulların olması, sosyal adaletin varlığı, adalet ve özgürlüğün kurumsallaşması gibi durumlar pozitif barışın varlığını açıklamaktadır.⁵⁵

Galtung'un pozitif ve negatif barış tanımlaması paralelinde *barışın inşası* kavramı (peace building) doğrudan şiddete yol açan yapısal ve kültürel şiddet olan kök şiddet nedenlerinin ele alınmasını ve ortadan kaldırılmasını içerir. Barışın inşası olumlu ve sürdürülebilir barışı amaçlamaktadır. Bu nedenle savaş nedenlerini ortadan kaldırmak için yapılar oluşturulmalıdır.⁵⁶

⁵²Chris Lindborg, "European Approaches to Civilian Crisis Management", A Basic Special Report on Roundtable Discussions Held in Washington, D.C. , 09.01. 2001.

⁵³Swanström, Weisman, p.9.

⁵⁴Michelle I.Gawerc, "Peace-building: Theoretical and Concrete Perspectives, Peace and Chance", **A Journal of Peace Research**, ,Vol. 31, Issue 4, 2006, p.438.

⁵⁵Caleb Mackatani, NavinInbova, Mercy Inbovah, "Peace and Development in Africa: Prospects and Challenges", **International Affairs and Global Strategy**, Vol 21. 2014,pp.2-3.

⁵⁶Mackatani, NavinInbova, Inbovah, pp. 2-3.

Uygulamada, barış inşası çoğunlukla çatışmanın son aşamasında ya da şiddetin sona ermesinin hemen ardından gerçekleşir ve sürdürülebilir bir barış için kalıcı sosyal ve yönetim yapıları oluşturmayı amaçlar.⁵⁷ Barışın inşası, çatışmanın her aşamasında katkıda bulunacak bir şeye sahip ve dinamik olan bir süreci ifade etmektedir.⁵⁸ Resmi ve gayri resmi kurumlar, uygulamalar ve normlar aracılığıyla adaleti ve sosyal istikrarı sağlayan politik bir durum olan barışın inşası ve sürdürülmesi için çeşitli şartların yerine getirilmesi gerekir. Bunlar :⁵⁹

-Çatışmaların çözülmesi için güvenilir kurumların varlığı;

-Gruplar içi ve gruplar arası eşitlik ve saygı duygusunun uluslararası standartta varlığı;

-Anlaşma, uyumsuzluk, normallik ve kriz dönemlerinde uzun vadeli işbirliğini teşvik eden gruplar arasında karşılıklı bağımlılıkların tanınması;

-Uyumsuzluklara rağmen hakların, çıkarların, amaçların ve esnekliğin karşılıklı anlaşılmasıdır.

Genellikle çatışmanın kaynakları ve çözümlerine ilişkin analitik bir çerçevenin yanı sıra çatışmayı önleme ve kalıcı barış ve kalkınmanın önlenmesine yönelik pratik yaklaşımlar, yeniden yapılanma ve yeniden kurulum üzerine odaklanan pratik bir yaklaşımı da içermektedir.⁶⁰

Barışın inşası, çatışma sonrası bir ülkede kalıcı barışı sağlayacak olan bir dizi farklı sivil önlemi ifade eder. Şiddetli çatışmaların yapısal nedenlerini ortadan kaldırmayı, çatışmanın sonuçlarının üstesinden gelmeyi ve çatışmanın dönüşümü için mekanizmaların yaratılmasını amaçlamaktadır.⁶¹ Bu bağlamda barışın inşası, çok çeşitli uluslararası bağışçıları, yardım kuruluşlarını ve uluslararası, bölgesel, topluluğu ve sivil toplum örgütlerini kapsamaktadır.

Barışın inşasında etkili olan bu aktörler silahların devre dışı bırakılması ,rehabilitasyon ve yeniden bütünleşme programları yoluyla askeri ya da şiddete son verilmesi, mağdurlara insani yardım sağlanması, güvenlik ve ilgili hizmetleri sağlamak, insan haklarını korumak, sosyal ilişkilerin işlev görmesi için bir güven

⁵⁷Christoph Bleiker, Marc Krupanski, "The Rule of Law and Security Sector Reform: Conceptualising a Complex Relationship", **DCAF The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces**, 2012, p.12.

⁵⁸Gawerc, p.439.

⁵⁹Miller, pp55-61.

⁶⁰ Bleiker, Krupanski, p.12.

⁶¹Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p.38.

ortamı oluşturmak, mevcut ve gelecekteki çatışmaları çözmek için şiddet içermeyen durumlar oluşturmak, çeşitli taraflar arasında bir anlaşmazlık için uzlaşmanın teşvik edilmesini sağlamak, şiddetli vahşet mağdurlarına psiko-sosyal ya da travma şifa hizmetleri sağlamak, mültecileri geri gönderme ve ülke içinde yerlerinden edilmiş kişileri yeniden yerleştirmek, ekonomik yeniden yapılanmaya yardımcı olmak bu tür hizmetleri sağlamak için kurumların işleyişini kurmak ve sürdürmek gibi eylemleri amaçlamaktadırlar.⁶²

Ayrıca barışın inşası, çatışma sonrasında ya da krizleri önleme faaliyetlerinin bir başka aracı olarak görülmekte ve bu nedenle de sık sık sivil kriz yönetimi tartışmalarının bir parçası olarak barış çalışmalarında yer almaktadır. Bu kapsamda yer alan sivil kriz yönetimi çoklu aşamalardan ve çoklu aktörlerden oluşmaktadır.⁶³

Barışı koruma kavramı ise çatışan taraflarla müdahale ederek çatışmaların durdurulması sonrası süreci ifade eden ve barışın de facto kurulmasına karşılık gelmektedir. Bu bağlamda; BM Barış Gücü faaliyetleri içerisinde yer alan operasyonları, anlaşmazlık içindeki tarafların uzlaştırılması çalışmaları, toplumlar arası çatışmalara müdahale edilmesi, silahlara başvurulmasının önlenmesi, uluslararası hukuk kuralları doğrultusunda hareket edilmesi ve gerektiğinde askeri önlemlere başvurulması gibi eylemler barışı koruma faaliyetleri kapsamında gerçekleşmektedir.⁶⁴

BM liderliğindeki barışı koruma misyonları, silahlı çatışmalara karışan devletlerin, örneğin barış anlaşmalarının uygulanmasına eşlik ederek sürdürülebilir bir barış için gereksinimler yaratmalarına yardımcı olmaktadır. Bir Güvenlik Konseyi kararı ile görevlendirilen misyonlar tipik olarak uluslararası birlikler, polis ve sivil personelden oluşmaktadır.⁶⁵

Barışı oluşturma kavramı ise önleyici diplomatik girişimlere rağmen⁶⁶ ,bir çatışma çıkmasına engel olunamayan durumlarda askeri güç kullanmayı mümkün

⁶²Miller, pp.55-61.

⁶³Lindborg, p.4.

⁶⁴Dedeoğlu, ss.219-221.

⁶⁵Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p.38.

⁶⁶Önleyici diplomasi (preventive diplomacy) taraflar arasında ihtilafların ortaya çıkmasını önleme, mevcut ihtilafların ihtilaflara yol açmasını önleme ve bu durumun ortaya çıktığı andaki anlaşmazlıkların yayılmasını sınırlama eylemidir.(Luc Reyehler, "Peacemaking, Peacekeeping, and Peacebuilding", **Oxford Research Encyclopedia of International Studies**, 2010,pp. 5604-26.)

kılacak biçimde şiddetin durdurulmasına ilişkin eylemleri ifade etmektedir.⁶⁷ Barış yapma düşman taraflar arasında Birleşmiş Milletler Tüzüğü VI. Bölümünde öngörülen barışçıl yollarla anlaşmaya varma eylemi olarak da tanımlanabilmektedir.⁶⁸ BM Genel Sekreteri, çatışmanın çözümünü kolaylaştırmak için “iyi ofislerini”(good offices)kullanabilir. Barış yapımcıları ayrıca elçiler, hükümetler, devlet grupları, bölgesel örgütler veya Birleşmiş Milletler olabilir. Barış yapma çabaları aynı zamanda gayri resmi ve sivil toplum grupları tarafından veya bağımsız çalışan tanınmış bir kişilik tarafından da üstlenilebilir.⁶⁹

Barış yapma, ancak katılan taraflar arasında rıza temelli bir meşruiyet tanınması olduğunda gerçekleşebilir. Müzakere edilen barış antlaşması barışı koruma ve barış inşasını ilerletme konusunda kararlı yeni kurumlar kurabilir. Taraflar arasındaki anlaşmazlıkları ele alan ve yeni kurumlar kuran kapsamlı bir barış antlaşması gelecekte birlikte yaşamayı mümkün kılabilir. Barış müzakereleri, tarafların birbirleriyle yaşama istekliliğini ve istekliliğini test eder ve barış için kapsamlı bir plan tasarlayabileceklerini gösterir. Barışla ilgili faaliyetlerin uygulanmasını desteklemek için uluslararası toplumdan gelen dış yardım, insan haklarını, ekonomik ve sosyal kalkınmayı teşvik etme taahhüdünün oluşturulmasında esastır.⁷⁰

Literatürde oldukça sık yer alan ve birbirlerinin yerine sıklıkla kullanılan barış sürecini sağlamak adına yapılan eylemleri özetlemek gerekirse barışı yapma (peace making) , düşmanca tarafların anlaşmaya varmalarını sağlama eylemidir. Birleşmiş Milletler Tüzüğü VI. Bölümünde öngörülen(peace keeping)barışı koruma barışçıl yollarla, askeri ve sivil varlığının, hem çatışmanın önlenmesi hem de barışın sağlanmasına yönelik olasılıklarını genişletmek için sahaya yayılması eylemidir. Barış inşası, (peace building) çatışmanın tekrarlanmaması için barışı

⁶⁷Dedeoğlu, ss. 219-221.

⁶⁸An Agenda for Peace Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping, **Report of the Secretary-General** pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31.01 1992, https://peaceoperationsreview.org/wp-content/uploads/2015/08/an_agenda_for_peace_1992.pdf (08.04.2019).

⁶⁹United Nations Peace keeping terminology,peace making ,<https://peacekeeping.un.org/en/terminology> ,(08.04.2019).

⁷⁰Gabriela Monica Lucuta, Peacemaking, peacekeeping, peacebuilding and peace enforcement in the 21st century, 25.04.2014, <https://www.peaceinsight.org/blog/2014/04/peacemaking-peacekeeping-peacebuilding-peace-enforcement-21st-century/>,(08.04.2019).

güçlendirme ve sağlamlaştırma eğiliminde olan yapıları tanımlama ve destekleme eylemidir.⁷¹

1.4. KRİZ YÖNETİMİ PRENSİPLERİ

Uluslararası sistemde yaşanan her kriz içinde kendine özel cevaplar içeren çözüme ihtiyaç duymaktadır. Kriz yönetimi misyonları ve barış operasyonları, çatışma sonrası durumun her bir özel boyutuna, aşamasına ya da yönüne hitap eden çeşitli araçlara sahiptir. ⁷²Kriz yönetiminde uluslararası aktörlerin edindikleri misyonlara göre çeşitlenen bir takım tematik alanlar bulunmakla birlikte bu çalışmada Avrupa Birliği'nin edindiği kriz yönetim misyonu ile ilgili prensipler dâhilinde içerik oluşturulmuştur.

- Zarar Vermeme İlkesi

1990'lı yılların başında sivil toplum kuruluşları tarafından geliştirilen zarar vermeme ilkesi aslen acil yardım alanları için geliştirilmekle birlikte kriz yönetiminin tüm alanlarında ve aşamalarında uygulanmaktadır. Zarar vermeme ilkesinin temel varsayımı her çatışmanın içinde barındırdığı şiddet ve barış potansiyelinden şiddeti teşvik eden ve sürdüren kuvvet yapılarının olası etkilerini en aza indirmektir.⁷³

- İnsani güvenlik

1994 yılında yayınlanan Küresel İnsani Gelişme Raporu'nda (Human Development Research) tartışmaya açılan insani güvenlik yaklaşımı üzerinde literatürde konu üzerinde yapılan çalışmalar Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 'na taşınarak 2012 yılında yapılan BM Genel Kurul'da ortak bir tanımlı kabul edilmiştir. Yaklaşımın temelinde, insanların, tüm haklarından yararlanma ve insan potansiyellerini tam anlamıyla kullanma fırsatını eşit eşit bir fırsatla, özgürlük ve saygınlık içinde yaşama hakkına sahip oldukları fikri yer almaktadır.1994 yılında BM Kalkınma Programı'nın İnsani Gelişimi Raporu'nda tanımlanan insani güvenliğin yedi temel boyutu; fiziksel, siyasi, toplumsal, sağlık, ekolojik, ekonomik

⁷¹Luc Reyhler, "Peacemaking, Peacekeeping, and Peacebuilding", **Oxford Research Encyclopedia of International Studies**, 2010, pp. 5604-26.

⁷²Silva Lauffer Johannes Hamacher, **Handbook In Control: A Practical Guide for Civilian Experts Working in Crisis Management Missions**, Berlin, 2016, p.98.

⁷³Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p.11.

ve beslenme boyutu ile tanımlanmıştır.⁷⁴ 1994'ten bu yana, BM'nin İnsan Güvenliği Komisyonu'nun çalışmaları aracılığıyla bu tanım genişletilmiş ve günümüzde korkudan özgürleşme, istekten özgürleşme ve onur kırıcı davranışlardan özgürleşme kavramlarını içermektedir.⁷⁵ Bu tanımla, güvenlik politikasının odağı devletten ziyade bireydir ve güvenlik kavramı bir kalkınma bileşeni tarafından genişletilmiştir.⁷⁶

- Yerel Mülkiyet

Yerel mülkiyet terimi çatışma sonrası barışın inşasına katılan uluslararası aktörlerin raporlarında sıklıkla kullanılan terimdir. Barışı güçlendirme, sivil kriz yönetimi ya da barış operasyonlarının çıkış stratejisinde önemli bir bileşen olan yerel mülkiyet (local ownership) süreci 90 'lı yıllardan sonra artan barış operasyonları ile kriz yönetimi misyonlarında çok çeşitli aktörlere yönelik raporların etkisiyle daha da önemli hale gelmiştir.

Kalkınma işbirliğinde önemli bir bileşen olan yerel mülkiyet kavramı uluslararası aktörlerin yerel aktörlere yardım etmesi , “katılımcı gelişime” olarak da tanımlanabilmektedir. Yerel mülkiyet süreci, yerel aktörlerin sorumluluğunun kademeli olarak ele geçirilmesi hedefleyen, sonuç odaklı ve yerel aktörlerin mümkün olduğunca kalkınma sürecine erken katılımını öngören normatif bir kavramdır.⁷⁷

Ancak yerel mülkiyet prensibi hakkında ne teoride ne de prensibin uygulanmasının pratikte ne gerektirdiği hakkında ortak bir görüş yoktur. Bunun yanı sıra, iç (yerel) ve dış (uluslararası) aktörler arasındaki etkileşim kural olarak asimetriktir: Uluslararası aktörler süreçleri domine eder, bu da genellikle yerel mülkiyete engel olur. Ancak uygulamada, yerel katılımı ve kabulü destekleyen yerel ve uluslararası aktörler arasındaki işbirliği yöntemleri ve araçları uygulanmaktadır.⁷⁸

Birleşik Milletler'in, Şubat 2011'de çatışma sonrası sivil kapasiteyi dair yayınladığı rapora göre çatışma sonrası barış inşasında barış çalışmalarının performansını iyileştirmek için üç ana prensibi vurgulamaktadır. Bunlar; mülkiyet, ortaklık, uzmanlıktır. Raporda, “uluslararası müdahalenin birincil görevi ulusal

⁷⁴Human Security ,”A Thematic Guidance Note for Regional and National Human Development Report Teams”,**United Nations Development Programme Human Development Report Office** , http://hdr.undp.org/sites/default/files/human_security_guidance_note_r-nhdrs.pdf . (11.04.2019), p. 2.

⁷⁵United Nations Development Programme Human Development Report Office, p.2.

⁷⁶Silva Lauffer, Johannes Hamacher, p.101.

⁷⁷ Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p.12.

⁷⁸Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p.12.

kapasiteleri tanımlamak, korumak, geliştirmek ve desteklemek” olarak belirtmektedir.⁷⁹

Sivillerin Korunması

Sivillerin Korunması, barışı koruma misyonunun sivil, askeri ve polis gücü işlevlerini içeren bir sorumluluktur.⁸⁰ çatışma bölgelerinde ya da çatışmaya yatkın kırılgandevletlerde sivillerin şiddetin kurbanı olması beraberinde öldürülme, cinsel istismar, yerinden edilme ve ocuk asker olarak kullanılmaları barış misyonlarını gerçekleştirecek aktörler arasında sivillerin korunmasını ön plana çıkarmıştır. Sivil, polis ve askeri misyon bileşenleri, politik önlemlerle desteklenecek ve insancıl aktörler ve kalkınma faaliyetleri aracılığıyla koordine edilen bu korumayı garanti etmelidir.⁸¹ Barışı koruma misyonlarında sivillere karşı, ev sahibi hükümetin sorumluluğuna zarar getirmeksizin ölümcül güç kullanımı ve fiziksel şiddet tehditlerini önlemek birçok durumda bunlara müdahale etmek amacıyla barışı koruma operasyonun sivil askeri ve polis gücü kullanım boyutunda barışı koruma misyonlarının gerekli tüm araçları kullanma yetkisine sahiptir.⁸²

atışmalardan etkilenen devletlerin bölgedeki nüfusa karşı sorumluluklarını yerine getirememesi (bölge halkını insan hakları ihlallerinden koruyamaması)devletlerin uluslararası toplumdan bölgede aktif olmasını talep etmelerine neden olmuştur. Günümüzde sivillerin korunması BM tarafından yürütülen barış misyonlarının önceliklerden biridir. BM’ye göre ;⁸³

-Sivilleri korumak, hkmetlerin birincil sorumluluğudur.

-Sivilleri koruma görevine sahip barışı koruma görevlileri, hükümetin koruyamayacağı veya istemediği yerlerde kendi yetki alanları ve kullanım alanlarında koruma sağlama yetkisine ve sorumluluğuna sahiptir.

-Sivillerin korunması insani aktörlerle işbirliği içinde ve insani ilkelere sayęı çerçevesinde yapılmaktadır.

⁷⁹United Nations, General Assembly Security Council, 22.02. 2011, https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/65/747, (09.03.2019).

⁸⁰UN Peacekeeping Protection of Civillians, <https://peacekeeping.un.org/en/protection-of-civillians-mandate>, (03.309.2019).p.2.

⁸¹Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p.12.

⁸²UN Peacekeeping Protection of Civillians, p.2.

⁸³UN Peacekeeping Protection of Civillians, p.2.

-Sivillerin korunması, ev sahibi devletin rızası, tarafsız görevlerin uygulanması ve sadece savunma amaçlı veya Güvenlik Konseyi tarafından yetkilendirilen güç kullanımı dahil, barışı koruma ilkeleri ile uyumludur.

- 1325 Sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı

2000 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), 1325 sayılı Kararın oluşturulmasıyla, sivillerin gittikçe daha fazla hedef alındığı savaşın değişen doğasının ve kadınların barış sürecine katılımın dışında tutulmaya devam ettiğini resmen kabul eden karar özellikle kadınların ve kız çocuklarının çatışma ve savaştan nasıl farklı şekilde etkilendiğini ele almakta ve kadınların barış inşası çabalarında oynayabilecekleri ve kritik rolü kabul etmektedir.⁸⁴

BMGK Kararı 1325, kadınların şiddetli çatışmanın önlenmesinde, yardımın sağlanması ve toparlanma çabalarının sağlanmasında ve kalıcı barışın oluşturulmasında eşit ya da ortak olduklarında barış ve güvenlik çabalarının daha sürdürülebilir olduğunu teyit etmektedir. BMGK tarafından 1325 sayılı kararının kabul edilmesiyle BM ve üyeleri yalnızca kadınların çatışmalardaki korunmasını ve ilk kez barış müzakerelerine katılımlarını ifade etmemiş; bunun yanı sıra , daha fazla kadının özel temsilci olarak atanması ya da kadınların sivil, polis ve askeri misyonlara rolünün ve katkısının artması gibi somut önlemler talep getirmiştir.⁸⁵

- Koruma Sorumluluğu (Responsibility to Protect)

1990'ların sonunda insani müdahalelere ilişkin tartışmalardan sonra gelişen Koruma sorumluluğu fikri ("RtoP" veya "R2P"), uluslararası toplumun soykırımları, savaş suçlarını, etnik temizliği ve insanlığa karşı suçları önleme ve durdurmadaki başarısızlığını ele alan yeni bir uluslararası güvenlik ve insan hakları normudur.⁸⁶Koruma sorumluluğunun ilkesi, insan haklarının en ciddi ihlallerini önlemeyi amaçlamaktadır.R2P'ye göre, her devlet nüfusunun soykırımdan, savaştan, etnik temizlik ve insanlığa karşı suçlar korunmasından sorumludur. Bunu

⁸⁴United Nations Security Council ,S/RES/1325 (2000), 31.01.2000, [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1325\(2000\), \(09.05.2019\),pp.1-4](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1325(2000), (09.05.2019),pp.1-4).

⁸⁵Offical of the Special Adviser on GenderIssues and Advancement of Women, **OSAGI**, [https://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/, \(09.05.2019\)](https://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/, (09.05.2019)).

⁸⁶<http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/about-rtop/learn-about-rtop>

yapamıyorsa ya da istemiyorsa, uluslararası toplum, uygun şekilde, bu devlet içindeki sivil nüfusu korumak için önlemler almalıdır.⁸⁷

Dünya liderleri, Birleşmiş Milletler 2005 Dünya Zirvesi'ndeki soykırım, savaş suçları, etnik temizlik ve insanlığa karşı suçlardan koruma konusunda tarihi bir taahhütte bulundular. Koruma Sorumluluğu başlıklı bu taahhüdün;⁸⁸

1. Devlet, nüfusun soykırımdan, savaş suçlarından, insanlığa karşı suçlardan ve etnik temizlikten korunmasında birincil sorumluluğu taşımaktadır.
2. Uluslararası toplumun bu sorumluluğu yerine getirmesinde devletlere yardımcı olma sorumluluğu vardır.
3. Uluslararası toplum, toplumu bu suçlardan korumak için uygun diplomatik, insancıl ve diğer barışçıl yolları kullanmalıdır. Bir devlet nüfusunu koruyamazsa veya gerçekte suçların faili ise, uluslararası toplumun BM Güvenlik Konseyi aracılığıyla kolektif kuvvet kullanımını da dahil olmak üzere daha güçlü önlemler almaya hazırlıklı olması gerekir.

1.5. KRİZ YÖNETİMİ AKTÖRLERİ

Kriz yönetiminde yer alan uluslararası aktörler yapıları ve organizasyon kültürlerinin değişiklikleri gereği önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Örgütsel öğrenme derecesi, değişimi yönetme kapasitesi, üst yönetimdeki kişilik tipleri ve yapıların esnekliği, bir kurumun değişen çevrelere uyum sağlama yeteneğini etkileyen faktörlerdir. Bu özelliklerin yanı sıra örgütün yapısı da, barış operasyonlarının veya kriz yönetimi misyonlarının oluşturulmasını ve işleyişini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır.⁸⁹

Başlıca kriz yönetimi aktörleri; AB, NATO, BM ve AGİT olarak yer almaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde bir kriz yönetimi aktörü olarak AB ve kriz yönetimi gelişimine ayrıntılı olarak yer verilecektir.

⁸⁷Lauffer, Hamacher, p.142.

⁸⁸An Introduction to the Responsibility to Protect, <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/about-rtop/learn-about-rtop>, (09.05.2019).

⁸⁹Lauffer, Hamacher, p.143.

1.6 KRİZ YÖNETİMİ EVRELERİ VE ARAÇLARI

Kriz yönetimi, devletler ve uluslararası organizasyonlar için çatışma bölgelerinde barış ve istikrarın sağlanması için iki ya da çok taraflı bir çerçevede uygulanmaktadır. Bu bağlamda barışın sağlanması ve kalıcı silahlı çatışmaların çözümü için bir takım araçlar gerekmektedir.⁹⁰ Kriz yönetimi kapsamında kriz yönetiminin görev yelpazesindeki çeşitlilik, kriz yönetiminin aktörlerinin sayısında meydana gelen artış ve kriz yönetiminin zaman çizelgesi bağlamında iç içe geçen evrelerin yaşanması her bir krizi kendine özgü tanımlamakta ve kendine özgü araçların kullanılmasına sebep olmaktadır.⁹¹ Tablo 1 'de kriz yönetiminde kullanılan araçlar kriz yönetimi evrelerine göre sınıflandırılmıştır. Kavramlar kriz yönetiminin her bir evresine özgü olamamakla birlikte bazen birden çok kriz yönetimi evresinde uygulanabilmektedir.

Tablo 1: Kriz Yönetimi Evreleri ve Araçları

Evre	Araçlar
Barış ya da Silahlı Çatışmanın Olmaması Durumu	Kriz Önleme Evresi -Genel Finansal Yapılar -Silahsızlanma ve Silahlanma Kontrolü -Seçimlerin Gözlenmesi -Barışın İnşası -Siyasi Misyonlar -Yaptırımlar -Silahlanma Kontrolü -Özel Temsilci -GSR

⁹⁰Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p.5.

⁹¹Koops, pp.21-22.

<p>Yükselme Evresi</p>	<p>Arabuluculuk ya da Müdahale Evresi</p> <ul style="list-style-type: none"> -Çatışma Çözümü -OGSP Operasyonları - Aktörlerin İşbirliği -Askeri Müdahale Güçleri -Barış Uygulaması - Barışı Koruma -Yaptırımlar -Özel Temsilcilik
<p>Silahlı Çatışma Evresi</p>	<p>Çatışma Yönetimi</p> <ul style="list-style-type: none"> -CIMIC -OGSP Operasyonları - Aktörlerin İşbirliği -İnsani Yardım -Askeri Müdahale Güçleri -Barış Uygulaması - Barışı Koruma
<p>Kırılgan Dönem Çatışma Sonrası Evre</p>	<p>Barış İnşası</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mutabakat ve geçiş dönemi adaleti -Küçük Silahların Kontrolü -Özel Temsilcilik -GSR -CIMIC -Ortak Finansal Yapılar -Çatışma Arabuluculuğu -OGSP Operasyonları -DDR -Demokrasi Teşviki -Ekonominin İyileşmesi

	<ul style="list-style-type: none">-Seçimlerin Gözlemlenmesi- Aktörlerin İşbirliği-Uluslararası Mahkemeler-Küçük Silahlar Kontrolü-Barışın Korunması-Polis Gücü-Barışın İnşası-Barış Gücü
--	---

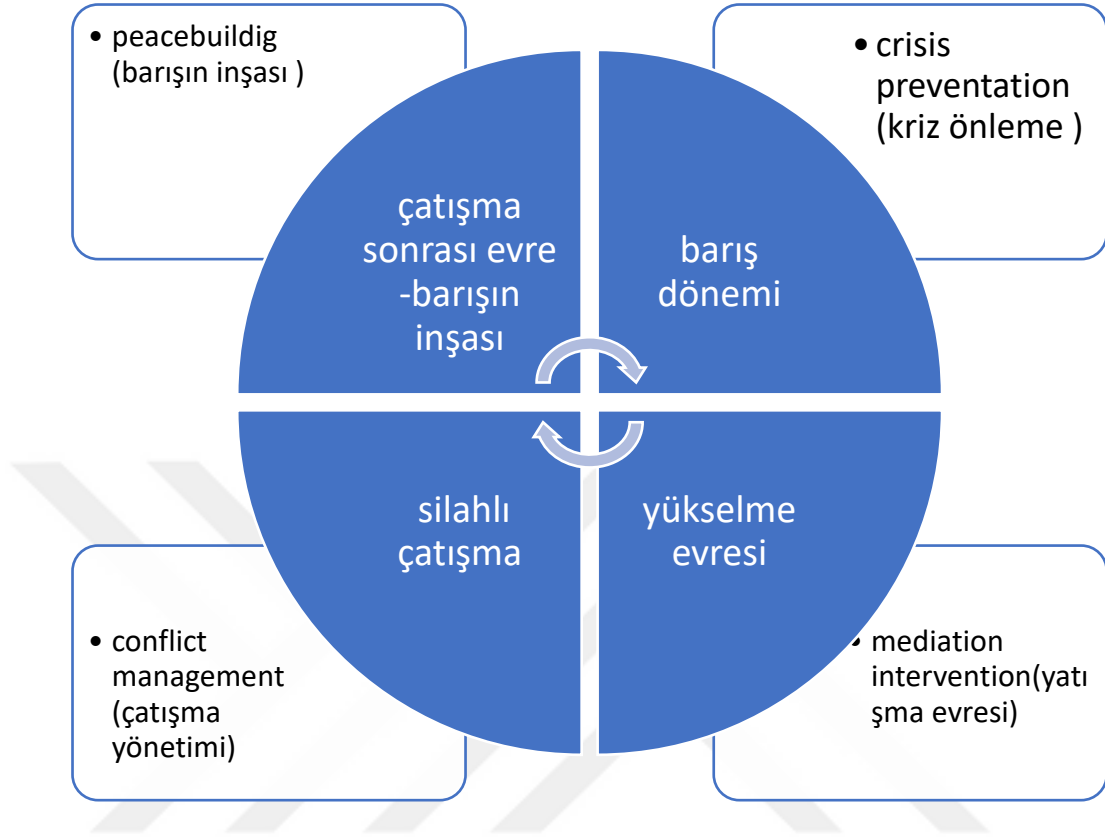
Kaynak: Cladio Mayor, Tobias Pietz, Elizabeth Schöndof ve Wanda Hundel, **Toolbox Criss Management**, From Civillian Crissi Prevention to Peacebuilding: Principles, Actors, Instruments, Stiftung Wissenschaft und Politik, p.6.

Çoğu krizin çok boyutlu nedenleri ve belirtileri vardır. Dolayısıyla, onların yönetimi farklı araç ve aktörlerin tayini ile çözülmektedir. Çözümünde içerdiği araçlar bağlamında kriz yönetiminin dört evresi bulunmaktadır. Bunlar:⁹²

- Barış ya da Silahlı Çatışmanın olmaması,
- Tırmanış Evresi,
- Silahlı Çatışma Evresi,
- Çatışma Sonrası Evre olarak sınıflandırılmaktadır.

⁹² Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p. 6.

Şekil: 1 Kriz Yönetiminin Evreleri

Kaynak: Cladio Mayor, Tobias Pietz, Elizabeth Schöndof ve Wanda Hundel, **Toolbox Criss Management**, From Civillian Crisisi Preventation to Peacebuilding: Principles, Actors, Instruments, Stiffung Wissenschaft und Politik, p.7.

Bu evrelerden ” *barış ya da silahlı çatışmanın olmaması*” evresi adından da anlaşılacağı üzere mevcut bir çatışmanın olmaması durumudur. Bu evrede, silahsızlanma ve kontrolünün sağlanması, barışın inşası için gerekli yaptırımlar, seçimlerin gözlenmesi, genel finansal yapıların düzenlenmesi ve güvenlik sektörü reformu gibi araçlar kullanılmaktadır.

Tırmanış evresi ise mevcut bir çatışmanın olması ve şiddet olasılığının artması anlamına gelmektedir. Barış ve uluslararası güvenlik tehdidi veya barış ihlali durumunda gerçekleştirilebilir. Barışı ve güvenliği yeniden tesis etmeyi amaçlamaktadır. Bu evrede çatışmada arabuluculuk ve çatışmaya müdahale edilmesi bağlamında çatışma çözümü yaptırımlarının uygulanması, uluslararası aktörlerin işbirliği, BM Güvenlik Konseyi yetkisi temelinde askeri güç noktasına barış için

yaptırımların uygulanmasını, belirli konular veya bölgeler için sorumluluk almak üzere eyaletler veya uluslararası kuruluşlar tarafından atanan özel temsilciler ile bu evreye müdahale edilebilmektedir.⁹³

Silahlı Çatışma ise çatışma evresinde BMGK yetkisi temelinde askeri güç noktasına sivil ve askeri yaptırımların uygulanarak (CIMIC) barışı koruma faaliyetlerinin sürdürülebilmesi, krizin tırmanmasının engellemek adına siyasi çözümler bulunana kadar Askeri Hızlı Müdahale Güçleri'nin kullanılması, devlet ve devlet dışı aktörler tarafından sağlanan insani yardım faaliyetlerinin uygulandığı evredir.

Çatışma Sonrası Evre kriz sonrası aşamada istikrar, barış ve insan güvenliği için devlet kurma çabaları uygulandığında, genellikle uzatılmış bir ateşkes veya barış anlaşmasıyla başlar. Amaç krizin yönetimi ve önlenmesidir. Şiddetin devam etmesine rağmen, devlet içinde ya da devletlerarası düşmanlıkların sona ermesinden sonraki dönemi açıklayan çatışma sonrası evre genellikle bir ateşkes ya da resmi bir barış anlaşmasının imzalanmasını izler. Böylece büyük çatışmacı gruplar düşmanlıklara son verme bulurlar ve çatışma sonrasında yeniden yapılanma sürecine dahil olurlar. Dış aktörler birleşme sonrası ortam önemli bir rol oynayabilirler.⁹⁴

Çatışma sonrası barışın inşası deneyimleri, barışın yalnızca toplumun güvenlik gereksinimlerinin, çatışma sonrası yeniden yapılanmanın politik ve sosyo-ekonomik yönleriyle paralel olarak ele alınması halinde devam edebileceğini göstermektedir. BM, bölgesel kuruluşlar veya ittifaklar, diğer devletler veya özel askeri ve güvenlik şirketleri doğrudan diğer tüm ihtilafların uygulanmasının ön şartı olan temel güvenliği sağlar. Dış aktörler aynı zamanda, güvenliği sağlamak için yerel kapasiteyi geliştirmek için yerel aktörlerle birlikte çalışırlar.⁹⁵

Çatışma sonrası evre de kriz yönetiminin diğer evrelerinde de bulunan bir takım kriz yönetimi araçları Tablo 1. 'de gösterilmektedir. Bu araçlar barış gücü operasyonları, silahların kontrolü, çatışma arabuluculuğu, sivil askeri operasyonlar sonucu barışın inşası ile yeniden yapılanmayı ifade etmektedir. Uluslararası

⁹³Mayor, Pietz, Schöndof ve and Hundel, p. 6.

⁹⁴Security Sector Reform in Post Conflict Peace building, **DCAF Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces**, Geneva, 2009, p.1.

⁹⁵DCAF Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, p.1.

mahkemeler, polis gücü gibi araçlar güvenlik ve adaletin yeniden sağlanması adına önemlidir. Demokrasinin teşviki, seçimlerin gözlenmesi, ekonominin iyileştirilmesi gibi araçlarla uzun dönem barış ortamını amaçlayan bir süreç oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Bu araçlardan güvenlik sektörü reformu (SSR), uzun vadeli bir dönüşüm sürecini ifade eder. Amaç, iç güvenliğe dahil olan kurum ve kuruluşları daha verimli, daha şeffaf ve daha demokratik hale getirmektir. Bu amaçla, reform yapmak isteyen bir ülkenin hükümeti yerel, bölgesel ve uluslararası ortaklarla işbirliği içinde uygun stratejiler ve programlar uygulamaktadır. GSR'yi entegre etmek barış anlaşmaları imzalayarak düşmanlıkların sonunu çözmek, anlaşmazlık alanlarında uzlaşma sağlamak, kalıcı barışa geçiş için çalışılabilir bir siyasi çerçeve sağlamak için önemlidir.⁹⁶

Güvenlik Sektörü Reformu (GSR), bir devletin güvenlik sektörünü demokratik yönetim çerçevesinde 'yeniden inşa etmek', 'yeniden düzenlemek' veya 'dönüştürmek' ile ilgili çok çeşitli faaliyetleri kapsayan geniş bir konsepttir. Tanımların çoğu, devletin savunma, polis, istihbarat ve adalet sektörlerinin reformunu birleştirici bir kavram altında birleştirmeye çalışmakta ve ayrıca SSR faaliyetlerini genel demokratik yönetim çerçevesinde sürdürmektedir.

Güvenlik Sektörü Reformu (GSR), uzun vadeli bir dönüşüm sürecini ifade eder. Amaç, iç güvenliğe dâhil olan kurum ve kuruluşları daha verimli, daha şeffaf ve daha demokratik hale getirmek için dönüştürmektir. Bu amaçla, reform yapmak isteyen bir ülkenin hükümeti yerel, bölgesel ve uluslararası ortaklarla işbirliği içinde uygun stratejiler ve programlar uygulamaktadır.⁹⁷

⁹⁶ DCAF Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, p.1.

⁹⁷ Security Sector Reform and Governance: Definition and Conceptual Issues, What is Security Sector? , <http://www.peacebuildinginitiative.org/indexeb3c.html?pageId=1793>,(23.07.2019).

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN VE KRİZ YÖNETİMİ KABİLİYETİ

Bu bölümde, Soğuk Savaş öncesinde Avrupa Topluluğu'nda güvenlik ve savunma alanında oluşturulmaya çalışılan ortak savunma politikası ve Soğuk Savaş sonrasında Balkanlar'da yaşanan krizin etkisiyle Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının kriz yönetimi kapsamında gelişimi detaylı olarak incelenmiştir.

2.1. SOĞUK SAVAŞ ÖNCESİ AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKALARI OLUŞTURMA ÇABALARI

Avrupa kıtasında yer alan devletlerin İkinci Dünya Savaşı sonrası büyük kayıpların yaşanması sonrasında edindikleri tecrübe, kıtada yer alan devletlerin savaşın olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmak ve barış ortamı sağlamak adına ekonomik bütünleşme girişimlerinde bulunmalarına yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) olarak birleşen Avrupa devletleri ekonomik bütünleşme sürecinden siyasi bütünleşme sürecine evrilme yolunda birtakım girişimlerde bulunmuşlardır.

Avrupa Birliği (AB) sürecinin en başından itibaren, AET'nin kurulmasından önce birtakım savunma bileşimleri oluşturmuşlardır. Bunların en başında Mart 1947'de İngiltere ve Fransa arasında imzalanan Dunkirk Antlaşması ve sonrasında 1948 yılında aralarına Belçika, Lüksemburg, Hollanda'nın katılımı ile imzalanan Brüksel Anlaşması⁹⁸ gelmektedir. Bu anlaşmalarla ortak savunma(mutual defense) girişimi yönünde ilk adımlar atılmıştır.⁹⁹ İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya 'ya karşı ortak güç oluşturmak amacıyla bir araya gelen Avrupa Topluluğu 'nun ortak savunma çalışmaları 1949 yılında NATO'nun kurulmasıyla önemini yitirmiştir. 1952 yılında AKÇT' yi imzalayan altı Avrupa devleti arasında Avrupa Savunma Topluluğu'nu oluşturma girişimleri devam etmiştir. Batı Almanya 'nın silahlanmasını engellemek ve ortak bir Avrupa ordusu oluşturmak amacıyla bir araya gelinmiş; ancak bu girişim 1954 yılında Fransa tarafından reddedilmiştir.

⁹⁸Bu anlaşmaya karşılıklı savunma maddesi de eklenmiştir.

⁹⁹Zerrin Savaşan, The Role In European Parliament in CFSP/CSDP, **An Strengthening and Integrating Academic Network**, Vol.6, 2009, p.13.

AST 'nin oluşturma girişimlerinin olumsuz sonuçlanmasının ardından, alternatif bir güvenlik düzenlemesi arayışı Ekim 1954'te Paris Anlaşması'nın imzalanmasıyla son bulmuştur. Bu anlaşma ile Brüksel Anlaşması uluslararası bir örgütlenme yerine hükümetlerarası bir örgütlenme temelinde kurarak Batı Avrupa Birliği oluşturulmuştur. AT devletlerinin NATO'ya üye olmaları ve sonrasında Almanya'nın yeniden silahlanması Batı Avrupa Birliği'nin (BAB) 'ın operasyonel kabiliyetini kısa sürede yitirilmesine sebep olmuştur.

Ortak bir dış politika geliştirme konusundaki başarısızlığından dolayı, AB küresel sahne üzerindeki etkisinden yoksun kalmıştır. Bununla birlikte, 1960'ların sonunda, De Gaulle'un politikadan ayrılmasının ardından, dış politikada işbirliği umutları yeniden canlanmış ve 1969 Lahey Zirvesinde dış politika konusunda birleşme çalışmaları başlamıştır. 1970 yılında AT dış işleri bakanlarının bir araya gelmesiyle Avrupa Siyasi İşbirliği'ni oluşturan düzenleme Lüksemburg Raporu¹⁰⁰ ile onaylanmıştır. Bu raporda uluslararası sorunlar konusundaki fikir belirtmek ve ortak eylemler konusunda hemfikir olmak için her altı ayda bir toplanacağı kararı alınmıştır.

1973 yılında AT dışişleri bakanları tarafından imzalan Kopenhag Raporu'nda ise ASİ'nin nasıl işleyeceği ve her dört ayda bir toplanacağı kararı belirtilmiştir. Ayrıca bu raporla ASİ'yi gözlemek için Avrupa Muhabirler Grubu oluşturularak, ASİ'nin kurumsal yapısı inşa edilmeye başlanmıştır. 1981 yılında kabul edilen Londra Raporu'nda ise kriz danışma mekanizması oluşturulmuştur. Bu mekanizmaya göre; üç dışişleri bakanı 48 saat içinde acil toplantı düzenleyebilmekte ve dış politikada tutum belirlemeden önce birbirleriyle ve Komisyon'la işbirliğinde bulunma yükümlülüğü kararlaştırılmıştır. 1984 yılında Batı Avrupa Birliği yeniden aktive edilerek savunma bakanlarının toplantılara düzenli olarak katılmaları kararlaştırılmıştır. 1986 yılında ise Avrupa Tek Senedi 'nin kabul edilmesi ASİ kurucu anlaşmalarda yer almıştır. Bu düzenleme ile “ güvenliğin ekonomik ve politik yönü” tartışabilir hale gelmiştir.¹⁰¹

Çalışmanın devamında Soğuk Savaş Sonrasında oluşan konjonktürel yapının Avrupa Devletlerinin savunma politikalarına etkisine ve yaşanan gelişmelerle

¹⁰⁰Bu rapor literatürde Davidnon Raporu olarak da bilinmektedir.

¹⁰¹Michelle Cini, **European Union Politics**, Oxford University Press, 2005, pp. 235-240.

oluşturulan Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın oluşum aşamaları açıklanmıştır.

2.2. SOĞUK SAVAŞ SONRASI AVRUPADA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKALARI OLUŞTURMA ÇABALARI

1990 yılına gelindiğinde AT'nin güvenlik ve savunma alanındaki yapılanmasında dış politika konularının önemi yeniden vurgulanmıştır. Avrupa Siyasi İşbirliği çerçevesinde AT 'ye üye devletlerin ortak Avrupa görüşünü ortaya koyan ortak bir tutum benimsemeleri, ASİ ile birlikte uluslararası gelişmeler karşısında üye devletlerin aktif olmaktan çok reaksiyoner bir yapı içinde oluşları ve üye devletlerin uluslararası gelişmeler karşısında ortak hareket etmeyişi toplulukta bir dış politika kimliği sorununu gündeme getirmiştir.¹⁰²

Avrupa Topluluğu'nun genellikle kâğıt üzerinde kalan bildirilerinin ve ağır olamayan ekonomik yaptırımlarının ötesinde daha etkin ve sistematik olmasını vurgulayan bir takım gelişmeler olmuştur.¹⁰³ Bu gelişmeler;

-Soğuk Savaş Sonrasında Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve oluşan yeni dünya düzeninde Avrupa devletlerinin sisteme entegre olmaya çalışmaları,

-Doğu Almanya ile Batı Almanya 'nın birleşme süreci,

-1990-91 Körfez Savaşı,

-1991 yılında başlayan Yugoslavya'nın dağılma sürecidir.

Bu gelişmeler Avrupa Tek Senedi (ATS) ile oluşturulan ve hükümetlerarası temelde yürütülen dış politika ve güvenlik alanında işbirliğinin artmasına; Avrupa Birliği Antlaşması 'na dayanan ODGP oluşturmasında etkili olmuştur.¹⁰⁴

¹⁰²Belgin Akçay, İlke Göçmen, **Avrupa Birliği-Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar** ,Seçkin Yayınları, Ankara, 2014, s.596.

¹⁰³ Akçay, Göçmen s.596.

¹⁰⁴ Akçay, Göçmen ss.597-598.

2.2.1. Ortak Dış Güvenlik Politikasının Oluşturulması ve Geliştirilmesi

Soğuk Savaş sonrası çift kutuplu düzenin yerini tek kutuplu düzene bırakması sonrasında yaşanan gelişmeler, ekonomik anlamda birlik olabilen ancak siyasi anlamda birlik olamayan Avrupa'nın bütünleşme yolunda adım atmasına gerekli kılmıştır. Soğuk Savaşın sonu, Avrupa güvenlik ve savunma kimliğinin geliştirilmesi için uygun koşullar yaratmış; Avrupa'nın güvenlik ve savunma kimliği fikri Soğuk Savaş'ın sonunda oluşturulmamasına rağmen, Avrupa'da iki kutupluluğun çöküşüyle birlikte Avrupa'nın güvenlik ve savunma kimliğine yeni bir hayat vermiştir. Doğrudan askeri tehditlerin azalması, savunma ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkilerin azalan önemi, AB için bir savunma rolü oluşturma fırsatına katkıda bulunmuştur.¹⁰⁵

Özellikle 90 'lı yılların başında Balkanlar'da yaşanan devrimler sonucu komünist rejimlerin yıkılması, Berlin Duvarı'nın yıkılması sonrası Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi ve 1991 yılında başlayan Yugoslavya krizinin yaşanması ve son olarak Almanya'nın birleşerek Avrupa bütünleşme sürecine daha yoğun destek vermesi Avrupa'nın siyasi ve stratejik yapısını önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu gelişmeler ekonomik birliğin sonrasında siyasi birliğin sağlanması ve bu bağlamda ortak bir dış güvenlik politikası oluşturulması konusunda atılacak adımları hızlandırmıştır.¹⁰⁶Yine 90 'lı yılların başında Yugoslavya'da iç savaşın başlaması ve bu gelişme karşısında Avrupa devletleri'nin tek bir ağızdan konuşamaması ASİ'nin dış politika konusunda işbirliği ve eşgüdümlü hareket etme konusunda yeterliliğin sorgulanmasına ve dış politika konusunda daha güçlü bir yapı oluşturulması gerekliliğini doğurmuştur.¹⁰⁷

Yugoslavya krizinde Avrupa Topluluğu devletlerinin sınırlarının yanı başında patlak veren kriz ve çatışmalara karşı hazırlıksız yakalanmaları ve kriz yönetimi ile çatışmaları çözüme ulaştırma konusunda yeterli olamamaları krize müdahaleyi geciktirmiştir. AT üyesi devletler birtakım uluslararası örgütlerin barışı koruma ve

¹⁰⁵Sinem A. Açıkmeşe, "The Underlying Dynamics of the European Security and Defence Policy", **SAM Stratejik Araştırmalar Masası**, 2004, pp.123-124.

¹⁰⁶Taylan Özgür KAYA, Aşlıgül Sarıkamış KAYA, "Saint-Malo Sonrası Dönemde Avrupa Birliği'nin Uluslararası Kimliği: Bir Sivil Güçten Daha Fazlası mı?", **Yönetim Bilimleri Dergisi/Journal of Administrative Sciences**, Cilt:15,Sayı:29, 2017, ss.288-290.

¹⁰⁷Taylan Özgür KAYA, Aşlıgül Sarıkamış KAYA, ss.288-290.

insani operasyonların teşkil edilmesine katkıda bulunmuş olsalar da Yugoslavya krizine karşı açık ve net bir politika oluşturamamışlardır.¹⁰⁸

Çalışmanın devamında Avrupa devletlerinin güvenlik ve savunma alanında ortak bir dış politika oluşturma girişimleri kapsamında yapılan anlaşmalar, düzenlenen konferans ve oluşturulan güvenlik stratejileri ışığında Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (AGSP) oluşturma aşamalarına yer verilmiştir.

2.2.1.1. Maastricht Anlaşması

Soğuk Savaş sonrası çift kutuplu düzenin yerini tek kutuplu düzene bırakması sonrasında entegrasyonun derinleşmesi ve bütünleşmenin sağlanması adına atılan en önemli adım Maastricht Antlaşmasıdır. Şubat 1992 tarihinde imzalanıp 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile eski Avrupa anlaşmaları değişmiş ve üç sütuna dayanan bir Avrupa Birliği oluşturulmuştur. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) AB 'yi oluşturan üç ana sütundan ikincisi olarak kurulmuştur.

Maastricht Antlaşması ile:

- Avrupa Toplulukları,
- Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (CFSP) ve
- Adalet ve içişleri alanında işbirliği (JHI) oluşturulmuştur.

Birinci sütün olan Avrupa Toplulukları Antlaşması ile topluluğun görevi, tek pazarın çalışmasını sağlamak, ekonomik faaliyetlerin ahenkli, dengeli ve sürdürülebilir bir gelişimini desteklemek, yüksek düzeyde istihdam ve kadınlarla erkekler arasında sosyal korunma ve eşitliği teşvik etmektir. İkinci sütün olan ODGP ile Birlik, hükümetler arası yöntemlerle ortak bir dış politika ve güvenlik politikası tanımlama ve uygulama görevini üstlenmiştir. Üye devletler bu politikayı sadakat ve karşılıklı dayanışma ruhu içinde aktif ve kayıtsız bir şekilde desteklemiştir. Üçüncü sütün olan adalet ve iç işleri alanında işbirliği ile birliğin hedefi, vatandaşlara özgürlük, güvenlik ve adalet alanında yüksek düzeyde güvenlik sağlamak için hükümetlerarası yöntemlerle topluluk sınırları, terörizm, ciddi suçlar, uyuşturucu kaçakçılığı ve uluslararası dolandırıcılık ile mücadele, kaçak göçü kontrol etmek,

¹⁰⁸ Akçay, Göçmen, s.597.

ortak sığınma politikası, gibi alanlarda ortak eylemler geliştirmek olarak belirlenmiştir.¹⁰⁹

Sonuç olarak Maastricht Antlaşması ile İkinci Dünya Savaşı sonrası barışı sağlamak ve ortak bir güvenlik politikası oluşturmak adına yapılan bir dizi anlaşma sonrasında ASİ ile oluşturulmaya çalışılan ortak dış güvenlik politikasının işbirliği mekanizması oluşturulmuştur. Anlaşma ile üye devletler ODGP hükümlerine tabi olan ve dış ve güvenlik politikasının tüm alanlarını kapsayan ortak bir dış ve güvenlik politikası tanımlamalı ve uygulamalıdır. Ortak dış ve güvenlik politikası ile ;¹¹⁰

- Ortak değerleri, temel çıkarları ve bağımsızlıklarını korumak;
- Birliğin ve üye devletlerinin güvenliğini güçlendirmek;
- Hukuka uygun olarak barışı korumak ve uluslararası güvenliği güçlendirmek;
- Uluslararası işbirliğini teşvik etmek;
- Demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü geliştirmek ve birleştirmek ve insan hakları ve temel özgürlüklere saygı duymak amaçlanmıştır.

Anlaşmada ODGP 'nin zaman içinde ortak bir savunmaya yol açabilecek ortak bir savunma politikasının nihai çerçevesine, Birliğin güvenliği ile ilgili Batı Avrupa Birliği'nden (BAB) bahsedilmiştir. Bu çerçevede Konsey, BAB kurumları ile anlaşarak gerekli pratik düzenlemeleri kabul etmelidir. Bu düzenlemeler bazı üye devletlerin güvenlik ve savunma politikasının özel karakterine zarar vermeyecek ve NATO altındaki bazı üye devletlerin yükümlülüklerine saygı gösterecek biçimde, ortak güvenlik ve savunma politikasıyla uyumlu olmalıdır.¹¹¹

Maastricht Antlaşması ile ayrıca BAB'nın operasyonel ve askeri rolünü tanımlamak adına önemli adımlar atılmıştır. BAB'ın operasyonel rolünü güçlendirmek için bir BAB planlama grubu ve BAB'a karşı sorumlu askeri birlikler oluşturulmuştur. Bu kapsamda ;¹¹²

¹⁰⁹<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/3/the-maastricht-and-amsterdam-treaties> (02.11.18).

¹¹⁰Maastricht treaty ,https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf (02.11.18).

¹¹¹https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf p.126, (02.11.18).

¹¹²<http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf> p.6, (02.11.18).

- BAB üyesi ülkeler, BAB yetkisi altında yürütülen askeri görevler için konvansiyonel silahlı kuvvetlerini ve askeri birliklerini kullanıma hazır olduklarını beyan ederler.

- Askeri birlikleri kullanma kararları BM Şartı hükümlerine uygun olarak BAB Konseyi tarafından belirlenecek ve özel operasyonlara katılım, ulusal anayasaya uygun olarak üye devletlerin geçerli bir kararı olarak kalacaktır.

- Washington Antlaşması'nın 5. Maddesi ve değiştirilen Brüksel Antlaşması'nın 5. Maddesi uyarınca ortak savunmaya katkıda bulunmak dışında, BAB'ın yetkisi altında hareket eden ülkelerin askeri birimleri şu durumlar için kullanılabilir:

- İnsani yardım ve kurtarma,
- Barışı koruma,
- Barış gücü dâhil çatışma yönetimi ile mücadele.

Bu görevlerin planlanması ve yürütülmesi, tüm müttefiklerin toplu savunmasını sağlamak için gerekli askeri görevlerle tamamen uyumlu olacaktır. Ayrıca tüm BAB üyesi ülkeler çeşitli olası görevlerde, hangi askeri birimlerini ve karargâhlarını uygun hale getirmek istediklerini belirleyeceklerdir. BAB 'a üye ülkelerin kuvvetlerinden oluşturulan birlikler çok uluslu oluşumların hali hazırda mevcut olduğu veya olacağı durumlarda, tüm katılımcı ülkelerin mutabakatı ile BAB yetkisi altında kullanılabilir.¹¹³

Maastricht Anlaşması'nın ikinci sütünü ile OGSP'nin temelleri atılmıştır; ancak askeri müdahale kapasitesinin gelişimi 1992'de Petersburg'daki toplantıda birinde, BAB'ın üstlenebileceği belirli görevlerin belirlenmesiyle önemli bir ivme kazanmıştır. Petersburg görevi olarak bilinen bu görevler barışı koruma faaliyetlerinin yanı sıra, çatışma yönetimi ve barış güçlerinin konuşlandırılmasını içermiştir. 1997'deki Amsterdam Antlaşması'nda, bu görevler geliştirilmiş ancak gerçek atılım St. Malo toplantısında gelmiştir. Fransız Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve İngiltere Başbakanı Tony Blair 4 Aralık 1998'de AB'nin özerk askeri harekât için kapasite kazanması gerektiğine karar vermişlerdir.¹¹⁴

¹¹³<http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf> p.6-7 (02.11.18).

¹¹⁴Michael Emerson, Eva Gross, Isabelle Ioannides, Ana E. Juncos, Ursula C. Schroeder, **Evaluating The Eu's Crisis Missions in the Balkans**, Centre for European Policy Studies, Brussels, 2007, p.2.

2.2.1.2. Amsterdam Anlaşması

Amsterdam Antlaşması Avrupa Birliği Antlaşması'nın belirli düzenlemelerini, Avrupa Toplulukları'nın kurucu antlaşmalarını (Paris ve Roma) ve bunlarla ilgili bazı eylemleri değiştirmek amacı ile 1 Mayıs 1999'da yürürlüğe girmiştir. Anlaşma; Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikasına yeni düzenlemeler getirerek bu alanda olan hükümlerin yeniden düzenlenmesini de sağlamıştır.

Anlaşmaya göre Birlik, dış ve güvenlik politikasının tüm alanlarını kapsayan ortak bir dış ve güvenlik politikası tanımlamalı ve bunları Birliğin ortak değerlerini, temel çıkarlarını, bağımsızlığını ve bütünlüğünü Birleşmiş Milletler Tüzüğü ilkelerine uygun olarak korumalı ve uygulamalıdır. Anlaşma ile Birliğin güvenliği her şekilde güçlendirilmeli; uluslararası işbirliği teşvik edilmeli; demokrasiyi ve hukukun üstünlüğü geliştirilmeli; insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyulması amaçlanmalıdır.¹¹⁵

Anlaşmada, üye devletler ile ilgili bir takım yükümlülükler getirilmiştir. Buna göre:¹¹⁶

-Üye Devletler, Birliğin dış ve güvenlik politikasını, sadakat ve karşılıklı dayanışma ruhu içinde aktif ve kayıtsız bir şekilde destekleyecektir.

-Üye Devletler, karşılıklı siyasi dayanışmalarını geliştirmek için birlikte çalışacaktır.

-Birliğin çıkarlarına aykırı olan veya uluslararası ilişkilerde birleştirici bir güç olarak etkililiği zayıflatacak herhangi bir eylemden kaçınılacaktır.

Yukarıda belirtilen amaçlar dâhilinde, ortak dış politika ve güvenlik politikası için prensiplerin ve genel kılavuzların tanımlanması için ortak stratejilere karar verilmeli, ortak eylemler benimsenmeli, ortak pozisyonları kabul etmek politikaların uygulanmasında üye devletlerarasında sistematik işbirliğinin güçlendirilmesi hedeflenmelidir.¹¹⁷

Anlaşmada ayrıca BAB 'ın ODGP için vazgeçilemez önemine vurgu yapılmış ve BAB 'ın operasyonel bir kabiliyete erişmesini, Birliğin gelişiminin ayrılmaz bir parçası olduğuna dikkat çekilmiştir. Birlik üyeleri, Avrupa Konseyi'nin karar vermesi

¹¹⁵Treaty of Amsterdam,(97/C 340/01)Provisions on a Common Foreign and Security Policy Article J.lhttps://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11997D/TXT&from=EN, (10.11.18), p.9.

¹¹⁶Treaty of Amsterdam, p.9.

¹¹⁷Treaty of Amsterdam, p.10.

durumunda, BAB ile kurumsal ilişkileri daha da güçlendirilmesi ve üye devletlere kendi anayasal gerekliliklerine uygun olarak, üye devletlerin güvenlik ve savunma politikasının özel karakterine ve NATO kapsamında alınan kararlara zarar vermeyecek biçimde ortak güvenlik ve savunma politikasını destekleyeceklerdir.¹¹⁸

Amsterdam Anlaşması ile birliğin ortak değerlerine vurgu yapılarak, üye devletlerin birliğin dış güvenlik ve savunma politikaları konusunda hemfikir olmaları gerekliliğine değinilmiştir. Alınan kararlar konusunda üye devletlerin iç politikasına ve NATO'ya üyeliklerine zarar getirmeyecek maddelerin yer alması Birlik üyelerini Topluluğun kurulmasından bu yana dış güvenlik konularında ortak hareket edememelerini önlemek adına önemlidir.

2.2.2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası 'nın Oluşturulması ve Avrupa Güvenlik Zirveleri ile Gelişen Kriz Yönetimi Kabiliyeti

ODGP'ye bağlı AGSP 'nin oluşturulmasına karşı çıkan İngiltere'nin NATO'dan bağımsız bir Avrupa güvenlik kimliği oluşturmasında Balkanlarda yaşanan gerilimler etkili olmuştur. Avrupa Savunmasında dönem noktası olan Fransa ve İngiltere 'nin bir araya geldiği Saint Malo Konferansı öncesinde 25 Ekim 1998 tarihinde Avusturya Pörschach'taki devlet ve hükümet başkanları gayri resmi bir AB toplantısı yapılmıştır. Avrupa savunmasında meydana gelen radikal değişimler İngiltere'nin savunmada AB rolüne yönelik tutumundaki büyük değişikliklerden kaynaklanmış; bununla birlikte ilk önce bu değişikliğe ilişkin imalar, Başbakan Tony Blair tarafından basın toplantısında yapılmıştır.¹¹⁹ Blair toplantıda ortak dış politika ve güvenlik politikası açısından, İngiltere'nin Avrupa'nın daha güçlü bir dış politika ve güvenlik rolü üstlenmesi için açıkça paylaştığı güçlü bir istekliliğe ve Avrupa'nın dış ve güvenlik politikasında daha iyi, daha birleşik bir rol oynayabilmesinin önemli olduğu konusunda anlaşmaya varıldığını vurgulamıştır.¹²⁰

St. Malo öncesinde toplanılan gayri resmi toplantıda Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın gerekliliğinin elzem olmasına dikkat çekilmesinde özellikle

¹¹⁸Treaty of Amsterdam, p. 12.

¹¹⁹Maartine Rutten, From St Malo Nice European Defence: core documents, **Institute for Security Studies Western European Union**, Paris, 2001, p.2.

¹²⁰Rutten, pp 2-3.

Balkanlarda yaşanan deneyimler oldukça etkili olmuştur. Blair toplantıda savunma kabiliyetinin oluşturulmasında siyasi idareye ve kurumsal bir mekanizma oluşturulmasının gerekliliğini açıklamış; oluşturulacak kurumsal mekanizmanın hiçbir şekilde NATO'nun önceliğini değiştirmeyeceğini vurgulamıştır.¹²¹ Blair'ın gelecekteki ortak savunma çabalarında NATO önceliğini yinelemekte tereddüt etmemesi önemlidir. Ayrıca Avrupa savunmasında dönüm noktası olan St. Malo'daki konferansın Anglo-Fransız tartışmalarına temel oluşturması AGSP 'nin genellikle Blair girişimi olarak adlandırıldığını açıklamaktadır.¹²² İngiltere ve Fransa'nın St. Malo Konferansı ile bir araya gelmesi sonrasında 70 'li yıllardan bu yana oluşturulamayan Ortak Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası¹²³ 'nın ilk adımı atılmıştır. Bu kapsamda Konsey tarafından düzenlenen bir dizi konferansla AGSP 'nin geliştirilmesi ve kriz yönetiminin sivil ve askeri boyutunun oluşturulması adına çalışmalar devam etmiştir.

AB'nin kriz yönetimi için özerk bir kapasite yaratma ihtiyacını ortaya koyan ilk referanslar, 1999 yılının Haziran ayında gerçekleşen Köln Avrupa Konseyi'nde de yer almaktadır. Köln Zirvesinde vurgu askeri güçlerin gelişimi olmuş bu odaklanma Aralık 1999'da Helsinki'deki Avrupa Konseyi'nde tamamlanmıştır. Sonrasında Kosova krizindeki deneyimler ışığında sivil kriz müdahale araçlarının oluşturulması hem AB kurumları düzeyinde, hem de AB ile Üye devletler arasında eşgüdüm sağlanması adına oldukça önem teşkil etmektedir.

AB 'nin sivil kriz yönetiminin oluşturulması kapsamında Haziran 2006'da toplanan Feira Zirvesi, AB sivil kriz yönetimi tanımının yapılması ve öncelikli alanların belirlenmesi adına belirleyici olmuştur. Zirve'de AB sivil kriz yönetimi için polis, hukukun üstünlüğü, sivil idare ve sivil koruma olarak dört öncelikli alan tanımlanmıştır. Çalışmanın devamında toplanan zirveler, oluşturulan anlaşma ve güvenlik stratejilerinde AB'nin kriz yönetimi kapasitesinin oluşturulmasına yer verilmiştir.

¹²¹Rutten, pp2-3.

¹²²Açıkmeşe, pp.123-124.

¹²³Ortak Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ismi Helsinkide ilk defa bahsedilmiş Lisbon anlaşması ile tanımlanmıştır.

2.2.2.1. St. Malo Zirvesi

ODGP'ye bağı AGSP politikasının oluşturulması ve geliştirilmesi bakımından ciddi öneme sahip olan Avrupa Güvenlik zirvelerinin başında yer alan St. Malo Bildirgesinde Balkanlarda yaşanan krizler karşısında Avrupa Birliği'nin etkin olamaması ve yaşanan krizlere seyirci kalması sebebiyle Avrupa Güvenliği ile ilgili yaklaşım yeniden gözden geçirilmiştir.¹²⁴

Fransa ile İngiltere arasındaki 3-4 Aralık 1998 tarihlerinde St. Malo Limanı'nda yapılan ikili görüşmede hem Blair hem de Chirac, uluslararası krizlere cevap verebilmek adına Birliğin güvenilir askeri güçler tarafından desteklenen özerk eylem için kapasiteye sahip olması gerektiğini vurgulamışlardır.¹²⁵Howort' a göre; St. Malo sürecinin AGSP 'ye yönelik adımlar açısından dönüm noktası kabul edilmesinin dört nedeni bulunmaktadır. Bunlar:¹²⁶

- İngiltere'nin güvenlik politikasında yaşanan köklü değişim, ESDP ile ortaya çıkan kurumların oluşturulması;
- Avrupa Konseyi 'nin BAB ile birlikte güvenlik konularında hareket edebilmesinin kapılarının aralanması;
- Atlantik'in iki yakasında yaşanan savunma ikilemine¹²⁷ BAB ile son verilmesi;
- Son olarak St. Malo süreci ile özellikle teknik boyutta askeri yaklaşımlara ve ODGP'ye bağı AGSP 'nin askeri analiz, kuvvet projeksiyonu, lojistik ve sürdürülebilirlik gibi alanların kurumsal boyutta oluşturulma çalışmalarına yer verilmesi olarak tanımlanmaktadır.

Toplantıda; Avrupa Birliği'nin uluslararası arenadaki rolünü tam olarak oynayabilecek konumda olması gerektiği, Birliğin eylemine temel teşkil edecek olan Amsterdam Antlaşması'nın hükümlerinin ODGP ile ilgili tam ve hızlı bir şekilde uygulanmasının önemine ve ODGP çerçevesinde ortak bir savunma politikasının ilerici çerçevesine karar vermede Avrupa Konseyi'nin sorumluluğuna dikkat

¹²⁴J.Howorth, Britain, France and the European Defence, **Initiativ Survival**, Vol:42, Issue:2, pp34-35.

¹²⁵Açıkmeşe, p.127.

¹²⁶Howorth, p.34.

¹²⁷Bunlar; Anglo -Amerikan, Franko -Amerikan ve Alman -Amerikan işbirliğidir.

çekilmiştir. ¹²⁸Ayrıca Birliğin güvenilir askeri güçler tarafından desteklenen özerk eylem kapasitesine, onları kullanmaya karar verme araçlarına ve uluslararası krizlere cevap vermek için buna hazır olma kapasitesine sahip olması gerektiğine değinilmiştir. Bu doğrultuda üye devletlerin (Washington Antlaşması'nın 5. Maddesinde, Brüksel Antlaşması'nın 5 Maddesinde belirtilen) üye oldukları toplu savunma taahhütleri yerine getirmeleri ve Avrupa'nın dünya meselelerinde sesini duyurabilmesi için, üye ülkelerin NATO'daki sorumluluklarına uygun davranırken, modernize edilmiş Atlantik İttifak'ının canlılığına katkıda bulunmaları beklenmiştir. ¹²⁹

Avrupalılar, Avrupa Birliği (Avrupa Konseyi, Genel İşler Konseyi ve Savunma Bakanları toplantıları) kurumsal çerçevesi dâhilinde faaliyet göstereceklerdir ve Avrupa dayanışmasının güçlendirilmesi bağlamında Avrupa devletlerinin NATO ile ilgili ülkelerin farklı durumlarına saygı gösterilmelidir. Alınan bu kararlar Avrupa savunması konusunda kurumsal çerçevede faaliyet gösterilmesi ve savunma bağlamında üye devletlerin NATO ile ilişkilerinde sıkıntı yaratmayacağına garanti edilmesi anlamında önemlidir.

İngiltere'nin ilk defa NATO'dan özerk bir Avrupa savunma kapasitesi ilkesini kabul etmesi ve toplantıda Avrupalıların “bir bütün olarak İttifak'ın bir araya gelmediği” uluslararası kriz durumunda hareket edebilmeleri için AB için “güvenilir askeri güçler” olarak nitelendirdiği özerk yapıya dikkat çekmesi, Haziran 1999'da Köln'de yapılan zirvede Avrupalı devletlerin ortak bir tutumda bulunması ve AGSP'nin başlatılmasına öncülük etmiştir. St. Malo bildirgesi ile AB tamamen sivil bir iktidar iken AGSP'nin oluşturulmasıyla uluslararası ilişkilerde küresel bir oyuncu potansiyeline sahip ve uluslararası krizlere sivil ve askeri yönetim araçları ile cevap verebilen küresel aktör olma ve çatışma yönetimi politikasını oluşturmanın yolunu açmıştır. ¹³⁰

¹²⁸Franco-British St. Malo Declaration 4.12 1998
,https://www.cvce.eu/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html (10.11.18).

¹²⁹Franco-British St. Malo Declaration 4..12.1998
,https://www.cvce.eu/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html, (10.11.18)

¹³⁰Delphine Deschaux-Beaume, ESDP between Europeanization and national interests: an emerging policy conflict management tool on the EU level,” **Garnet Conference 2008**, 22-23.09.2008, p.5.

2.2.2.2. Köln Zirvesi

St. Malo Bildirisinden sonra Mart 1999'da Sırp'ların saldırıları ile başlayan Kosova krizi AB'nin güvenlik konusunda yetkinliğinin sorgulanması sebep olmuştur. Her ne kadar Birlik üyeleri Soğuk Savaş sonrasında ciddi bir güvenlik yapılanmasına girseler de Kosova krizine müdahale edememeleri bu konuda etkili olmadıklarını göstermektedir.¹³¹ Zira Kosova krizinden sonra 4 Haziran 1999 yılında Köln'de toplanan Avrupa Konseyi güvenlik ve savunma konusunda ortak bir Avrupa politikası geliştirerek, ODGP'yi güçlendirme amacını yenilemiş ve bunun, güvenilir askeri yetenekler ve uygun karar alma organları tarafından desteklenen özerk eylem kapasitesi gerektiğini vurgulamıştır. Konsey'e göre, yürütülecek kararlar, bu alandaki kararların özelliğini yansıtmak için uygun prosedürlere göre AGSP çerçevesinde alınacaktır. Böylece Avrupa Birliği Konseyi, kriz durumlarına cevap verirken tüm siyasi, ekonomik ve askeri araçlarla ilgili kararlar alabilecektir.¹³²

Kosova krizinden sonra Köln'de toplanan Konseyde Petersburg görevleri ve kriz yönetimi kapsamında şu kararlar alınmıştır;¹³³

-Avrupa Birliği, BM Şartı'nın ilkelerine, ayrıca Helsinki Nihai Yasası'nın ilkelerine ve Avrupa Birliği Anlaşması'nın 11. Maddesinde öngörüldüğü üzere Paris Şartı'nın amaçlarına uygun olarak barışı koruma ve uluslararası güvenliği güçlendirmeyi taahhüt etmektedir.

-Amsterdam Antlaşması, Antlaşma'da Petersburg görevlerini (insani yardım ve kurtarma görevleri, barışı koruma görevleri ve kriz yönetimindeki savaş güçlerinin görevleri) içerir.

- Avrupa Birliği'nin Petersburg görevleri kapsamındaki kriz yönetiminde etkili karar vermesi için gerekli yeteneklere (askeri yetenekler dahil) ve uygun yapılara sahip olmasını sağlamak öncelikli olacaktır. Bu, en acil olarak bir Avrupa hareket etme kapasitesinin gerekli olduğu alandır.

¹³¹Roberta N. Haar, "The Kosovo Crisis and its Consequences for a European Security Architecture", **Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security**.(Ed. Kurt Spillmann, Joachim Krause), Peter Lang International Academic Publishers, Frankfurt, 2000, p.111.

¹³²Cologne European Council Conclusion of Precedency, European Parliament , http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm , (22.08.2018).

¹³³Cologne European Council Conclusion of Precedency, European Parliament , http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm , (22.08.2018).

Zirve toplantısında AB askeri kriz yönetimi kapasitesinin geliştirilmesinin, ODGP (Avrupa Birliği Anlaşması Başlık 5) çerçevesinde bir faaliyet olarak ve Avrupa Birliği Anlaşması'nın 17. Maddesine uygun olarak ortak bir savunma politikasının ilerici çerçevesinin bir parçası olarak görüleceği belirtilmiştir. Atlantik İttifakı, Üyelerinin toplu savunmasının temeli olmaya devam etmektedir. Washington Antlaşması'nın 5. Maddesi ve Brüksel Antlaşması'nın 5. Maddesi kapsamındaki taahhütler, her durumda Üye Devletlerin bu Antlaşmalara karşı korunmasını sağlayacaktır. Birliğin politikası, bazı Üye Devletlerin güvenlik ve savunma politikasının özel karakterine zarar vermeyecektir.¹³⁴

AGSP'nin gelişmesinde önemli bir ivme kazandıran Köln'de toplanılan Avrupa Konseyi kararlarında AGSP konusunda karar almak için gerekli olan kurumsal düzenlemeler yapılarak ve güvenlik ve savunma konularında karar almak için özerk bir kurumun oluşturulması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Konseyde AGSP politikası ile ilgili karar alma süreci ile ilgili Petersburg operasyonlarının siyasi kontrolünü ve stratejik yönünü sağlamak için gerekli düzenlemelerin yapılması ve AB'nin bu tür operasyonları etkili bir şekilde karar verebilmesi ve operasyonları yürütebilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiğine değinilmiş; kriz durumların analizi, istihbarat kaynakları ve ilgili stratejik planlama için bir kapasiteye ihtiyaç duyacakları açıklanmıştır. Bu operasyonlar özellikle şunları gerektirmektedir:¹³⁵

- Savunma Bakanları dâhil olmak üzere, Genel İşler Konseyi'nin düzenli (veya özel) toplantıları;
- Politik ve Askeri uzmanlığına sahip temsilcilerden oluşan Brüksel'de (Siyasi ve Güvenlik Komitesi) kalıcı bir yapı, Siyasi ve Güvenlik Komitesine tavsiyelerde bulunan Askeri Temsilcilerden oluşan bir AB Askeri Komite;
- Ve Uydu Merkezi, Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü gibi diğer kaynaklar.

Konseyde ayrıca kriz yönetimi görevlerine ilişkin kararlar (özellikle askeri veya savunma etkisi olan kararların) Avrupa Birliği Antlaşmasının 23. Maddesi uyarınca

¹³⁴Cologna European Council Conclusion of Presidency, European Parliament , http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm, (22.08.2018).

¹³⁵Cologna European Council Conclusion of Presidency,European Parliament , http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm, (22.08.2018).

alınacağı ve üye devletlerin her koşulda, ulusal güçlerinin ne zaman konuşlandırılıp ne zaman dağıtılacağına karar verme hakkına sahip olacakları belirtilmiştir.¹³⁶

Konsey toplantısında dış ilişkiler kapsamında Batı Balkanlar ile ilgili bölgede yer alan mülteci sorununa, Kosova'daki yeniden yapılandırma çalışmalarına değinilmiştir. Batı Balkanlarda yaşanan krizlerle ilgili Avrupa Birliği üye devletlerinin, mültecilerin ve yerlerinden edilmiş kişilerin durumunu hafifletme çabasına değinilerek bu bağlamda Avrupa Konseyi Birliğin bölgesel istikrar konusundaki bölgedeki ülkelerin yanında bulunma taahhüdünü vurgulayarak Kosova krizinin getirdiği yükü hafifletmeye yardım etmek amacıyla, bölgedeki ülkelere verilen 100 milyon Euro tutarındaki mali yardım paketinde bulunacağını belirtmiştir.¹³⁷

Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği'nin Kosova'daki yeniden yapılanma çabalarında öncü bir rol üstlenme konusundaki taahhüdünü yinelemekte ve diğer bağışçıları yeniden yapılanma çabalarına cömertçe katılmaya çağırmaktadır. Bu amaçla, bölgenin net ve etkin bir geçiş yönetiminin siyasi çözüm çerçevesinde kurulması gerekecektir. Avrupa Birliği tarafından yönetilebilecek olan bu yönetimin, etkin bir yeniden yapılanma ve rehabilitasyon sürecini mümkün kılan uluslararası topluma bir karşı taraf olarak hareket etme yetkisi ve kapasitesine sahip olması gerekecektir.

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (ESDP) 1999 Köln Zirvesi'nden bu yana çok hızlı bir şekilde olgunlaşmış ve AB'nin dikkat çekici bir başarı öyküsü olarak değerlendirilmiştir. Kosova 'da yaşananlar bu gelişmeyi etkileyici bir şekilde göstermektedir. AB'nin özellikle Bosna'da ve Kosova'da yaşanan gelişmelere müdahale edememesi Balkanlar'daki rolü konusunda hayal kırıklığı yaratırken, AGSP oluşturma konusunda nihai politikanın yaratılmasına katkıda bulunmuştur.¹³⁸

¹³⁶Cologna European Council Conclusion of Presidency,European Parliament , http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm, (22.08.2018).

¹³⁷Cologna European Council Conclusion of Presidency,European Parliament , http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm,(22.08.2018).

¹³⁸Michael Schaefer,"ESDP: from Cologne to Berlin and beyond Operations Institutions Capabilities",**Institute for Security Studies**, Berlin, 30th January 2007, https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/ESDP-from_Cologne_to_Berlin-Schaefer.pdf (24.08.2018).

2.2.2.3. Helsinki Zirvesi

Aralık 1999'da Avrupa Konseyi, Birliğin askeri ve askeri olmayan kriz yönetimi kabiliyetini güçlendirmeye ve Ortak Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nı geliştirmeye yönelik çalışmalarda bulunmuştur. AGSP yerine OAGSP terimini kullanmaya başlamasında dilsel değişimin yanı sıra, AB kalıcı siyasi ve askeri kurumlar kurarak, finansal ve ekonomik sınırlarına askeri alanı da eklemek istemiştir.¹³⁹

Avrupa Konseyi, kriz durumlarında karar almak için özerk bir kapasite geliştirme ve NATO'nun bir bütün olarak meşgul olmadığı durumlarda, uluslararası krizlere cevaben AB liderliğindeki askeri operasyonları başlatma ve yürütme kararlılığını vurgulamaktadır. Bu kapsamda AB liderleri Helsinki'de, AB liderliğindeki operasyonlarda gönüllü olarak işbirliği yapmaya, üye devletlerin 2003 yılına kadar, en fazla bir yıl boyunca 60 gün içerisinde konuşlandırmak ve Petersburg görevlerinin tamamını yerine getirebilecek 50.000-60.000 kişiye kadar askeri kuvvetleri sürdürebilmek amacıyla bir ordu oluşturulacağına ancak bu sürecin "bir Avrupa Ordusu oluşturulması anlamına gelmediğini" açıklamıştır.¹⁴⁰

Helsinki'de ayrıca askeri olmayan krizler için bir Eylem Planı kabul edilmiş ve AB'nin savunma politikalarının yönetimi, Konsey Sekreteryasında, stokların düzenli olarak güncellenmesini koordine etmek, bir veritabanı projesi yürütmek ve zayıf yönlerini ve güçlü yönlerini belirlemek için çeşitli sivil araçlar ve kaynaklardan oluşan bir mekanizma kurmuştur.¹⁴¹

Helsinki Eylem Planı Sivil Kriz Yönetimi (CCM)'nin üç hedefinin altını çizmiştir. Bunlar:

- Ulusal, kolektif ve STK kaynaklarının duyarlılığının güçlendirilmesi ve belirli bir krizde varlıkların ve yeteneklerin konuşlandırılmasına karar vermede esneklik sağlanırken her bir katılımcının performansı iyileştirmek;
- BM ve AGİT gibi diğer kuruluşlardan biri belirli bir krizde lider kuruluş olduğunda AB özerk eylemlerinin yanı sıra AB'nin bu kuruluşların faaliyetlerine katkısını artırmak ve kolaylaştırmak;

¹³⁹ Açıkmeşe, p.127.

¹⁴⁰ Helsinki European Council , http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm,(26.08.2018).

¹⁴¹ Nowak, pp16 -17.

- AB Anlaşması ile oluşturulan sütunlar arası tutarlılığının sağlanması olarak belirlenmiştir.¹⁴²

Helsinki Zirvesinde alınan kararların Kosova Krizi sonrasında alınması hiç kuşkusuz tesadüfi değildir. Helsinki kararları sonrası birlik askeri kriz yönetimi konusunda operasyonel kapasitesini artırmıştır.¹⁴³

Helsinki Zirvesi'nde aynı zamanda, sivil kriz önleme ve uyuşmazlık çözüm araçlarının genişletileceği açıklanmıştır. Helsinki Zirvesi'nin kararları, askeri olmayan kriz yönetimi araçlarının iyileştirilmesi ve daha etkin kullanılması için olanak sağlamıştır. Bu kapsamda insani yardım ve kurtarma hizmetleri, silahsızlanma, polis personeli arzı, demokratikleşme için idari ve yasal destek sağlanması, seçimlerin ve insan haklarının izlenmesi, kriz bölgelerinde çatışma arabuluculuğu gibi bir dizi sektörde AB'nin inisiyatif başlatması gerektiği ve bu görevleri yerine getirmek için gerekli kurumların oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.¹⁴⁴

2.2.2.4. OGSP'nin Sivil Kriz Yönetimi Boyutu

Çağdaş barışı koruma operasyonları ve misyonları giderek daha fazla sürdürülebilir barış sağlamaya odaklanmış ve bu nedenle karmaşıklık kazanmıştır. Aynı zamanda, daha büyük kısmı temsil eden sivillerle birlikte, ağırlıklı olarak askeri birliklerden oluşarak ortak askeri ve sivil faaliyetlere kadar gelişmişlerdir. Bu durum özellikle kriz bölgelerinde çatışma sonrası yeniden yapılanma kapsamında askeri operasyonlarla birlikte kriz yönetiminin önemini artırmıştır.

Avrupa Güvenlik Stratejisi ve diğer ilgili belgeler Avrupa Birliği'nin kriz yönetiminde uluslararası bir aktör olarak küresel ölçüde daha güçlü bir rol üstlenmek istediğini açıkça göstermektedir. Bu argüman şu temel ihtiyaçlara dayanmaktadır:¹⁴⁵

¹⁴²Nowak, pp.16 -17.

¹⁴³Bastian Giegerich, "Military and Civilian Capabilities for EU-led Crisis-Management Operations", **Journal of Adelphi Series**, Vol.50, 2010, p.44.

¹⁴⁴Tobias Debiel and Martina Fischer, **Concepts, Crisis Prevention, Capacities and Conflict Management Problems of Coherence by the European Union**, Berlin, 2000, p p.16-17.

¹⁴⁵Marjan Malešič, EULEX Kosovo: A Test of the EU's Civilian Crisis Management, p.157.

- Şiddet içeren çatışmalar veya bir devletin temel insan ihtiyaçlarını karşılamaması nedeniyle acı çeken insanlara insani yardım sağlama amacını güden insan güvenliği anlayışı;
- Uzun vadeli ve etkin kalkınma yardımı sağlamak için gelişme sağlamak;
- Küresel güvenliği sağlamak adına devletlerin ayrılmasını önlemek ve başarısız devletlerde aşırılıkçılık ve terörizmin gelişimini sınırlamak;
 - Krizin doğasını etkileyen prosedürlerin, anlaşmaların ve kararların formülasyonu olarak tanımlanan kriz yönetimi ve kontrolü için kaynakların hazırlanmasını, alınmasını ve alınmasını içerir.

Petersburg Görevleri, AB'nin sadece askeri harekâtla sınırlı olmadığı ve aynı zamanda sivil görevleri de içeren güvenlik politikası için bir temel oluşturmaktadır. Kriz yönetiminin askeri boyutu, AGSP çerçevesinde 1999'dan beri gelişmiştir ve hükümetlerarası bir karakteristik özellik kazanmıştır, buna karşın kriz yönetiminin sivil boyutu daha az tanımlanmış olarak kalmıştır ve potansiyel olarak hükümetler arası politika ve araçların daha geniş bir yelpazesini kapsamaktadır. Bununla birlikte, sivil kriz yönetimi de 2008'den bu yana, "2008 Sivil Temel Hedef" ile uyumlu olarak gelişmektedir.¹⁴⁶

Helsinki Zirvesi sonrasında OGSP 'nin askeri kriz yönetimi yönünde kabiliyetlerinin artmasının ardından kriz yönetiminin doğası gereği OGSP 'nin görev ve misyonlarının çok boyutlu olması AB'nin kriz yönetimi misyonunu çok boyutlu hale getirme ve geliştirme girişimlerine neden olmuştur. Bu bağlamda Haziran 2000'de toplanan Santa Maria de Feira Zirvesi ve sonrasında yayınlanan Avrupa Güvenlik Stratejisi, 2008 Sivil Temel Hedef başlıklı belge ve 2010 Temel Hedef başlıklı belge Birliğin Sivil kriz yönetiminin temel hatlarının belirlendiği belgeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

ESDP'nin girişimleri daha da uzadıkça ve görevlerinde ve misyonlarında çeşitlilik gösterdiğinden, kriz yönetimi yetenekleri geliştirme ve AB'nin kriz yönetimi görevlerinin tüm yelpazesine tutarlı bir şekilde karşılık vermek için mevcut tüm araçları kullanmalarını sağlamak için sürekli bir ihtiyaç vardır. " Sivil Temel

¹⁴⁶Malešic, p.128.

Hedefler" altında, bu konuda önemli ve çığır açan çalışmalar yapılmış ve devam etmektedir.¹⁴⁷

2.2.2.5. Feira Zirvesi

20 Temmuz 2000'de toplanan Feira Zirvesi'nde Avrupa Konseyi, Birliğin dış eylemlerini Birleşmiş Milletler Tüzüğü'nün ilkeleri bakımından tam anlamıyla sivil krizin yanı sıra askeri kriz yönetimi kabiliyetinin geliştirilmesi yoluyla Birliğin dış eylemini güçlendirebilecek bir Ortak Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası oluşturma konusundaki taahhüdünü yinelemektedir. Bu bağlamda kriz yönetiminin hem askeri hem de sivil yönleriyle ilgili Helsinki yetkilerinin yerine getirilmesinde Avrupa Konseyi Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin ve Helsinki'de kurulan geçici askeri organların ilerici gelişimine dikkat çekilmiştir.

Konseyde Helsinki'de kararlaştırıldığı gibi 2003'teki hedeflere ulaşma yönündeki kararlılığa değinilerek Birlik ve NATO arasında gerekli şeffaflık ve diyalog sağlanacak ve yetenek hedefi gereklilikleri konusunda NATO uzmanlığı aranacağı belirtilmiştir. Konseyde ayrıca AB üyesi olmayan Avrupalı NATO üyelerinin ve diğer AB katılım adaylarının AB askeri kriz yönetimine katkıda bulunmalarına izin vermek için düzenlemelere ilişkin ilkeler ve yöntemler belirlenmiştir.¹⁴⁸

Kriz eyleminin sivil yönleri Haziran 2000'de Feira Avrupa Konseyi tarafından sivil eylemlerin dört öncelikli alanında tanımlanmıştır. Bunlar :¹⁴⁹

- Polis gücü;
- Hukukun üstünlüğünü güçlendirmek;
- Sivil idarenin güçlendirilmesi;
- Sivil korumanın güçlendirilmesidir.

Kriz yönetiminin sivil yönleri ve sivil polis yetenekleri için Avrupa Konseyi özel hedeflerin öncelikli alanlarının belirlenmesinin yanı sıra, kriz

¹⁴⁷European Security and Defence Policy: The Civilian Aspects of Crisis Management, consilium.europa.eu [http://www.consilium.europa.eu/esdp,O8.09.09,\(01.09.2018\).](http://www.consilium.europa.eu/esdp,O8.09.09,(01.09.2018).)

¹⁴⁸Santa Maria da Feira European Council, Conclusion of the Presidency , http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm, (01.09.2018).

¹⁴⁹Santa Maria da Feira European Council, Conclusion of the Presidency , http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm, (01.09.2018).

yönetiminin sivil yönleri için komitenin kurulmasını desteklemiştir. Bu bağlamda, gönüllü olarak işbirliği yapan Üye Devletler, 2003 yılına kadar çatışma önleme ve kriz yönetimi operasyonlarında uluslararası misyonlar için 5.000'e kadar polis memuru sağlayabileceklerini taahhüt etmişlerdir. Bunun yanı sıra, üye devletler 30 gün içinde 1.000 adede kadar polis memurunu toplayıp yönlendireceklerini taahhüt etmişlerdir. Konsey ayrıca, Komisyonun sivil kriz yönetimine eylem alanlarında katkıda bulunma isteğini de memnuniyetle karşılamıştır.¹⁵⁰

Zirve sonrası oluşturulan Konsey raporuna eklenmiş "kriz yönetiminin sivil yönleri hakkında somut hedefler üzerine araştırma" adında kriz yönetimine ilişkin geniş hedefler koyan bir belge de bulunmaktadır. Bu hedefler;¹⁵¹

- Kriz durumlarında insan yaşamını kurtarmak;
- Kamu düzenini korumak;
- Daha fazla yükselmeyi önlemek;
- Barışçıl, istikrarlı ve kendi kendine sürdürülebilir bir duruma dönüşü kolaylaştırmak; -AB ülkeleri üzerindeki olumsuz etkileri yönetmek olarak belirlenmiştir.

Belgeye göre ilk tanımlanmış öncelik "polis" olmalıdır. Ancak polis misyonunun olumlu bir sonucu olacaksa, adli ve ceza sisteminin yeniden kurulması da olmalıdır. İkinci görev, "hâkimler, savcılar, ceza uzmanlarının kısa sürede konuşlandırılması, yerel mahkemelerin ve cezaevlerinin kurulması veya yenilenmesidir. AB tarzı" bir hukuk sistemi ve düzeni getirmenin yanı sıra çökmüş idari sistemler de yeniden kurulmalıdır.¹⁵²

Avrupa Konseyi, Birliğin, Helsinki'de anılan Petersberg görev sorumluluklarını tam olarak yerine getirme konusunda, çatışma önleme ve kriz yönetimi yaklaşımındaki kararlılığını vurgulamaktadır. Feira zirvesiyle Birlik askeri kriz yönetimi kabiliyetinin yanı sıra sivil kriz yönetimi kapsamında da girişimlerde bulunarak sivil kriz yönetiminin sivil polis kabiliyeti alanında yetkinliğini artırmıştır.

¹⁵⁰Santa Maria da Feira European Council, Conclusion of the Presidency , http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm ,(01.09.2018).

¹⁵¹Global Policing Role for EU, How "Non-military Crisis Management Will Contaminate Justice and Home Affairs, Trade and Aid <https://www.statewatch.org/news/dec00/nonmil.htm>) , (01.09.2018).

¹⁵²Global Policing Role for EU, How "Non-military Crisis Management Will Contaminate Justice and Home Affairs, Trade and Aid <https://www.statewatch.org/news/dec00/nonmil.htm>), (01.09.2018).

2.2.2.6. Nice Zirvesi

7-10 Aralık 2000 tarihleri arasında Nice şehrinde AB liderlerinin katılımıyla gerçekleşen Nice Zirvesi'nde AGSP kurumsallaştırılarak ODGP'nin bir parçası olduğu açıklanmıştır. Nice Antlaşması'nda ODGP ve AGSP ile ilgili yeni hükümler belirlenmiş ayrıca toplantıda ekonomik ve sosyal dayanışmanın güçlenmesi, göç sorununun çözümü gibi konularda Avrupa kurumlarından beklentiler dile getirilmiştir.¹⁵³

ODGP, Avrupa Konseyinin karar vermesi halinde, ortak bir savunmaya yol açabilecek ortak bir savunma politikasının ilerici çerçevesini içeren, Birliğin güvenliği ile ilgili tüm soruları içerecektir. Birliğin politikası bu maddeye uygun olarak, belirli üye devletlerin güvenlik ve savunma politikasının özel karakterine zarar vermeyecek ve bazılarının NATO kapsamında yükümlülüklerine saygı gösterecektir.¹⁵⁴

Nice Zirvesi aynı zamanda sırasında üye devletlerin 2003'e kadar Avrupa'da Avrupa Konseyi'nin kararlaştırdığı ve Helsinki'deki Helsinki Temel Hedefleri olarak bilinen 2003 hedeflerine ulaşma konusunda bu amaçların üzerinde daha fazla durduklarını belirtilmiş ve en az bir yıl boyunca kolordu seviyesine kadar 60.000 kişilik askeri güce ulaşmayı hedeflemişlerdir. Bu güçler, gerekli komut, kontrol ve istihbarat yetenekleri, lojistik, diğer savaş destek hizmetleri ve buna ek olarak uygun olan hava ve deniz unsurları ile askeri olarak kendini sürdürmelidir.¹⁵⁵

2.2.2.7. Leaken Zirvesi

15 Aralık 2001 yılında toplanan Leaken Zirvesi'nde Avrupa Birliği Avrupa Konseyi'nin Avrupa güvenlik ve savunma politikasının operasyonel kabiliyetine ilişkin beyanı kabul etmesiyle AGSP'nin sürekli gelişmesi sayesinde

¹⁵³Fusun Arsava, "Nice Antlaşmasının Getirdikleri", **Ankara Avrupa Çalışmalar Dergisi**, Cilt:1, Sayı: 2, Bahar 2002, s.1.

¹⁵⁴Treaty of Nice Amending the Treaty on European Union, The Treaties Establishing The European Communities and Certain Related Acts (2001/c 80/01) , <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12001C/TXT&from=EN> p.7, (01.09.2018).

¹⁵⁵ESDP Developments and The Headline Goal 2010 – Reply to The Annual Report of the Council, Assembly of Western European Union the Interparliamentary European Security and Defence Assembly.p.8-9 , http://www.assemblee-ueo.org/en/documents/sessions_ordinaires/rpt/2005/1898.pdf, (01.09.2018).

sivil ve askeri alanda bazı kriz yönetimi operasyonları yürütme yeteneği kazandığı belirtilmiştir. Birlik, NATO ile hızlı düzenlemeleri tamamlamaya karardır. Bunlar, Avrupa Birliği'nin Petersberg görevlerinin tamamında kriz yönetimi operasyonlarını yürütme yeteneklerini artıracaktır. Aynı şekilde, Nice'in uygulanması Birliğin ortaklarıyla yapılan düzenlemeler kriz yönetimi operasyonları yürütme araçlarını artıracak ve Birliğin elindeki araçların ve yeteneklerin geliştirilmesi Birliğin aşamalı olarak daha zorlu operasyonlar üstlenmesini sağlayacaktır.¹⁵⁶

2.2.2.8. 2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi

Avrupa Konseyi tarafından Aralık 2003'te kabul edilen Avrupa Birliği'nin güvenlik çıkarlarını temel değer alan Avrupa Güvenlik Stratejisi “Daha İyi Bir Dünya ‘da Güvenli Avrupa “ sloganıyla ortaya çıkmıştır. Konsey ‘de Avrupa Birliği'nin dünyanın gayri safi milli hâsılasının (GSMH) çeyreğini üreten 450 milyondan fazla insanla 25 devletten oluşan birlik olarak tanımlayarak Avrupa Birliği ‘nin küresel bir oyuncu olarak varlığına dikkat çekilmiştir.¹⁵⁷ Konsey Avrupa'nın küresel güvenlik sorumluluğunu paylaşmaya ve daha iyi bir dünya yaratmaya hazır olması gerektiği ve halen güvenlik tehditleri ve zorluklarıyla karşı karşıya kaldığı belirtilmiştir.¹⁵⁸

Avrupa Güvenlik Stratejisi Belgesi' ilk bölümünde küreselleşmenin getirdiği yeni fırsat ve tehditlere dikkat çekilerek küresel ısınmadan çevresel tehditlere kadar güvenliğin kompleks yapısına dikkat çekilmiştir. Küresel anlamda yaşanan tehditler beş ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Bunlar ;¹⁵⁹

- 1-Terörizm
2. Kitle imha silahlarının yayılması
3. Bölgesel çatışmalar

¹⁵⁶European Council, Laeken Conclusions of the Presidency 14 and 15 december 2001, p.14
[https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_4_zirveler_1985_sonrasi/2001_12_laeken_zirvesi_baskanlik_sonuc_bildirgesi_en.pdf,\(03.09.2018\).](https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_4_zirveler_1985_sonrasi/2001_12_laeken_zirvesi_baskanlik_sonuc_bildirgesi_en.pdf,(03.09.2018).)

¹⁵⁷ Sven Biscop, ”The European Security Strategy Implementing a Distinctive Approach to Security”, **Sécurité & Stratégie** Brussels, Vol.82, 2004,p.15.

¹⁵⁸European Security Strategy, **A Secure Europe In A Better World,Council of the European Union**,[https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf,\(03.09.2018\),](https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf,(03.09.2018),) pp.7-9

¹⁵⁹European Security Strategy, pp.11-20.

4 Devletlerin yıkılması¹⁶⁰

5. Organize suçlardır.

Güvenliğini korumak ve değerlerini yükseltmek için Avrupa Birliği üç stratejik hedef belirlemektedir:¹⁶¹

- 1- Tehditlerle baş edebilmek
- 2- AB sınırları içinde ve ötesinde güvenlik inşa etmek
- 3- Çok taraflılığı temel alan etkin bir uluslararası düzen inşa etmek.

Bu bağlamda tehditlerle baş edebilmek bağlamında AB'nin kendi içinde ve sınırları ötesinde güvenlik ve refah aktörü olma durumuna dikkat çekilmiş ve güvenlik ve refahın sadece AB sınırları içinde kalmaması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca 11 Eylül Sonrası kitle imha silahlarının yayılmasını engellemek ve bölgesel çatışmalarla mücadele etmenin Birliğin edindiği misyonlardan biri olduğu vurgulanmış; Soğuk Savaş sonrası oluşan yeni tehditlerle baş etmek için herhangi bir kriz meydana gelmeden önce harekete geçmenin ve tehditlere iyi donanımlarla cevap vermenin önemine dikkat çekilmiştir. Güvenlik ve refahın giderek artan bir şekilde çok taraflı sisteme bağlı olduğuna vurgu yapılarak daha güçlü bir uluslararası toplum, iyi işleyen uluslararası kurumlar ve kurallara dayalı bir uluslararası düzen geliştirmenin amacı vurgulanarak bunu korumanın en etkili yolunun demokratik devletlerin dünyası olduğunun altı çizilmiştir.¹⁶²

Avrupa Birliği, tutarlı bir dış politika ve etkili kriz yönetimi yönünde ilerleme kaydetmiştir. Bununla birlikte, güvenlik stratejisinde bir takım amaçlar belirlenmiştir. Bunlar; stratejik hedeflerini takip etmekte daha aktif olmak, kriz sırası ve sonrası yeteneklerini artırmak, tutarlı politikalar izlemek, stratejik ortaklarla birlikte hareket etmek olarak sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda yeni tehditlere karşı koymak için aktif politikalar gerekmektedir. Birliğin erken, hızlı ve gerektiğinde sağlam müdahaleyi teşvik eden stratejik bir kültür geliştirmesi gerekir. Daha fazla sorumluluk alan daha aktif bir AB daha fazla politik ağırlık taşıyacaktır. Yeteneklerini artırmak bağlamında, Avrupa Savunma Ajansının oluşturulması eylemlerde daha yetenekli bir Avrupa oluşmasına katkı sağlayacaktır. Birliğin ayrıca

¹⁶⁰Kötü yönetim, yozlaşma, gücü kötüye kullanma ve kurumsal zayıflık sebebiyle devletleri yıkılması kastedilmiştir.

¹⁶¹European Security Strategy, p.33-38.

¹⁶²European Security Strategy, p.33-38.

kriz ve kriz sonrası durumlarda gerekli tüm sivil kaynakları sağlama konusunda daha fazla kapasiteye ihtiyacı vardır. Belgede ayrıca AB kuvvetlerinin misyonlarının birçoğunun NATO ile işbirliği içinde yürütüleceğini kabul edilerek; AB-NATO arasındaki kalıcı anlaşmalardan özellikle Berlin Plus'ın AB'nin kriz yönetiminde iki kuruluş arasındaki stratejik ortaklığın çerçevesinde yeni yüzyılın zorluklarını aşma konusundaki ortak kararlılığına dikkat çekilmiştir.¹⁶³

Avrupa Güvenlik Stratejisi, Avrupa dış ve güvenlik politikasının oluşturulmasını kesinlikle etkileyecek kapsamlı bir stratejik çerçevenin ana hatlarını çizmekte ve AB misyonlarının tanımını ile bağlantılı üç önemli yönü tanımlamaktadır:¹⁶⁴

1-Potansiyel tehdit ve zorluklara hızlı bir şekilde tepki verme ihtiyacının altını çizmektedir.

2- AB askeri operasyonlarının sivil misyonlarla el ele gerçekleştirileceği için sivil ve askeri araçları arasında tutarlılık ve koordinasyon sağlanması gerektiğine dikkat çekmektedir;

3-AB kuvvetlerinin misyonlarının çoğunun NATO ile işbirliği içinde yürütüleceği kabul edilmektedir.

Tehditlerle başa çıkma ve fırsatları gerçekleştirme konusunda yeni tehlikelerin aynı zamanda yeni fırsatların olduğu bu yeni düzende, Avrupa Birliği, her ikisine de büyük katkı sağlama potansiyeline sahiptir. Aktif ve yetenekli bir Avrupa Birliği küresel ölçekte etki yapacaktır. Bunu yaparken, daha adil, daha güvenli ve daha birleşik bir dünyaya yol açan etkili çok taraflı sisteme katkıda bulunacaktır.¹⁶⁵

Avrupa Güvenlik Stratejisi ve diğer ilgili belgeler açıkça Avrupa Birliği'nin çatışmaların çözülmesinde uluslararası bir aktör olarak daha güçlü bir rol üstlenmeyi istediğini belirtmektedir. Bu argüman aşağıdaki temel ihtiyaçlara dayanmaktadır:¹⁶⁶

- Şiddet içeren çatışmalar veya bir devletin temel insan ihtiyaçlarını karşılamaması nedeniyle acı çeken insanlara insani yardım sağlamak insan güvenliği,

¹⁶³European Security Strategy, pp.32-42.

¹⁶⁴Gnesotto, Nicole and Martin Ortega, "Beyond Petersberg: missions for the EU military forces", EU Security and Defence Policy. <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/5esdpen.pdf>, (01.09.2018), .pp.82-83.

¹⁶⁵European Security Strategy, pp.11-16.

¹⁶⁶ Malešić EULEX Kosovo: A Test of the EU's Civilian Crisis Management, p.1.

- Uzun vadeli ve etkin kalkınma yardımı sağlamak için gelişme,
- Ayrılıkçı faaliyetleri önlemek ve başarısız devletlerde aşırılıkçılık ve terörizmin gelişimini sınırlamak için küresel güvenlik sağlamak.

2003'teki Avrupa Güvenlik Stratejisi, barış, kalkınma ve siyasi istikrar arasında doğrudan bir bağlantı kuran "kapsamlı güvenlik" kavramına atıfta bulunmuştur. Hem askeri hem de sivil yetenekleri içeren operasyonların geliştirilmesine öncelik vererek sivil ve askeri araçların birlikte kullanılması gerektiğini açıkça ortaya koyulmuştur.¹⁶⁷

2.2.2.9. 2008 Sivil Temel Hedefleri

2004 yılında oluşturulan Sivil Temel Hedefler 2008 başlıklı belge AB'nin genel dış politikasının temel bir bileşeni olarak sivil kriz yönetimi alanındaki AB'nin kapasitesinin artırılması adına oldukça önemlidir. Belge AB'nin önümüzdeki yıllarda sivil AGSP'ye yönelik hedeflerini ortaya koymakta ve ihtiyaç duyulan yetenekleri güçlendirmek için sağlam bir temel sağlamaktadır. Belgede AB'nin küresel anlamda güvenlik sorumluluğunu paylaşmaya gönüllü bir aktör olduğu ve sivil kriz yönetiminin Avrupa Birliği dış politikasının temel bir bileşenini olduğu dile getirilmiştir.¹⁶⁸

Sivil Temel Hedefler 2008, sivil kriz yönetimi alanındaki kilit araçtır. Aşağıdaki maddeler, kriz yönetiminin uygulanmasını sağlamak için sivil yeteneklerin geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bunlar:¹⁶⁹

- Entegre sivil kriz yönetimi ekiplerinin geliştirilmesi;
- Farklı görev seviyelerinde sivil misyonların eşzamanlı yönetimi ;
- Hızlı tepki için sivil yeteneklerin geliştirilmesi;

¹⁶⁷Nik Hynek, EU Crisis Management After the Lisbon Treaty: civil_military coordination and the future of the EU OHQ, **European Security**, Vol.20, No. 1, 2011, p.81.

¹⁶⁸Council of European Union, Civillian Headline Goal 2008,Brussel 22.12. 2004, [http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015863%202004%20INIT,\(14.09.2018\)](http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015863%202004%20INIT,(14.09.2018) p.1.

¹⁶⁹Maleši, Crisis Management in the EU: International Coordination and Civil-Military Cooperation, p.10.

- Askeri kriz yönetimi ile işbirliği (eğer gerekliyse, sivil operasyonlar ortaklaşa ve askeri kriz yönetimi ile yakın işbirliği içinde geliştirilirse, bunlar bağımsız bir şekilde geliştirilebilecektir);
- Başta BM olmak üzere diğer uluslararası kuruluşlardan gelen taleplere zamanında yanıt verilmesidir.

Birliğin OGSP'nin sivil araçlarını kriz yönetiminde kullanması kilit öneme sahiptir. Bu bağlamda üye devletler, sivil kriz yönetiminde altı öncelikli sektör belirlemiştir:

- polis gücü;
- hukukun üstünlüğü;
- sivil yönetim ;
- sivil savunma;
- görevleri izleme
- AB özel temsilcileri için destek sağlamak.

Polis sektörü AB, danışma, yardım ve eğitim görevlerinden yerel polis güçlerine kadar her türlü polis operasyonunu gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Üye devletler, 1400'e kadar 30 günden az bir sürede konuşlandırılacak 5000'den fazla polis memuru sağlama taahhüdünde bulunmuşlardır. Hukukun üstünlüğü sektörü ise güvenilir yerel polis kuvvetlerini güçlendirmek ve gerektiğinde restore etmek için uluslararası ölçekte uygulanan çabalarla ancak düzgün çalışan bir adli ve cezaevi sisteminin polis kuvvetlerini desteklemesi durumunda başarılı olabilir. Üye devletler, o bölgedeki kriz yönetimi faaliyetlerinden sorumlu 631 memur (savcılar, hâkimler, hapisane memurları) sağlama taahhüdünde bulunmuşlardır. Sivil Yönetim sivil idare ile ilgili olarak, kriz yönetimi operasyonları bağlamında sivil idare misyonlarını kabul edebilecek ve gerektiğinde çok kısa bir sürede konuşlandırılacak bir uzmanlar havuzu oluşturulmuştur. Bu kapsamda üye devletler toplam 565 çalışanı taahhüt etmiştir. İzleme konusu Aralık 2004 Avrupa Konseyi tarafından belirlenen, OGSP 'nin sivil öncelik alanlarından biridir. Bu sektör çatışmayı önleme, çatışma çözme, kriz yönetimi ya da barış inşası için genel bir araçtır ve AB'nin bir krize veya bölgeye katılımını ve bağlılığını gösteren önemli bir işlevi bulunmaktadır.¹⁷⁰

¹⁷⁰European Security and Defence Policy: The Civilian Aspects of Crisis Management, presse. pesd,consilium.europa.eu O8.09.09, <http://www.consilium.europa.eu/esdp> ,(01.09.2018).

Belgede ayrıca AB'nin güvenlik sektörü reformuna katkıda bulunabilmesi ve silahsızlanma, demobilizasyon ve yeniden bütünleşme süreçlerini destekleyebilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Kriz yönetiminin sivil boyutu kapsamında eğitim, izleme, tavsiye ve ikame misyonlar ile desteklenen sivil kriz yönetim paketi sunulmuştur. AB, en az bir büyük sivil ikame görevi de dahil olmak üzere eşzamanlı olarak birkaç sivil OGSP kriz yönetimi görevi yürütmek üzere kriz bölgesinde yer almalıdır.¹⁷¹

2.2.2.10. 2010 Sivil Temel Hedefleri

Avrupa Konseyi tarafından Aralık 2003'te Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin kabul edilmesiyle, BM'de etkin, çok taraflılığa dayanan uluslararası bir düzeni destekleyen ve küresel güvenlik alanında sorumluluk paylaşmak isteyen bir aktör olarak ortaya çıkmıştır. Konjoktürel anlamda değişen tehditlerin çok yönlü doğası Avrupa Birliği'ni sivil ve askeri anlamda araçları da barındıran güvenlik politikaları oluşturmaya zorunlu kılmaktadır.¹⁷² Bu bağlamda AB, bu yeni tehditlerin çok yönlü doğası ile yüzleşmek için gereken sivil ve askeri çerçeveye sahiptir. Askeri varlıklar dahil olmak üzere etkili araçların mevcudiyeti, krizin başlangıcında, gelişimi sırasında veya çatışma sonrası aşamalarında çok önemli bir rol oynayacaktır.¹⁷³

Avrupa Güvenlik Stratejisi ve sonrasında 2008 Sivil Hedefler Belgesi 'nin yayınlanmasının ardından üye devletler stratejik çevrenin ve teknolojinin evrimini yansıtan yeni bir " Sivil Temel Hedefler " sunmaya karar vermişlerdir. Helsinki Zirvesi sonrasında amaçlanan kriz yönetimi kabiliyetlerini inşa etmek ve mevcut eksikliklerin ele alınması gerektiğinin farkında olan üye devletler, 2010 yılına kadar, kriz yönetiminin tüm yelpazesine tam uyumlu bir yaklaşım uygulayarak hızlı ve kararlı bir eyleme yanıt verebileceklerini taahhüt etmeye karar vermişlerdir.

Kasım 2007'de Dış İlişkiler Genel Konsey 'inde toplanan Bakanlar AB'nin sivil kriz yönetimi alanının da rehberlik edecek yeni belge yayınlamışlardır. 2010 Sivil

¹⁷¹Council of European Union, Civillian Headline Goal 2008, Brussel 22.12.2004, [http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015863%202004%20INIT\(14.09.1018\)pp.2-3](http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015863%202004%20INIT(14.09.1018)pp.2-3).

¹⁷²Headline Goal 2010

,http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede110705headlinegoal2010/_sede110705headlinegoal2010_en.pdf (14.09.2018),p.1.

¹⁷³Headline Goal p.1.

Temel Hedef adlı belge kriz yönetimi yetenek gelişimi konusunda yeni taahhütler veya finansal kaynaklar gerektirmeyecek, ancak AB'nin sivil kriz yönetimi kapasitesini yararlı bir şekilde yeniden yönlendirecektir. Temel Sivil Hedef 2008, teorik senaryoları karşılamaya yönelik personel hedefleri tarafından yönetilirken, 2010 Temel Sivil Hedef ise operasyonel odaklı olacaktır.¹⁷⁴

Sivil kriz yönetimi büyümeye devam ettikçe, altta yatan sivil yeteneklerin daha da geliştirilmesi ve birleştirilmesi daha da önem kazanmaktadır. 2010 yılı sonuna kadar gerçekleştirilecek olan yeni 2010 Sivil Temel Hedef adlı belge AB'nin sivil toplumun kriz yönetimi görevlerine etkin biçimde cevap verebilme yeteneğini geliştirmeyi amaçlamaktadır. 2008'deki Sivil Temel Hedef'in ve artan AGSP kriz yönetimi deneyiminin sonuçlarına dayanarak, Sivil Temel Hedef 2010'un AB'nin, sivil kriz yönetimi yeteneklerini, Avrupa Güvenlik Stratejisine paralel olarak kriz yönetimi yapmasını sağlamaya yardımcı olması gerekmektedir.¹⁷⁵

Alınan kararlara göre, AB liderliğindeki operasyonlardan öğrenilen dersler dikkate alınmalıdır. Avrupa Birliği Antlaşması kapsamındaki operasyonlar insani yardım ve kurtarma görevlerini, barışı koruma görevlerini, kriz yönetiminde barış gücü dahil savaş güçlerinin görevlerini içerir. Bu görevlerin yanı sıra; aynı zamanda ortak silahsızlanma operasyonlarını, terörizm ve güvenlik sektörü reformuyla mücadelede üçüncü ülkelerin desteğini de içerebilir. Bir kriz meydana gelmeden önce AB hareket edebilmelidir ve önleyici angajman ile mevcut durumun bozulmasını önleyebilmelidir. AB, eşzamanlı operasyonlar yürütme yeteneğini sürdürmeli ve böylece farklı operasyonlarda farklı operasyonlarda aynı anda birkaç operasyonu sürdürmelidir.¹⁷⁶

¹⁷⁴ESDP Civillian Headline Goal 2010 ,
<https://publications.parliament.uk/pa/ld200910/ldselect/ldcom/29/2995.htm>(21.11.2018), pp.1-3

¹⁷⁵European Security and Defence Policy: The Civilian Aspects of Crisis Management, presse. pesdconsilium.europa.eu [http://www.consilium.europa.eu/esdp,O8.09.09,\(01.09.2018\)](http://www.consilium.europa.eu/esdp,O8.09.09,(01.09.2018)).

¹⁷⁶ESDP Civillian Headline Goal 2010,
<https://publications.parliament.uk/pa/ld200910/ldselect/ldcom/29/2995.htm> ,pp.1-3.

2.2.2.11. Lisbon Anlaşması

Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan güvenlik ortamı, ulusal sınırları aşan karmaşık güçlükler, hem güvenlik sağlayan hem de güvenliği tehdit eden olarak hareket eden çok sayıda devlet dışı aktör bulunmaktadır. Son dönemde gelişen güvenlik ağları yeni işbirliği modelleri ile karakterize olmaktadır ve AB bu ortamda yaptığı antlaşmalar ve stratejik belgeler yoluyla küresel sahnedeki kimlik ve prensiplerini ve işleyişini biçimselleştirmiştir. Birlik, 21. yüzyılın güvenlik zorluklarını ele almak için geniş bir yelpazede askeri ve sivil araçlar geliştirmiştir.¹⁷⁷

13 Aralık 2007 tarihinde Avrupa Konseyi'nde Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından imzalanan Lizbon Anlaşması'nda OGSP ile ilgili bir takım hükümler bulunmaktadır. Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına İlişkin Hükümler (ODGP) başlıklı bölümde, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasını ve 1999'da Köln'deki Avrupa Konseyi'nden bu yana tüm gelişmeleri Lizbon 'da birleştirmektedir. Anlaşmaya göre, yeni OGSP, Ortak Dış Güvenlik Politikası 'nın(ODGP) ayrılmaz bir parçası olarak tanımlanmaktadır. OGSP Birleşmiş Milletler Tüzüğü'nün ilkelerine uygun olarak barış, çatışmaları önleme ve uluslararası güvenliğin güçlendirilmesi konusundaki misyonları Birlik dışına taşımak için sivil ve askeri varlıklardan yararlanabilir.¹⁷⁸

Anlaşmada Petersberg Görevlerinin kapsamı genişletilerek, daha önce kararlaştırılmış 2010 Temel Sivil Hedefler belgesinde olana benzer şekilde geliştirilmiştir. Amsterdam Antlaşması'nda "Petersberg Görevlerini" tanıtan Avrupa Birliği Antlaşması, "... insani yardım ve kurtarma görevleri, barışı koruma görevleri ve kriz yönetimindeki barış gücü dahil savaş güçlerinin görevleri" gibi görevlere atıfta bulunmaktadır. Haziran 2004 Avrupa Konseyi tarafından onaylanan 2010 Sivil Temel Hedef ise benzer şekilde insani yardım ve kurtarma görevleri, barışı koruma görevleri, barış yönetimi de dahil olmak üzere kriz yönetimindeki mücadele güçlerinin görevlerini içermektedir. Avrupa Güvenlik Stratejisi tarafından belirtildiği

¹⁷⁷ Nicoletta Pirozzi, "The European Union's Crisis Management After Lisbon: Addressing New Security Challenges in the 21st Century", **Iai Working Paper**, 13 -26 – July 2013, p.2.

¹⁷⁸ The Lisbon Treaty and Its Implications For Cfsp/Esdp, Security and Defence, Directorate-General for External Policies of The Union Directorate b - Policy department , [http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200805/20080513ATT28796/20080513ATT28796EN.pdf,\(21.09.1018\), p.3](http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200805/20080513ATT28796/20080513ATT28796EN.pdf,(21.09.1018), p.3).

üzere, ortak silahsızlanma operasyonları, üçüncü ülkelerin terörizm ve güvenlikle mücadelede desteklenmesi da bunlara dahildir. Lizbon Antlaşması'nın 28. Maddesine göre "Petersberg Görevleri", aşağıdakileri içeren görevlere atıfta bulunmuştur:¹⁷⁹

- Ortak silahsızlanma operasyonları;
- İnsani yardım ve kurtarma görevleri;
- Askeri takviye ve yardım görevleri;
- Çatışma önleme ve barışı koruma görevleridir.

1 Aralık 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'nın onay süreci ve onu izleyen iç düzenlemeler ile AB'nin güvenlik ve savunma politikası uygulanmıştır. Lizbon Antlaşması'nın getirdiği yenilikler, kriz yönetimi alanında yeni dinamikler yaratmış ve AB'nin gelecekteki güvenlik kimliğini etkileme potansiyeline sahip gelişmeler yaşanmıştır.¹⁸⁰

Lizbon Antlaşması, AB ülkeleri arasındaki dış tehditlerle başa çıkma konusunda karşılıklı savunma şartı getirerek dayanışmayı güçlendirmektedir. Bu madde, eğer bir AB ülkesi, topraklarında silahlı saldırının mağduru ise, diğer AB ülkelerinin, Birleşmiş Milletler Tüzüğü'nün 51. Maddesi uyarınca, kendi yetkileri dâhilinde o ülkeye yardım etmek zorunda olmalarını sağlar. Karşılıklı savunmanın bu yükümlülüğü tüm AB ülkeleri için bağlayıcıdır. Ancak, bazı AB ülkelerinin tarafsızlığını etkilemez.¹⁸¹

AB, bölgesel ve küresel güvenlik sorunları ile ilgilenen bir kriz yönetimi oyuncusu olarak büyüyen bir rol oynamıştır. Şu anda OGSP olarak adlandırılan AGSP oluşturulması ve ardından genişlemesiyle, AB kriz yönetimi için yeni operasyonel ve kurumsal araçlar edinmiştir. Avrupa Güvenlik Stratejisi ile edinilen "kapsamlı güvenlik" modeli yalnızca çatışmaları yönetmeyi değil, aynı zamanda onları önlemeyi de amaçlamakta ve geniş bir barışı destekleyici faaliyetler yelpazesi içermektedir. Bunlar: geleneksel barışı koruma, polis gücü, hukukun üstünlüğünün teşviki, güvenlik sektörünün reformu ve çatışma sonrası kurum inşasıdır. Aralık 2003'te kabul edilen Avrupa Güvenlik Stratejisinin temelini oluşturan bu yaklaşım, 1

¹⁷⁹The Lisbon Treaty and Its Implications For Cfsp/Esdp, p.5.

¹⁸⁰Pirozzi, p.2.

¹⁸¹Official Journal of the European Union (OJEU). 09.05.2008, No C 115. [s.1.]. ISSN 1725-2423.<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:EN:PDF>. "Consolidated version of the Treaty on European Union", (21.09.1018), p.38.

Aralık 2009’da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması’ndaki bazı yeni hükümlerle güçlendirilmiştir.¹⁸²

2.2.2.12. 2016 AB Küresel Güvenlik Stratejisi

Avrupa Birliği Güvenlik Stratejisi bir AB stratejisinden ziyade “küresel” dir. Her şeyden önce, Avrupa Birliği Antlaşması’nın öngördüğü şekilde bir bütün olarak dış eylemine tutarlı bir bakış açısı sunmaktadır. Güvenlik ve savunma, dünyadaki güvenilir bir AB rolü için gerekli bileşenlerdir. Ancak bu genişleme, gelişme ve ticaret gibi diğer dış politikalarla veya göç, enerji, iklim, çevre, kültür ve herşeyi dış politikalarla birlikte kullanılmalıdır.¹⁸³

AB, geçmişte birkaç kez dış ilişkiler alanındaki temel hedeflerini belirlemiştir. Bunlar arasında uluslararası barış ve güvenliğin korunması, BM’nin güçlendirilmesi, demokrasinin dünya çapında güçlendirmesi, insan hakları, iyi yönetim ve bölgesel işbirliği, çatışma önleme ve uzlaşmaya katkıda bulunulması yer almaktadır. Ancak bunlar bir strateji bağlamında ilan edilmemiştir.¹⁸⁴

2016 Avrupa Birliği Küresel Stratejisi, daha önce belirlenen AB dış politika hedeflerine oldukça benzeyen çok geniş paylaşılan değerler, çıkarlar ve hedeflerin bir listesini çıkarmaktadır. AB uzun zamandır BM merkezli kurallara dayalı bir küresel düzeni teşvik etmeyi, daha geniş bir dünyayla ilişki kurmayı, çatışmanın ve yoksulluğun temel nedenlerini ele almayı, insan haklarını teşvik etmeyi, AB güvenliğini arttırmayı ve bölgesel dünya çapında işbirliğini desteklemektedir.¹⁸⁵

2016 Küresel strateji belgesindediş temsilci Mogherini “global” kelimesinin tanımını yaparak bu kelimeyi sadece coğrafi anlamda tasarlanmadığını, kelimenin insan hakları, askeri yetenekler ve terörle mücadele gibi aynı zamanda

¹⁸²Ettore Greco, Nicoletta Pirozzi and Stefano Silvestr, “EU Crisis Management: Institutions and Capabilities in The Making”, **Istituto Affari Internazionale**, Rome, 2010, p.4.

¹⁸³ The EU Global Strategy – Year ,[https://eeas.europa.eu/headquarters/headquartershomepage_en/49750/The%20EU%20Globo%20Strat%20egy%20%E2%80%93%20Year%201, \(03.09.2018\).](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquartershomepage_en/49750/The%20EU%20Globo%20Strat%20egy%20%E2%80%93%20Year%201, (03.09.2018).)

¹⁸⁴Smith, Karen E. “A European Union Global Strategy for a Changing World?” ,**LSE International Politics**, 2017, p.7.

¹⁸⁵Karen E. p.7.

Stratejinin desteklediği çok çeşitli politika ve araçlara da işaret ettiğini vurgulamıştır. AB'nin ve Avrupa'daki ve çevresindeki devletlerin ve toplumların barış inşası ile ilgilendiğini belirterek Avrupa Birliği'nin sivil güç olduğu fikrinden gurur duyduğunu ancak AB'nin sadece sivil güç olmadığını belirtmiştir. Bünyesinde yürüttüğü 17 sivil ve askeri operasyon AB'nin yalnızca sivil güç olmadığını en büyük kanıtıdır.¹⁸⁶

Mogherini'ye göre; çatışma olduğunda AB'nin emrindeki bütün politikaların tutarlı bir şekilde kullanılması yoluyla “çatışmalara ve krizlere kapsamlı bir yaklaşım” uygulanması önemlidir. Ancak “kapsamlı yaklaşımın” anlamı ve kapsamı genişletilecektir. Bu bağlamda AB çatışma döngüsünün tüm aşamalarında harekete geçecek, derhal önleme konusunda eylemde bulunacak, krizlere sorumlu ve kararlı bir şekilde cevap verebilecek, istikrarın sağlanmasına yatırım yapacak ve yeni bir kriz çıktığında erken ayrılmayı önleyecektir. AB farklı yönetim seviyelerinde hareket edecektir: AB pratikte yer alacak ve barış inşasında ilkeli yol ve entegre bir yaklaşımla insan güvenliğini teşvik edecektir.¹⁸⁷

Avrupa Birliği barışı teşvik, vatandaşlarının ve bölgelerinin güvenliğini garanti altına almak adına, iç ve dış güvenlik kavramlarının iç içe geçtiğini kabul etmeli; bu kapsamda çatışmayı önlemeye, insan güvenliğini teşvik etmeye, istikrarsızlığın temel nedenlerini ele almak ve daha güvenli bir dünyaya çalışmak için hem Birlik içinde hem de komşu ülkelerde daha büyük sorumluluklar almalıdır. Avrupalılar, Avrupa'yı koruyabilmeli, dış krizlere cevap verebilmeli ve bu görevleri başkalarıyla işbirliği içinde yürüterek ortaklarımızın güvenlik ve savunma kapasitelerini geliştirmeye yardımcı olmalıdır. Dış kriz yönetimi ve kapasite oluşturma ile birlikte, AB ayrıca üyelerini talepleri ve kurumları üzerinde korumaya yardımcı olmalıdır. Mogherini şiddetli çatışmalarda kırılgan durumları giderek daha fazla gözlemleyerek bu krizler ortaya çıktığında ortaya çıkan şiddetin Birliğin çıkarlarını tehdit ettiğini ve barış inşasında pratik ve ilkeli çalışılması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda AB, insan güvenliğini entegre bir yaklaşımla destekleyecektir. Çatışma önleme, yönetim ve çözüme yönelik mevcut tüm politika

¹⁸⁶ A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, Shared Vision Common Action: A Stronger Europe
https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/a_global_strategy_for_the_european_unions_foreign_and_security_policy-_june_2016.pdf, (21.12.2018), pp.3-4.

¹⁸⁷ A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, pp.3-4.

ve araçların kullanılmasıyla çok boyutlu bir yaklaşımın uygulanması esastır. Bu nedenle AB, çatışma döngüsünün tüm aşamalarında hareket eden çok aşamalı bir yaklaşım izleyecektir.¹⁸⁸

Paylaşılan küresel sorumluluklar ve dayanışma bağlamında bir kriz patlak verdiğinde erken ayrılmak yerine çatışmaların çözümüne daha fazla katılmanın önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca bu çatışmaların hiçbiri yalnızca AB tarafından çözülemez. Bir çatışmaya katılan ve çözümlenmesi için gerekli olan tüm oyuncuları içine alan çok taraflı bir yaklaşım izlenmesi gerektiğini yerel, ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde hareket eden çatışmaları çok boyutlu bir yaklaşım ile yaklaşılması gerektiğini belirtmiştir. Sürdürülebilir barış, ancak geniş, derin ve dayanıklı bölgesel ve uluslararası ortaklıklara dayanan kapsamlı anlaşmalar ile sağlanabilir.¹⁸⁹

¹⁸⁸ A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, pp19-21.

¹⁸⁹ A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, pp.28-29.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ KRİZ YÖNETİMİ: KOSOVA KRİZİ

Bu bölümde Kosova Krizi'nin oluşumu açıklanarak AB'nin sivil kriz yönetimi kabiliyetinin bir test alanı olarak görüldüğü Kosova'da EULEX Hukukun Üstünlüğü Misyonunun oluşumu, başarılı ve başarısız yönleri ve görev süresi 14 Haziran 2020'ye ertelenen EULEX ile ilgili güncel gelişmeler incelenecektir. AB kriz yönetimine getirilen eleştiriler, misyon konusunda sorgulamamıza yol açmaktadır.

3.1. KOSOVA KRİZİ 'NİN OLUŞUMU

Kosova krizinin geçmişi 1999'da Arnavutluk - Sırp gerginliği ve önceki on yıla dayanmaktadır. Komünist Yugoslavya'daki özerklik hareketlerine katılan Arnavutlar aleyhine yönetim, eğitim ve yerel yönetime katılım gibi alanlarda Sırlar lehinde gelişmelerin olması ve bu 1980'lerin sonlarındaki mevcut durumdan gittikçe uzaklaşılması Arnavutları kışkırtan sebepler olarak yer almaktadır. Bu durumun yanı sıra dirilen Sırp milliyetçiliği ve daha da önemlisi, Sırbistan'daki siyasi konumunu güçlendirmek için onu kullanan Cumhurbaşkanı Miloseviç'in politikaları da Arnavutlar'ın tepkisine yol açmıştır.¹⁹⁰

Arnavutluk'un tepkisi başlangıçta şiddet içermemiş ancak 1990'ların sonunda, şiddet içermeyen protestolar yerini Sırp baskısına karşılık silahlı Arnavut direnişine bırakmıştır. Bu durum 1990'ların sonunda Kosova'da ve uluslararası alanda destek kazanarak Kosova Kurtuluş Ordusu'nun (KKO) ortaya çıkmasında sebep olmuştur. Her ne kadar bazı dış gözlemciler Kosova'daki artan gerilimlerden endişe duysalar da, 1990'ların ilk yarısında Bosna'da görüldüğü gibi, başlangıçta göreceli olarak düşük şiddet seviyesi Avrupa'nın gündemlerinde fazla yer almamış ancak sonrasında artan şiddet olayları ile birlikte bu konu NATO'nun siyasi gündeminde yer etmiştir.¹⁹¹

¹⁹⁰Paul Latawski, Martin Smith, **The Kosovo Crisis and the Evolution of Post-Cold War European Security**, Manchester University Press, Manchester, 2003, pp.6-8.

¹⁹¹Latawski, Smith, pp. 6-8.

1998'in başlarında, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Kosova'daki Yugoslav Sırp kuvvetleri ile KKO arasında Avrupa'nın en kötü insani felaketlerinden biriyle sonuçlanan şiddetli bir çatışma çıkmış, yaklaşık 10.000 Kosovalı Arnavut öldürülerek 1,5 milyondan fazla Kosovalı, evlerinden eyalet içindeki kamplara veya komşu ülkelere gönderilerek zorla yerinden edilmiştir. Kosova Savaşı, Haziran'da NATO'nun önderliğindeki bir askeri gücün Sırp kuvvetlerinin askeri birliklerini Kosova'dan çekmeye zorlaması ve on yıldan fazla süren bölgesel çatışma ve saldırıların sona ermesiyle sonuçlanmıştır. Kosova'nın temel altyapılarının yanı sıra ticari ve sivil binalar da ağır hasar görmüş ya da tamamen tahrip edilmiş; nüfus şiddetli çatışma nedeniyle derinden yaralanmıştır.¹⁹²

Haziran 1999'ın 1244 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı ile Kosova'nın rehabilitasyonu ve geliştirilmesinin idare ve yardımında sorumluluk Birleşmiş Milletler Geçici Yönetim Misyonunu 'na (UNMIK) devredilmiş ve güvenliği sağlamak için NATO Kosova Gücü 'nü (KFOR) görevlendirmiştir. İki yıl sonra, yerel kapasiteleri geliştirmek ve kademeli olarak otoriteyi yerel kurumlara devretmek amacıyla Geçici Özyönetim Kurumları (PISG) kurulmuştur. Sonrasında belirli uluslararası kuruluşlar Kosova'nın en yüksek sivil otoritesi olarak yetki ve sorumlulukların içinde Kosova yönetiminde yer almışlardır. Bunlar:¹⁹³

- Birleşmiş Milletler Teşkilatı liderliğindeki polis ve adalet;
- BM tarafından yönetilen sivil idare;
- AGİT öncülüğünde demokratikleşme ve kurumsal inşa;
- Avrupa Birliği liderliğinde yeniden yapılanma ve ekonomik kalkınmadır.

AB'nin Kosova'daki varlığı, BMGK'nın 1244 sayılı Kararının barışçıl bir Kosova'nın koşullarını yönetme ve kurma konusunda UNMIK kurulmasına izin vermesiyle 1999'a kadar uzanmaktadır. UNMIK'in dört ayaklı yapısı altında, AB makroekonomik reformu denetlemekten sorumlu olmuştur.¹⁹⁴

Birleşmiş Milletler Komisyonu'nun Ekim 2005'te yayınlanan Eide Raporu'nun tavsiyelerinin ardından, Sırp hükümeti ile Kosova Arnavut

¹⁹²Jérôme Mellon, "Preparing for a Security Sector Review: Lessons from Kosovo, United Nations Development Program", **Publication of Bureau for Crisis Prevention and Recovery Justice and SSR**, Vol.3, 2006, pp 1-2.

¹⁹³Reshat Nurboja, "International Civil Administration and State Building Process in Kosovo", **European Scientific Journal**, Vol.11, No.13 2015, p.344.

¹⁹⁴ Nurboja, pp.344-346.

temsilcilerinden oluşan bir delegasyon arasında BM Özel Elçisi Martti Ahtisaari'nin başkanlığında statü müzakereleri Şubat 2006'da Viyana'da başlamış ve en tartışmalı konular arasında Sırp azınlığın korunması ve Sırp Ortodoks Kilisesi'nin Kosova'daki mirası; ülkenin ademi-merkeziyetçiliği; ve azınlık hakları yer almıştır.¹⁹⁵

Taraflar arasında hiçbir uzlaşma sağlanamadığı için Ahtisaari, Şubat 2007'de Belgrad ve Priştine'deki liderlere Kosova'nın geleceği ile ilgili çok çeşitli konuları kapsayan bir taslak statü uzlaştırma önerisi sunmuş ancak sonuç alınmadığında 26 Mart 2007'de Ahtisaari, BMGK'ne, Kosova için bağımsız bir öneriye tabi olmak üzere bağımsız olması gerektiği konusunda net bir tavsiyede bulunan son teklif paketini dağıtmıştır. Tekliflerin kamuya açıklanmasından hemen sonra, ABD ve Almanya güçlü destek beyanları yayınlamıştır. AB Parlamentosu da Ahtisaari'nin planına tam destek verdiğini açıklamıştır. Sırp planına karşı çıkmış ve Rusya planı redderek yeni müzakere turları çağırısı yapmıştır.¹⁹⁶

Ahtisaari Planı, genel prensiplerini ortaya koyan 15 maddeden oluşan bir ana metnin yanı sıra, 12 ek madde içermektedir. Plan Kosovalı Sırp'ların Sırbistan ile bağlantılarını sürdürerek çok etnik gruptan oluşan bir Kosova çerçevesinde kendi yerel kurumlarına ve ortak yaşamlarına sahip olmalarını sağlayacak bir formül ortaya koymaktadır. Planda, sağlık, eğitim ve sosyal konulardaki özerklik unsurlarının yanı sıra Plan öncelikli olarak Kosovalı Arnavut olmayan toplulukların haklarını, kimliklerini ve kültürlerini korumayı ve bu toplulukların kamusal hayata aktif katılımları için bir çerçeve oluşturulmasını içermektedir. Ahtisaari, Kosova'nın denetleme süresine tabi olarak bağımsız olmasını da önermektedir.¹⁷ Şubat 2008'de Kosova Meclisi, Ahtisaari'nin önerileri doğrultusunda Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmiştir. Kosova, bağımsızlık ilanında Ahtisaari Planını tamamen uygulamak için bağlayıcı bir taahhütte bulunmuş ve uluslararası denetim dönemini desteklemiştir.¹⁹⁷

¹⁹⁵Dominik Tolksdorf, Implementing the Ahtisaari Proposal: The European Union's Future Role in Kosovo, **Bertelsmann Group for Policy Research**, Munich, 2007 pp 5-7.

¹⁹⁶Mossa Hussen Negash, "Ethnic Identity And Conflict: Lessons From the Kosovo Crisis", **European Scientific Journal**, Vol.11, No.8, 2015, pp 314-315.

¹⁹⁷Summary of the Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement, **Bureau of European and Eurasian Affairs Washington**, 22.02.2008, <https://2009.state.gov/p/eur/rls/fs/101244.htm> (21.12.2018).

Uluslararası mevcudiyet Kosova'da üç ana unsurla birlikte uluslararası denetim ve desteği sürdürecektir. Bunlar :¹⁹⁸

-Uluslararası Sivil Temsilci (ICR) planının uygulanmasını denetleyecek ve yorumlanması konusunda nihai yetkiye sahip olacaktır. Bu kişi Uluslararası Sivil Temsilci ve Avrupa Birliği Özel Temsilcisi olarak ikili bir rol oynayacaktır. ICR kararları veya yasaları iptal etme ve tutarsız olduğu belirlenen kamu görevlilerini gönderme yetkisine sahip olacaktır. ICR, Kosova'da Planın sivil yönleriyle ilgili nihai otorite olacaktır.

2-Bir AGSP Misyonu, hukukun üstünlüğü ile ilgili tüm alanları izleyecek ve danışmanlık yapacaktır. Kosova'ya verimli, adil ve temsili polis, adli, gümrük ve ceza kurumları geliştirmesinde yardımcı olacaktır.

3-NATO'nun liderliğindeki bir uluslararası askeri varlık, uluslararası sivil temsilci ile birlikte ve bu kurumların sorumluluklarını üstlenmelerine kadar Kosova'nın kurumlarını destekleyerek Kosova genelinde emniyetli ve güvenli bir ortam sağlayacaktır.

BM Özel Elçisi Martti Ahtisaari'nin 2005-07 dönemi müzakerelerinin ardından, Kosova için 'denetimli bir bağımsızlık' teklifi BMGK tarafından onaylanmamasına rağmen, Ahtisaari teklifinin iki önemli kısmı daha sonra uygulanmıştır. Bunlardan ilki AB Bakanlar Konseyi 'nin OGSP misyonu tarafından 'Avrupa Birliği Hukuk Kuralı Kosova'daki (EULEX) misyonu kurmasıdır. EULEX AGSP Misyonu hukukun üstünlüğü ile ilgili tüm alanları izler, danışmanlık yaparak önerilerde bulunur. EULEX Kosova'da etkin, polis, adli, gümrük ve ceza kurumlarının geliştirilmesinde yardımcı olacak ve hukukun üstünlüğünün, kamu düzeninin ve emniyetin korunmasını ve tanıtımını sağlamak için başka sorumluluk alma yetkisine sahip olacaktır. İkincisi ise, Kosova'nın bağımsızlığını destekleyen bir grup devlet olan Uluslararası Yönlendirme Grubudur. Kosova 'da grubun

¹⁹⁸Summary of the Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement, **Bureau of European and Eurasian Affairs Washington**, 22.02.2008, <https://2009.state.gov/p/eur/rls/fs/101244.htm> (21.12.2018).

tekliflerinin uygulanmasını izlemek için bir Uluslararası Sivil Ofisi (ICO) kurulmuştur.¹⁹⁹

Son yıllarda önemli ölçüde gelişen Avrupa Birliği'nin uluslararası ilişkilerdeki rolünde devlet inşası, çatışma yönetimi ve barışı koruma görevleri kapsamında önemli aşamalar kaydedilmiştir. AGSP'nin Kosova'daki hukuk üstünlüğü misyonu olan EULEX çatışma yönetimi alanındaki şimdiye kadar en büyük AB sivil kriz yönetimi operasyonudur.²⁰⁰

3.2. AB KRİZ YÖNETİMİ MİSYONU: EULEX

1990'larda, Soğuk Savaş sonrası yeni bir kimlik oluşturma çabalarının bir parçası olarak AB, yakın çevresindeki çatışmaların başarılı bir şekilde yönetilmesi ve çözülmesine ciddi şekilde dahil olmak için önemli bir çaba göstermiştir. Bu nedenle, Güney Doğu Avrupa'nın çalkantılı bölgesi ve içindeki Batı Balkanlar, AB'nin gücünün ve güvenilirliğini test etmek için uygun bir test alanı olarak görülmüştür. Çatışma yönetiminde çatışmayı önlemek konusunda AB çoğunlukla başarısız olduğu konusunda eleştirilse de 1990'lı yıllarda kendi arka bahçesinde barışı koruma başarısızlığının ardından bölgeyi dengelemek ve bölgeyi Avrupa ailesine entegre etmek amacıyla bir takım çalışmalarda bulunmuştur.²⁰¹

Avrupa Birliği, dünya genelindeki çatışmayı önleme, barış inşası ve arabuluculuk konularında küresel bir aktördür; ODGP, OrGSP misyonları ve Avrupa Dış Eylemler Servis (EEAS) ile bu amaca yakından yakından hizmet etmiştir. AB'nin Kosova'da, etnik topluluklar arasında her türlü şiddetli çatışmanın yeniden başlatılmasını önleyen çabaları önleyici diplomasi ve barışın inşası kapsamında oldukça önemlidir.²⁰²

¹⁹⁹Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement: The Ahtisaari Plan, [https://www.google.com/search?q=athisaari+plan&rlz=1C1EJFA_enTR783TR784&oq=athisaari+plan&aqs=chrome..69i57.4426j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8,\(21.02.2019\).](https://www.google.com/search?q=athisaari+plan&rlz=1C1EJFA_enTR783TR784&oq=athisaari+plan&aqs=chrome..69i57.4426j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8,(21.02.2019).)

²⁰⁰ Labiot Greicevci, "EU Actorness in International Affairs: Test Case of Eulex Mission in Kosovo", **Perspectives on European Politics and Society**, Vol. 12, No.3, 2011 p.283.

²⁰¹Rok Zupančič, Nina Pejič, **Limits to the European Union's Normative Power in a Post-conflict Society EULEX and Peacebuilding in Kosovo**, Springer Briefs in Population Studies, Switzerland, 2018, p.32.

²⁰²Bujar Berisha, The Role of Eu in PeaceBuilding and Peace Mediation in Kosovo 10.2.2014, <https://politikasta.fi/the-role-of-eu-in-peace-building-and-peace-mediation-in-kosovo/>, (12.08.2018).

Bu bağlamda EULEX, AB için sembolik öneme sahiptir. Avrupa Birliği'nin kendisini dünya siyasetinde önemli bir güvenlik aktörü olarak sunması için yeni bir adımdır. AGSP bünyesinde yürütülen en büyük sivil misyondur. AB'nin Kosova'daki performansı, AGSP ve ODGP'nin başarısı veya başarısızlığı için bir test alanıdır. Birlik daha önce 1999'daki krize cevap verememiş ve NATO'dan etnik temizliği durdurmak için yardım istemiştir. EULEX ile, AB Kosova'da kriz sonrası yönetimi ele alma kararlılığını işaret etmektedir.²⁰³

Aralık 2008'de, Avrupa Birliği Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilci Javier Solana EULEX'in Kosova'nın polis, adalet, ve gümrük hizmetleri alanlarında Avrupa standartlarına ulaşma yönünde ilerlemesine yardımcı olmak için görevlendirildiğini ve EULEX'in AB'nin Batı Balkanlar'a olan güçlü bağlılığının bir kanıtı olduğunu belirterek tüm bölgede istikrarın artmasına katkıda bulunacağını vurgulamıştır.²⁰⁴

AB'nin 9 Aralık 2008'de resmen başlatılan EULEX misyonu, şu ana kadar en büyük ve en yüksek bütçeli sivil müdahalesidir. EULEX'in toplam 2.250 uluslararası ve yerel personeli ve yıllık yaklaşık 111 milyon Euro'luk bir bütçesi vardır.²⁰⁵ Aralık 2009'da EULEX'te çalışan: 1650 uluslararası ve 1050 yerel olmak üzere 2700 personel personel vardır. 2016 yılında, misyonun toplam yetkili gücü 1600 personeldir.²⁰⁶

²⁰³ Oya Dursun Ozkanca, Rebuilding Kosovo: Cooperation or Competition Between the Eu and Nato, Paper prepared for delivery at the 2009, **Eleventh Biennial International Conference**, Los Angeles, April 23 – 25.04.2009. pp.10-11.

²⁰⁴ Council of the European Union. 2008, Javier Solana EU High Representative for the CFSP, announces the start of EULEX Kosovo. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/104525.pdf, (21.02.2019).

²⁰⁵ EU Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX/. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/121010%20Fact-sheet%20EN%20version%2018%20TC.pdf (04.02.2019).

²⁰⁶ European Union Security And Defence Policy EULEX Kosovo EU Rule of Law Mission in Kosovo EULEX/09 http://homes.ieu.edu.tr/aburgin/IREU%20426%20Governance%20of%20the%20EU/091214%2520FACTSHEET%2520EULEX%2520Kosovo%2520-%2520version%25209_EN.pdf (04.02.2019).

3.2.1. EULEX 'in Başlıca Amaçları

AB OGSP politikası kapsamında sivil kriz yönetimi ve barış inşasının sivil boyutundaki yeteneklerine özel bir önem vermektedir. Avrupa Konseyi tarafından Şubat 2008'de Kosova'da hukukun üstünlüğünü güçlendirmek üzere görevlendirilen EULEX, yalnızca AB'nin en büyük sivil misyonu değil, aynı zamanda ilk Polis gücü, hukukun üstünlüğü ve gümrük ve sınır kontrolü ile ilgili ilk görev alanıdır.²⁰⁷

EULEX Kosova'nın amacı, özellikle polis, yargı, gümrük hizmetlerinde hukukun üstünlüğü ile ilgili tüm alanları izleyerek, danışmanlık yaparak ve tavsiyelerde bulunarak Kosova makamlarına destek olmaktır. Bu, misyonun Kosova kurumlarına, adli makamlara ve kolluk kuvvetlerine sürdürülebilirlik ve hesap verebilirlik konusundaki ilerlemelerinde ve bağımsız çok etnik gruptan oluşan, bağımsız bir kalkınma ve güçlendirme konusunda yardımcı olacağı anlamına gelmektedir. Çok etnik gruptan oluşan polis, yargı, gümrük hizmetleri ve yolsuzlukla mücadele Misyonun temel öncelikleri arasındadır.

EULEX'in ana stratejik hedefi, Kosova'yı hukukun üstünlüğüne saygılı, komşularıyla barış içinde işbirliği yaparak ve bölgesel ve Avrupa istikrarına katkıda bulunan demokratik ve çok etnik gruptan oluşan bir bölge yaratarak Avrupa entegrasyonu sağlamaktır. Diğer bir amaç, Kosova'nın adli makamlarına ve kolluk kuvvetlerine sürdürülebilirlik ve hesap verebilirlik konusundaki ilerlemelerinde yardımcı olmaktır. Misyon bağımsız ve çok etnik gruptan oluşan bir adalet sistemi ve çok etnik gruptan oluşan bir polis ve özel hizmetler geliştirmeli ve güçlendirmelidir. Bu kurumlar siyasi müdahalelerden uzak durmalı ve uluslararası kabul görmüş standartlara ve Avrupa'daki en iyi uygulamalara bağlı kalmalıdır.²⁰⁸

EULEX'te, AB şimdiye kadarki en büyük OGSP misyonunu üstlenmiş ve 1990'larda yönetimi sağlayamadığı bir bölgede kriz yönetiminde ciddi bir aktör olma

²⁰⁷European Council Joint Action, 2008/124/CFSP, 04.02, 2008. (04.02.2019).

²⁰⁸European Rule of Law Mission for Kosovo, <http://www.eulex-Kosovo.eu>, [https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16,\(04.06.2019\)](https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16,(04.06.2019)).

konusundaki ilgisini göstermiştir.²⁰⁹Bu kapsamda EULEX KOSOVO Misyonu görevini yerine getirmek için şunları amaçlamıştır:²¹⁰

- Belirli yürütme sorumluluklarını korurken, daha geniş kapsamda hukuk devleti ile ilgili gümrük dahil tüm alanlarda yetkili Kosova kurumlarına mentorluk etmek, izlemek ve tavsiyelerde bulunmak;
- Yetkili Kosova makamları tarafından alınan operasyonel kararları tersine çevirerek veya iptal ederek, Kosova'daki ilgili uluslararası sivil otoritelerle istişare de dahil olmak üzere, hukuk devleti ve kamu düzeni ve güvenlik kurallarının korunmasını ve desteklenmesini sağlamak;
- Gümrük hizmetleri de dahil olmak üzere tüm Kosova hukuk hizmetleri kurallarının siyasi müdahalelerden arınmış olmasını sağlamak için yardımda bulunmak;
- Savaş suçları, terörizm, organize suçlar, yolsuzluklar, etnik gruplar arası suçlar, mali / ekonomik suçlar ve diğer ciddi suçların davalarının, uluslararası yasalar dahil olmak üzere ilgili yasalara göre uygun şekilde soruşturulmasını, kovuşturulmasını, karara bağlanmasını ve uygulanmasını sağlamak;
- Tüm yargı süreci boyunca, özellikle de organize suçlar alanında işbirliğinin ve koordinasyonun güçlendirilmesine katkıda bulunmak;
- Yolsuzluk, dolandırıcılık ve mali suça karşı mücadeleye katkıda bulunmak;
- Kosova Yolsuzlukla Mücadele Stratejisi ve Yolsuzlukla Mücadele Eylem Planı'nın uygulanmasına katkıda bulunmak;
- İlgili kurumlara danışarak, hukuk devleti, kamu düzeni ve güvenlik kurallarının korunmasını ve uygulanmasını sağlamak için bağımsız veya yetkili Kosova makamlarını destekleyen diğer sorumlulukları üstlenmek ve insan haklarının yaygınlaştırılması ile ilgili tüm faaliyetlerinin uluslararası standartlara uymasını sağlamaktır.

²⁰⁹Bodo Weber, Lowell West, "EULEX -Towards an integrated exit strategy: Strengthening the rule of law through EU-integration", **Group for Legal and Political Studies**, Vol.1, 2014, p.6.

²¹⁰Council Joint Action 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, Eulex Kosovo, http://www.eulexkosovo.eu/eul/repository/docs/WEJointActionEULEX_EN.pdf,(10.06.2019).

3.2.2. EULEX 'in Kaynakları ve Başlıca Çalışma Alanları

EULEX'in iki temel işlevi vardır. EULEX'in yürütme işlevi, yerel otoritelerin, yürütme işlevlerinin tam geçişine izin verilmesine kadar geçen sürede EULEX 'in hukuk hizmetlerini sağlamasından oluşmaktadır. Güçlendirme işlevi ise, Kosova'nın hukuk devleti yönetimini sürdürülebilirlik ve hesap verebilirlik konusundaki ilerlemelerinde, üst düzey bir yönetim düzeyinde mentorluk, izleme ve tavsiyede bulunarak desteklemektir.

Kosova'da hukukun üstünlüğünü sağlamak adına 2008'den sonraki en büyük sivil kriz yönetimi operasyonu olan EULEX'in adalet, polis ve gümrük alanında çalışmaları bulunmaktadır. Adalet bileşeni kapsamında organize suç, yolsuzluk, etnik gruplar arası suçlar, ekonomik suçlar ve kayıp kişiler de dahil olmak üzere hukuk davalarına bakılmaktadır. Polis bileşeni ise operasyonel konular, sınır polisi, suç ve polis idaresi konularını içermektedir. Gümrük bileşeni ile EULEX, gümrük konusunda yerel kurumlara mentorluk edilmesi, izlenmesi ve tavsiye edilmesine odaklanan yaklaşımı ile hukuk devletinin oluşturulmasında yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır.²¹¹ Özellikle yargı çalışma alanı, başından beri EULEX 'in en karmaşık çalışma alanı olarak algılanmaktadır.²¹²

EULEX diğer AB sivil misyonlarına kıyasla yürütme işlevleri bakımından benzersizdir. Bu kapsamda Kosova makamları tarafından alınan kararları tersine çevirme veya iptal etme ve en önemlisi, savaş suçları, terörizm, organize suç, yolsuzluk ve diğer ciddi suçlama davalarını bağımsız olarak ele alan kovuşturmalar EULEX 'in yetki alanındadır.²¹³ 2008'den 2010'a kadar olan ilk dönem EULEX Misyon'u çok etnikli bir adalet sistemini güçlendirmek için kurumlar, adli makamlar ve kolluk kuvvetleri, polis ve gümrük hizmetleri alanında görev yapan ve özellikle

²¹¹Valeska Esch, A European Future for Kosovo: Is the EU Losing its Grip?,**Security and Peace**, Vol. 29, No. 3,2011,p p.170-171.

²¹²Ewa Mahr, Local contestation against the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, **Contemporary Security Policy**, Vol.39,No.1,2018, p.78.

²¹³Council of the European Union.. Council joint action 2008/124/CFSP European Union Rule of Law Mission in Kosovo, https://www.eulexkosovo.eu/eul/repository/docs/WEJointActionEULEX_EN.pdf, (02.04.2019).

ciddi suçlar konusunda hassas soruşturma ve kovuşturma konusunda yürütme yetkisi kazanan ilk AB misyonudur.²¹⁴

AB Kosova'da hukukun üstünlüğüne büyük yardım sağlamaktadır. Özellikle, 2008'den bugüne kadarki en büyük OGSP görevi olan Avrupa Birliği Hukuk Kuralı Misyonu EULEX 'in 2008 yılı itibariyle kapasite geliştirme ve bazı icra fonksiyonlarını yerine getirme konusunda çalışan yaklaşık 2500 çalışanı vardır. Ocak 2009'un sonuna kadar, EULEX'de 1664 uluslararası personel ve polis, adalet ve gümrük ile tahsis edilen 722 yerel personelden oluşan 2364 personel görev almıştır.²¹⁵

2010 yılında 1950 uluslararası ve 1250 ulusal personel olmak üzere EULEX'in planlanmış kapasitesi 3200 kişidir. Uluslararası personel, EULEX 'e katkıda bulunmaya söz veren devletler tarafından sağlanmaktadır. AB üye devletlerin dışında ABD, Kanada, Türkiye, Norveç, İsviçre ve Hırvatistan Eulex 'e destek vermektedir. İşletme maliyetlerini karşılayan bütçesi, 14 Ekim 2010 tarihine kadar 265 milyon Euro'dur. Bu, CSDP misyonunun bugüne kadarki en büyük bütçesidir.²¹⁶

Son on yılda, uluslararası topluluklar barışı koruma, yeniden yapılanma, kurum oluşturma, ekonomik gelişme ve Kosova'ya hukukun üstünlüğünü sağlamak adına büyük yatırımlar yapmıştır.1999-2007 döneminde Kosova, üçte ikisini Avrupa Komisyonu ve AB Üye Devletlerinden gelen 3,5 milyar Euroluk yardım almıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde bu Kosova'nın, AB'nin tüm dünyadaki kişi başına en büyük yardımcısı olduğunu göstermektedir.²¹⁷

²¹⁴Rok Zupančič, Nina Pejič, Blaž Grilj, Annemarie Peen Rodt, "The European Union Rule of Law Mission in Kosovo: An Effective Conflict Prevention and Peace-Building Mission?", **Journal of Balkan and Near Eastern Studies**, Vol.20, Issue.6, 2017, p.605.

²¹⁵United Nations Security Council (2009) 'Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo', 17.03.2009, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2009/149 ,(04.03.2019), p11.

²¹⁶European Court of Auditors, European Union Assistance to Kosovo related to the rule of law , <https://www.eca.europa.eu/en/Pages/NewsItem.aspx?nid=2060>, (04.06.2019) ,p.5.

²¹⁷European Court of Auditors, p.11.

Başlıca Çalışma Alanları

a-Polis

Polis bileşeni, EULEX'in üç bileşeninin en büyüğüdür. İlk olarak, güçlendirici bir unsur, ulusal ve bölgesel düzeyde mentorluk, izleme ve danışmanlık çalışmalarını gerçekleştirmektedir. İkinci olarak, polis yürütme bileşeni, esas olarak savaş suçları, organize suç, yolsuzluk ve finansal suçlar dahil olmak üzere hassas suçlarla ilgilenir. Üçüncüsü, polis, gerginlik durumunda konuşlandırılabilir ve gerektiğinde yakın koruma sorumluluğu için uygun bir jandarma kuvveti görevi görmektedir.²¹⁸

Hem idari hem de operasyonel düzeyde (yani, adli tıp, özel kuvvetler...) hem de Kosova Polisinin (KP) kapasitelerini geliştirmeyi amaçlamaçalışan EULEX'in polis bileşeni üç çalışma alanının en önemli olanıdır. Eğitim ve tavsiyenin ötesinde, EULEX temsilcileri Kosova Polisine mentorluk, izleme ve tavsiye verme görevlerinde bulunur.²¹⁹

Polis bileşeni, Kosova'nın her yerine yayılmış yaklaşık 1.400 Uluslararası polis memurunun toplam gücüne sahiptir. Personel, üç bölümdeki görevlerine göre yapılandırılmıştır. Bunlar: Güçlendirme Dairesi, İcra Emniyet Müdürlüğü, Özel Polis Departmanıdır.²²⁰ Polis bileşeni, hukukun üstünlüğü alanındaki Kosova makamlarına verilen EULEX genel desteğinin bir parçasıdır. Polis bileşeni EULEX'in çalışmalarında en başarılısı olarak kabul edilir.²²¹

b-Yargı

Yargı kapsamında EULEX ilk olarak, Kosova'nın yasal yargı kurumuna (Adalet Bakanlığı'na) tavsiyede bulunur ve yürütme işlevlerini sürdürür (kovuşturmalarda ve hükümete yer alarak). İkincisi, EULEX yargıçlarının savaş suçları, organize suç, kara para aklama ve terör iddiaları içeren davalar kapsamında yetkisi olduğu için adalet bileşeninde oldukça önem teşkil etmektedir. Kosova Mahkemesi üç EULEX hâkiminden (başkan dahil) ve iki yerel hakimden

²¹⁸Chivvis, Christopher, **EU Civilian Crisis Management**, RAND Corporation, Pittsburg, 2010, pp.34-37.

²¹⁹David Cadier, "EU Mission in Kosovo (EULEX): Constructing Ambiguity or Constructive Disunity?", **Transatlantic Security Paper**, Vol.3, 2011, p.4.

²²⁰Seb Bytyçi, Donika Emini, EULEX and Rule of Law, **Balkan Policy Institute (IPOL)**, Prishtina, May 2011, p.12.

²²¹Bytyçi, Emini, p.12

oluşmaktadır. EULEX yargıçları adına hüküm ve kovuşturma yapılması önemli bir yenilik olarak öne çıkmaktadır.²²²

EULEX'in Adalet Bileşeninin temel amaçlarından biri, Kosova'nın yargısını tamamen çok etnikli, tarafsız, siyasi etkiden arındırılmış ve uluslararası standartlara ve en iyi Avrupa uygulamalarına göre adil yargılayabilme kabiliyetine sahip olacak şekilde geliştirmek ve güçlendirmektir. Adalet Bileşeni yaklaşık 420 kişiden oluşmaktadır. Bunların içinde 50'den fazla hakim ve 30 savcı vardır.²²³ Adalet bileşeni çatışmadan hala kayıp olan 1900 kişiyle ve yaklaşık 400 kişinin kalıntılarının tespiti için çalışmalarına devam etmektedir.²²⁴

c-Gümrük

Gümrük üç alt çalışma alanından en küçüğüdür, ancak çok önemlidir. Gümrük vergileri Kosova'nın devlet maliyesine hükümet gelirlerinin % 7'yi temsil ettiği için (2008'de 605 milyon Euro) oldukça önemlidir. EULEX ülke çapında gümrük noktalarında danışmanlık yapabilmektedir. Kosova merkezi yönetiminde dört danışman ve her birinde üç personel bulunan altı mobil ekip gümrük alanında çalışmaktadır.²²⁵

2011 yılında gümrük bileşeni 75 uluslararası ve 27 yerel personelden oluşmaktadır. Gümrük hala gelişme gerektiren zayıf bir nokta olmaya devam etmektedir. Kosova'nın çok etnikli kişilerden oluşan geniş bir kaçakçılığı vardır. Kosova'nın kuzeyinde gerçekleştiren bu kaçakçılığın çözülmesi gümrük alanında en önemli konular arasında yer almaktadır.²²⁶ OGSP misyonunda bugüne kadar ilk ve tek olan Gümrük Bileşeni, hem sınır kapılarında hem de karargâh düzeyinde Kosova Gümrükleri ile birlikte mobil ekiplerde çalışmaktadır.²²⁷

²²²Cadier, pp.4-5.

²²³Bytyçi, Emimi, p.14.

²²⁴Christopher, pp.37- 38.

²²⁵Christopher p.39.

²²⁶Seb Bytyçi, Donika Emimi, p.14.

²²⁷Maria Derks, Megan Price, **The EU and Rule of Law Reform in Kosovo**, Conflict Research Unit Netherlands Institute for International Relations, Hague, 2010, p.11.

3.2.3. EULEX 'e Getirilen Eleştiriler

AB'nin ODGP bütçesi tarafından finanse edilen yıllık yaklaşık 76 milyon Euro'luk bir bütçeyle, EULEX, Avrupa Birliği'nin bugüne kadarki en pahalı sivil görevidir. ²²⁸Bu yüzden en başından beri bu görevin riskleri yüksektir. Kosova'daki EULEX başarısızlığı, Kosova'daki Avrupa projesinin başarısızlığı olarak görülmektedir. ²²⁹

Kosova, dünyadaki AB mali yardımının kişi başına en büyük alıcısıdır ve Birlik (EULEX) tarafından başlatılan en büyük sivil kriz yönetimi misyonuna ev sahipliği yapmaktadır. 2012 yılında Avrupa Sayıştay AB'nin Kosova'ya yardımını hukukun üstünlüğü alanında bir rapor yayımlamıştır. Sayıştay bu yardımın yeterince etkili olmadığını tespit etmiştir. Sayıştay'a göre; AB, özellikle gümrük alanında kapasite geliştirilmesine yardım etmesine rağmen, polise ve yargı alanında sınırlı bir başarı elde etmiştir. Kosova'da organize suç ve yolsuzluk seviyeleri hala yüksektir. Yargı, siyasi müdahale, verimsizlik ve şeffaflık ve uygulama eksikliğinden muzdarip olmaya devam etmektedir. Kosova'nın kuzeyindeki hukukun üstünlüğünü oluşturma konusunda neredeyse bir ilerleme olmamıştır. ²³⁰

Rapordan sorumlu olan Gijs de Vries, Kosova makamlarının hukukun üstünlüğüne yetersiz öncelik verdiği ve AB desteği'nin daha etkili olması gerektiğini belirtmiştir. Rapora göre, Kosova, olası AB üyeliğinin teşvikinin Kosova'nın bağımsızlığı konusundaki ortak AB tutumunun olmaması nedeniyle tehlikeye atılmaktadır. Avrupa Komisyonu ve Avrupa Dış Eylem Servisi Sayıştay 'ın çıkardığı sonuçları ve tavsiyeleri kabul etmiştir. ²³¹

EULEX'in otoritesine ve kaynaklarına rağmen, önde gelen birçok analist ve gözlemci EULEX 'in etkinliği hakkında ciddi endişelerde bulunmuşlardır. Avrupa Sayıştay 'nın hukukun üstünlüğüne ilişkin AB yardımlarının yeterince etkili olmadığını dile getirmesi, hukukun üstünlüğünü iyileştirmedeki genel ilerlemenin, özellikle de organize suç ve yolsuzlukla mücadeleyle ilgili olarak yavaş olduğunun

²²⁸EULEX (n.d.) 'Basic Facts',

http://www.eulexkosovo.eu/eul/repository/docs/AE20160531_Fact_Sheet_1.2.pdf, (10.06.2019).

²²⁹Chris van der Borgh, Puck le Roy, Floor Zweerin, EU Peacebuilding Capabilities in Kosovo After 2008, **Centre for Conflict Studies**, Utrecht, 2016.p.18

²³⁰European Court of Auditors, p.5.

²³¹European Court of Auditors, p.5.

tespiti ve EULEX misyonunun yolsuzlukla ilgili davalarda üst düzey yetkililerin başarılı biçimde kovuşturulmadığı inancının Arnavutları hayal kırıklığına uğratması EULEX 'i ağır eleştirilere maruz bırakmıştır. Bu bağlamda yerel analistler EULEX'i Avrupa'nın istikrar ile ilgili kendi önceliklerine önem verip yerel halkın önceliklerini göz ardı ettiği konusunda ciddi eleştirmişlerdir.²³²

Hukukun üstünlüğü kapsamında EULEX, hukukun üstünlüğünü korumak ve bunu siyasi etkiden uzak tutmak konusunda olağanüstü zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. 1998-1999 yılındaki şiddet olayları sonrasında başlayan savaşta hukuk devleti kurumlarının zarar görmesi ve yetkililerin sık sık çıkar çatışmaları yaşaması bunun en büyük nedenleri arasındadır. Kosovalı yetkililerin genellikle düşük yerel beklentilerle beslenmesi ve zayıf kurumların varlığı organize suçun gelişmesine izin vermiştir.²³³

Malešič'e göre; AB'nin Kosova 'da hukukun üstünlüğü misyonunun yerleştirilmesi kapsamında yeterince etkili olmamıştır. Kosova polisinin kapasitesinin oluşturulmasına katkısı sınırlıdır ve organize suça karşı mücadele de "az ilerleme" ile dikkat çekmektedir. Yargı sektörü, siyasi müdahale, verimsizlik ve şeffaflık ve tenfiz²³⁴ eksikliğinden muzdarip olmaya devam etmektedir. Gümrük alanında ilerleme kaydedilmiştir ancak kabul edilen mütevazı kazanımlar, siyasi irade eksikliği, zayıf mali kapasite ve sivil toplumun sınırlı etkisi ile tehlikeye atılmıştır.²³⁵

Avrupa Sayıştay, benzer şekilde, AB'nin Kosova, hukukun yeterliliği konusunda yeterince etkili olmadığını düşünmektedir. Suça karşı mücadelede Kosova polisinin bu alanda kapasitesinin oluşturulmasında katkısı sınırlı bulunmuştur. Yargı sektörü, siyasi müdahale ve şeffaflık gibi alanlarda sorun yaşamaktadır. Sayıştay, AB'nin Kosova'ya hukukun üstünlüğü alanındaki yardımının yeterince etkili olmadığını tespit etmiştir. Başta Kosova'nın kuzeyinde olmak üzere,

²³² Andrew Radin " Analysis of current events: "Towards The Rule of Law in Kosovo: EULEX Should Go", **Nationalities Papers**,2014, Vol.42, Issue.2, pp.181-182.

²³³ Weber, West, p.9.

²³⁴ Tenfiz:infaz etme, bir hükmü uygulama, gereğini yerine getirme, bir şeyi geçerli kılma.(T.C Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü) <http://www.sozluk.adalet.gov.tr/tenfiz>.

²³⁵ Malešič EULEX Kosovo: A Test of the EU's Civilian Crisis Management, p.165.

özellikle de organize suç ve yolsuzlukla mücadeleyle ilgili olarak hukukun üstünlüğünü geliştirmedeki genel ilerleme yavaştır.²³⁶

Sayıştay raporuna göre ; EULEX'in Kosova'da hukukun üstünlüğünü desteklemediğini şu sebeplerle ileri sürmektedir:²³⁷

-EULEX'in hukukun üstünlüğü konusundaki kurumsal yaklaşımı ile Kosova toplumunun iç koşulları arasındaki uyum sorunlarının olması;

-Kosova'nın hukuk devleti kurallarının, yargı ve polis sektörüne siyasi müdahale sonucunda hukukun üstünlüğünü güçlendirmede EULEX ile etkileşime girememesi.

Weber ve West' göre; EULEX' in yerel kapasiteyi geliştirme alanında da bir takım sınırlılıklar mevcuttur. EULEX, polisi veya yargıyı önemli ölçüde iyileştirmemiştir. Kosova Polis hizmeti, temel polislikteki iyileşme ile sınırlı kalmaya devam etmektedir. EULEX, uzmanlaşmış mentorluk izleme ve danışmanlık eylemlerini tamamlayamamıştır. Bu bağlamda sınırlılığını ortadan kaldırmak adına Kosova Polis Hizmeti'nin yeni teknikleri kullanması gerektiği belirtilmiştir.²³⁸

EULEX'in polis bileşeni ile ilgili bir diğer eleştiri temelinde, Sırp makamlarıyla düzenlenmiş ve imzalanmış “polislik meseleleriyle ilgili işbirliği protokolün” Kosova makamlarından ve vatandaşlarından onay alamamasıdır. Kosova makamları tarafından bu işbirliği protokolünün reddedilmesinin ardındaki mantık, bu protokolün Sırbistan'ın çıkarlarına hizmet etmesidir. Ayrıca bu protokol Priştine'de büyük gösteriler başlatmıştır. Bu durum EULEX'in polis bileşeni kapsamında başarısız bulunması ile yakından alakalıdır. Bu, ayrıca, EULEX'in Kosova'daki sınırlı hukukun üstünlüğü aktörlüğünün bir sonucu olarak ortaya çıkan sorunları açıklamaktadır.²³⁹

Ancak eleştirilere rağmen Kosova polis sektörü ile ilgili olarak EULEX, Kosova Polisinin yasal yapısı, eğitimli personeli, bütçe ve ekipmanı kapsamında Kosova 'daki yargı ile karşılaştırıldığında daha iyidir. Sayıştay EULEX 'in Kosova'daki bağımsız ve etkili bir kovuşturma ve davaların yargılanması konusunda oldukça zayıf olduğunu tespit etmiştir. Örneğin EULEX, Kosova Adliyesi'nin hesap

²³⁶European Court of Auditors, pp.5-6.

²³⁷Gentjan Skara, “The Bumpy Road of EULEX as an Exporter of Rule of Law in Kosovo”, **International Scientific Journal**, Issue.16,2017, pp.82-84.

²³⁸Weber, West, p.16.

²³⁹Greicevci, pp.298-299.

verebilirliği ve bağımsızlığı ile performans değerlendirmesinde adalete erişim, hakimlerin ve tanıkların güvenliği kapsamında zayıf bulunmuştur.²⁴⁰

Eulex'e getirilen eleştirilerden bir diğeri de adli kurumlar yerine polisliğe daha fazla kaynak ayırmasıdır. EULEX, Kosova'daki yargıya kıyasla polisin göreceli gücüne rağmen, adli kurumlar yerine polisliğe daha fazla kaynak ayırdığı için eleştirilmiştir. Analistler, UNMIK altındaki Kosova Polis Teşkilatının aslında gündelik polislik işlevlerinde oldukça etkili olduğunu belirtmiştir. EULEX'in yargıda büyük bir dava birikimi ile ilgili sorunları defalarca gözlemlenmesine ve yetersiz sayıda yargıç ve dava seçiminin siyasallaşmasına rağmen yargıya sınırlı kaynak ayırmıştır.²⁴¹

Kosova'daki adalet sektörü ile ilgili olarak bağımsızlık ilanından hemen sonra ve kuzey Kosova'daki Sırp isyanlarının ardından, Kosova'nın bu kısmındaki adli sistem esasen işlevsiz hale gelmiştir. EULEX, Mitrovica'daki yerel bir mahkemede süreci yeniden başlatarak adli sistemi yeniden kurmaya çalışmış, ancak başarısız olmuştur. Temelde, bu başarısızlığın ardındaki argüman, Sırp hakimlerin Sırp yasalarına dayanarak çalışmalarını yürütmesi, Arnavutluk hakimlerinin Kosova yasalarını uygulayarak çalışma yürütmesidir. Başka bir deyişle, konu tamamen politiktir ve EULEX bunu çözmek için iktidarsız görünmüştür. Adalet sektöründe sürekliliğin uygulanmasına ilişkin bu başarısızlık örneği, EULEX'in sınırlılığından kaynaklanan bir başka önemli sorundur.²⁴²

Yargı alanında Kosovalı halkın Kosova yargısına karşı çok az güven duyduklarını ve şüphelerini dile getirmişlerdir. Neredeyse % 60'ı yargı sistemine hiçbir güven duymadığını veya güvenmediğini söylemiştir, % 36'sı Kosova mahkemelerinin çok yavaş çalıştığını, ardından yargı sistemine duyulan güvensizliğin (% 28) ve bilgi eksikliğinin (% 12) olduğunu belirterek neden memnun olmadıklarını açıklamışlardır.²⁴³

EULEX 'e getirilen eleştirilerden biri de EULEX hakimleri ve savcılarının yolsuzluk ve organize suçla mücadele için siyasetçileri soruşturmaya isteksiz

²⁴⁰EULEX Programme Report July 2009, <http://www.eulexkosovo.eu/docs/eulex-programme-report-July-2009-new.pdf> ,(21.04.2019) ,pp.14-15.

²⁴¹Radin, p.189.

²⁴²Greicevci, p.299.

²⁴³Lucus Hansen, Selfish or Selfless? Perceptions of the European Union in Kosovo, <https://eustudies.org/conference/papers/download/394>, (22.04.2019), p.19.

davranmalarınıdır.. Capussela'ya göre, seçilen 22 önemli dava değerlendirildiğinde davalar yüksek yetkilileri veya Kosova'nın siyasi ve ekonomik seçkin üyelerini içeriyorlarsa bu davalarda EULEX'in hakimleri ve savcılarının siyasi elit veya EULEX'in lehine ciddi hatalar yapmaları EULEX 'in performansını önemli derecede etkilemektedir.²⁴⁴

EULEX'teki yolsuzluk iddialarıyla ilgili bir dizi araştırma makalesinin yazarı olan Kajtazi, Kosova'daki AB hukuk devleti misyonu EULEX 'in Kosova makamlarının yolsuzluk ile mücadele etmesine yardım etme görevinde başarısızdır. Kajtazi'ye göre; yolsuzluk davalarının çoğu kapatılmış ve suç işlediğine dair yeterli kanıt olmasına rağmen şüpheliler serbest bırakılmıştır.²⁴⁵ Bu durum Kosova'daki tüm davalarda adalet sağlama konusundaki hâkimlerin ve savcılarının güvenilirliği sorgulanmasına neden olmaktadır.

EULEX yolsuzluk konusunda çok az ilerleme kaydetmiştir. 2013 yılının ilk yarısında yolsuzluk soruşturması yapılan kişilerin sadece % 13,1'i yargılanmıştır. Siyasi alanda yolsuzluk suçlaması ile ilgili olarak iki bakanın yolsuzlukla suçlanması ve önemli kanıtlara rağmen ikisinin de suçsuz bulunması yerel halk bazında hayal kırıklığı yaratmıştır.²⁴⁶

EULEX misyonun amacı polis ve yargının desteğini, sınır yönetimini ve yolsuzluk ve organize suçla mücadeleyi içermesi kapsamında oldukça geniştir. Ancak EULEX Kosova'nın bağımsızlık statüsüne, siyaset ve organize suçlar arasındaki bağlantıyı çözmek dâhil hukukun üstünlüğünü oluşturmak açısından ciddi zorluklar yaşamaktadır. Radin'e göre Kosova'nın hukuk kurumlarının üstünlüğünü güçlendirmek ve kamu güvenliği sağlamak gibi misyonun temel işlevleri bölgede yer alan diğer uluslararası kuruluşlar tarafından (Kosova'daki Avrupa Komisyonu İrtibat Bürosu ve NATO liderliğindeki Kosova Gücü (KFOR) daha verimli şekilde sağlanabilmektedir. EULEX'in siyasallaştırılmış suçun kovuşturulması kapsamında etkili olabileceğine inanmak oldukça güçtür.²⁴⁷

EULEX, Kosova'da organize suçla mücadele için temellerin oluşturulmasında yeni oluşturulan tanık koruma kanunu, kaçakçılık ve uyuşturucu kaçakçılığını

²⁴⁴Skara, p.82.

²⁴⁵Violeta Hyseni Kelmendi "The EU is struggling to save the credibility of its Kosovo mission, but is walking on thin ice". 06.11.2014 , <https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Kosovo/EULEX-the-corruption-files-156961>, (11.06.2019).

²⁴⁶Weber, West, p.15

²⁴⁷Radin, p.182.

hedefleyen eylem planı, kara para aklama ve kaçakçılık, polis, adalet ve organize suçla mücadele gelenekleri arasında görevli departmanlar önem teşkil etmektedir . Ancak, uygulama sorunlu olmuştur. Hukukun üstünlüğü kurumları hala büyük oranda organize suçla mücadele edememesi EULEX'e getirilen eleştiriler arasındadır.²⁴⁸

Gümrük alanında EULEX'in Kosova'daki ilk beş yılı, Kosova'nın Gümrük kapasitesinde hafif bir iyileşme ile sonuçlanmıştır. Örgütlü suçla mücadele için geliştirilen ancak yeterince uygulanmayan yapılandırmalar oldukça önemlidir. EULEX, gümrük personelinin seçim ve tanıtım sürecini şeffaf ve adil görülmüş, şikâyetler ve temyiz prosedürleri yerinde bulunmuş ve görevler tüm personel tarafından iyi anlaşılmıştır. Ancak, bilgi paylaşımı ve diğer kanun uygulayıcı kurumlarla işbirliği gibi alanlarda tespit edilen bir takım boşluklar mevcuttur. Gümrük istasyonu ve terminaller her zaman tatmin edici düzeyde değildir.²⁴⁹

EULEX, kapasite geliştirmekten kaçınarak reform sürecinin "yerel olarak sahiplenilmesi" anlamına geldiğini ve Kosova makamlarının bu sürece öncülük edeceğini ve EULEX'in Kosova makamlarına kurumlarının zayıf yönlerini anlamalarına, çözüm önerme ve uygulama konusunda yardım sunmalarına yardımcı olabileceğini umuyordu. Ancak EULEX ile Avrupa Özel Temsilciliği(EUSR) arasındaki uyumsuzluk EULEX'in etkin olamama nedenleri arasında yer almaktadır.²⁵⁰

Birçok eksiklik genel başarısızlığa yol açarken, başarısızlığın sebepleri üç kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar: organizasyondaki başarısızlıklar, diğer uluslararası aktörlerle etkileşimdeki başarısızlıklar ve yerel meşruiyetle başa çıkmadaki başarısızlıklardır. Bu üç alan EULEX'in ilerlemesini engellemiş ve misyonu uygulamada birçok sorun yaratmıştır.²⁵¹

²⁴⁸Weber, West, p.15.

²⁴⁹EULEX (2009) EULEX Programme Report July 2009, <http://www.eulexkosovo.eu/docs/Accountability/eulex-programme-report-July-2009-new.pdf> p.16 (08.06.2019).

²⁵⁰Radin p.188.

²⁵¹Radin p.188.

3.3.4. Eleştiriler Sonrası EULEX

14 Haziran 2016 yılında toplanan Konsey kararına göre Kosova 'da EULEX 'in görev süresi 14 Haziran 2018 yılına kadar uzatılmıştır. 8 Haziran 2018'de Konsey, AB hukukun üstünlüğü misyonu EULEX Kosova'nın görev ve yetkilerini yeniden düzenlenmiştir. Misyonun Stratejik İncelemesinin ardından, Siyasi ve Güvenlik Komitesi, EULEX KOSOVO'nun görev süresinin 14 Haziran 2020 tarihine kadar uzatılmasını tavsiye etmiştir.²⁵²

EULEX KOSOVO, hukuk devleti kurumunun etkinliğini, sürdürülebilirliğini, etnik kökenlerini ve hesap verebilirliğini artırma yolunda, siyasi müdahaleden uzak, uluslararası insan hakları standartlarına ve en iyi Avrupa uygulamalarına tam uyum içinde mentorluk, izleme, tavsiyede bulunma amacına hizmet etmektedir. 10 yıl önce kurulan misyonun 14 Haziran 2018 itibariyle;

- Kosova ceza ve hukuk adaleti kurumlarında seçilmiş davaların izlenmesi,
- Kosova 'nın yeniden yapılandırma hizmetini mentorluk, izleme ve danışmanlık sürdürmek ,
- Sırbistan ile Kosova arasındaki ilişkilerin normalleşmesi için AB destekli diyalog anlaşmalarının uygulanması için operasyonel desteğini sürdürülmesi görevlerini üstlenmiştir.²⁵³

Misyon, tanıkların korunması ve uzman savcılığa destek için belirli yönetici sorumluluklarının yanı sıra, güvenliğin korunmasını sağlama sorumluluğunu da üstlenecektir. Misyonun görevini 14 Haziran 2020 tarihine kadar sürmesini kararlaştıran Konsey Kosova'daki misyonun operasyonları yürütmek ve yargı alanında uzman savcılar için 15 Haziran 2018 – 14 Haziran 2020 tarihlerini kapsayan iki yıl boyunca 169,8 milyon Euro 'luk bir bütçe ayırdığını belirtmiştir.²⁵⁴

²⁵²Council Decision (CFSP) 2018/856 of 8 June 2018 , <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2018/856/oj>, (22.04.2019) , pp.1-3.

²⁵³EULEX Kosovo: new role for the EU rule of law mission, Council of the EU 08/06/2018, [https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/08/eulex-kosovo-new-role-for-the-eu-rule-of-law-mission/\(22.04.2019\)](https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/08/eulex-kosovo-new-role-for-the-eu-rule-of-law-mission/(22.04.2019)).

²⁵⁴EULEX Kosovo: new role for the EU rule of law mission, Council of the EU 08/06/2018 [https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/08/eulex-kosovo-new-role-for-the-eu-rule-of-law-mission/\(22.04.2019\)](https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/08/eulex-kosovo-new-role-for-the-eu-rule-of-law-mission/(22.04.2019)).

2015 yılı itibariyle EULEX hakimleri yolsuzluk, organize suç ve savaş suçları gibi ceza davalarına ilişkin 423 karar da dahil olmak üzere 566'dan fazla mahkeme kararı vermiştir. Bu kararlar eski yargıçları, polis memurlarını, meclis üyelerini, savcılarını ve diğer üst düzey yetkilileri içermiştir. Misyon, 250 savaş suçu vakasıyla ilgili iddianameleri soruşturmuştur. Böylece Kosova'daki savaş suçları birikimini büyük ölçüde temizlemiştir. Daha önceden eklenen davaların dışında Misyon 51 yeni savaş suçu soruşturması başlatmıştır. EULEX, savaş suçları alanında, ilk kez çatışmalarla ilgili cinsel şiddeti kovuşturmakla ilgili davalar da dahil olmak üzere toplam 30 karar almıştır. 2009-2014 yılları arasında 8 uluslararası hakimi içeren Yüksek Mahkeme tarafından 10.658 dava sonuçlanmıştır.²⁵⁵

EULEX yargıçları aracılığıyla Mitrovica bölgesi adalete daha iyi erişim sağlamaktadır. Misyonun başlamasından bu yana Mitrovica'da 90'dan fazla dava açılmıştır. EULEX, Kosova Yargı Konseyi ve Kosova Savcılık Konseyi ile siyasi müdahale ile mücadele edebilecek ve yargı reformlarını uygulayabilen bağımsız, profesyonel ve hesap verebilir bir adli ve savcı sistemi desteklemiştir.²⁵⁶

Komisyon tarafından yayınlanan 2018 Kosova İlerleme raporuna göre; ;Kosova'nın yargı sistemi hala gelişim aşamasındadır. 2015 adalet paketi yasalarının uygulanmasında Kosovalı Sırp hakim ve savcılarının entegrasyonu ve destekleri ile bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Kosova yargı sistemine Kosova genelinde çalışan personel sayısında 2017 yılında büyük bir aşama kaydedilmiştir. Yargı, siyasi etkilere karşı hala savunmasız olup ve hukuk devleti kurumlarının kapasitelerini arttırmak için sürekli çaba göstermeleri gerekmektedir. Adaletin yönetimi yavaş ve verimsizdir.²⁵⁷

İlerleme raporunda Kosova 'nın yolsuzlukla mücadelede bir hazırlık seviyesinin var olduğunu ancak halen gelişim aşamasında olduğu belirtilmiştir. Kosova, son mahkumiyetler de dahil olmak üzere, üst düzey yolsuzluk ve organize

²⁵⁵Implementation of Rule of Law, Rule of Law Through Executive Functions, http://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/missionaccomplishments_2.pdf, (22.04.2019).

²⁵⁶Implementation of Rule of Law, Rule of Law Through Executive Functions, http://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/missionaccomplishments_2.pdf, (22.04.2019).

²⁵⁷Commission Staff Working Document Kosovo, 2018 Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2018 Communication on EU Enlargement Policy <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-kosovo-report.pdf>, (22.04.2019), pp.13-15.

suç davalarına ilişkin soruşturma ve kovuşturma ile ilgili kayıt konusunda bazı ilerlemeler kaydetmiştir. Yolsuzluk hala yaygın ve endişe konusu olmaya devam etmektedir. Bu problemi kapsamlı ve stratejik bir şekilde ele almak için ortak çabalara ihtiyaç vardır.²⁵⁸

Rapora göre, Kosova organize suçla mücadelede erken bir aşamadadır. Üst düzey yolsuzluklar ve organize suç davaları ile ilgili kayıtlarda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Halen çok az nihai mahkûmiyet, finansal araştırma ve nihai malvarlığına el konulmuştur. Kolluk kuvvetleri Kosova'nın kuzeyindeki organize suçla etkin bir şekilde mücadele etmek için mücadele etmektedir. Kosova makamlarının kara para aklama ile mücadele çabalarında daha etkili olmaları gereklidir ve ilgili yasa AB müktesebatı ve uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmelidir.²⁵⁹

2017 Haziran - 2018 Haziran İlerleme Raporu'na göre; Kosova Polisi genel olarak polislik hizmetlerinin sunumunda kabul edilebilir bir sürdürülebilirlik ve hesap verebilirlik düzeyi korumuş ve polislik hizmetinden beklenen minimum standartları sağlayacak operasyonlar çerçevesinde standart işletim prosedürleri oluşturmuştur. Ancak özellikle tematik alanlarda yeterli sayıda eğitimli personel bulundurma ve belirli operasyon alanlarında standart bir ekipman seviyesi sağlama konusunda yapısal zayıflıklar hala mevcuttur. Kosova Polisi'nde yapısal ve sistemik zayıflıkları tespit edilmesinin yanı sıra kapasitesini geliştirmede ve ekipman seviyesi sağlama konusunda bazı boşluklar ve zayıflıklar hala mevcuttur.²⁶⁰

Raporda, gümrük alanında 2017 yılı gelir tahsilâtında uygulama açısından olumlu sonuçlar elde ettiği belirtilmiştir. Kosova Gümrük İdaresi, iddialı yıllık tahsilat hedefini % 1,2 oranında aşarak, 13 milyon Euro 2017'de gelir toplama konusunda önemli bir başarı daha elde etmiştir. 2017 yılında gelir tahsilâtı, 2016 yılına göre % 7 oranında aşarak 70 milyon Euro artırmıştır.²⁶¹

Yargı alanında Mahkemeler yasal işlemlerdeki gecikmelerden kaynaklı olarak bir dizi sorundan etkilenmeye devam etmektedir. Yargı alanında seçilen davalar izlenmiştir. Bu kapsamda Kosova mahkemelerinde mahkeme oturumlarının yapıldığı

²⁵⁸Commission Staff Working Document Kosovo, p.18.

²⁵⁹Commission Staff Working Document Kosovo, p.18.

²⁶⁰Compact Progress Report, Assessing Progress 21.05.2017-12.06.2018 , <https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/CPR-2017.pdf>, (22.04.2019), pp.10-11.

²⁶¹Compact Progress Report, p.17.

ancak oturumların ertelenmesi sebebiyle adaletin sağlanmasını olumsuz etkileyen durumlar tespit edilmiştir. Ertelenen 200 ‘den fazla dava takip edildiğinde adalet alanında geçen yıllara oranla çok fazla değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Davalarda adil yargılama standardını ihlal eden yasal işlemlerin makul standardını geçen gecikmeler yaşanmıştır. Ayrıca nefret suçları kapsamında kovuşturma başarısızlığı yaşanmıştır. Savaş suçlarının yargılanmasında hala bilgi eksiklikleri devam etmektedir. Arnavutça konuşmayan partilerin haklarını etkileyen dillerin kullanımıyla ilgili kanunun uygulanmasındaki ihmaller de devam etmektedir.²⁶²

²⁶²Compact Progress Report, p.20.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında edinilen tecrübeler ışığında Avrupa 'da sürekli barış ortamı yaratmak amacıyla yola çıkan Avrupa devletleri bu kapsamda ilk girişimlerini 1947 yılında İngiltere ve Fransa arasında yapılan Dunkrik Anlaşması'yla başlatmışlardır. Barışı tehdit edebilecek Alman saldırganlığını ve Sovyet yayılcılığını dizginlemek amacıyla ortak savunma girişimlerinin ilk adımın atan İngiltere ve Fransa bu girişime Benelüks ülkelerini de dâhil ederek 1948 yılında Brüksel Anlaşmasını imzalamışlardır. Bu anlaşma ile Batı Avrupa Birlikleri (BAB) kurularak ortak savunma ve güvenlik alanında işbirliği kurulmuştur.

Ortak savunma alanında Brüksel Anlaşması'nın 4. Maddesi ve BM Anlaşmasınının 51. Maddesi kapsamındaki bu ortak savunma girişimi 1959 yılında NATO'nun kurulmasıyla gölgede kalmıştır. Bu kapsamda Ortak savunma fikrinden yılmayan Avrupa devletleri AKÇT'yi oluşturma çabaları devam ederken 1952 yılında Fransa 'nın girişimiyle Pleven Planı olarak adlandırılan Avrupa Savunma Topluluğu'nu ulusüstü bir yapıda olması ve bütün askeri ve insani unsurların tek bir askeri kontrol altında tutulması fikri Fransa tarafından teklif edilmesine rağmen yine Fransa tarafından De Gaul 'e yakın olan politikacıların karşı çıkması sebebiyle engellenmiştir. Bu dönemde Batı Almanya'yı Avrupa kontrolünde silahlandırma sorununu devam ederken 1954 yılında 1948 'de imzalanan Brüksel Anlaşmasına (İngiltere, Fransa ve Benelüks ülkeleri) Batı Almanya ve İtalya'nın dâhil edilmesiyle tekrar canlanmış ancak NATO'nun gölgesinde kalmaktan kurtulamamıştır.

60 'lı yıllarda Fouchet Planı olarak adlandırılan, üye devletler arasında siyasi ve dış politika konuları alanında işbirliği fikri yine Fransa tarafından reddedilmiştir. Ortak savunma fikrinin en önemli adımı olan dış politika ve siyaset alanında tek ses olmayı kolaylaştıracak kurumsal yapıyı oluşturma konusunda kararlı olan Avrupa devletleri üye devlerin dış politikaları konusunda istişare yapmak, uluslararası ilişkilere yön veren önemli konuları tartışmak ve oluşabilecek farklı görüşler arasında uyum sağlamak amacıyla Avrupa Siyasi İşbirliği'ni hayata geçirmişlerdir. Ancak Fouchet planı ve sonrasında oluşturulan ASİ 'de dış politika alanında tek ses olmaya yetmemiş; aynı amaçlarla oluşturulan ve 1987 yılında yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi de bu konuda çözüm olamamıştır.

90 'lı yılların başına kadar gelinen süreçte Avrupa Topluluğu ekonomik anlamda entegrasyonu sağlamak adına önemli girişimlerde bulunmuş ancak savunma alanında bu girişimler istenilen düzeye ulaşamamıştır. Savunma alanında ulusüstü bir yapıda kurumsallaşma fikri 90 'lara gelene kadar yavaş ilerlemiş olsa da bu anlamda atılan adımların başında Maastirch Anlaşması ile Avrupa Birliği fikrinin üç ana sütunla birleştirilmesi fikri olmuştur. Bu kapsamda dış politika konularında işbirliği oluşturma mekanizması olan OGSP 1992 yılı itibariyle ikinci sütun olarak Anlaşmada yerini almıştır.

90 'lı yıllara kadar dış politika ve siyasi konular kapsamında tek ses olabilmek ve onun en önemli bileşeni olan ortak savunma politikasını oluşturmak adına bu zamana kadar çaba gösteren Avrupa devletlerini 90 'lı yılların ortalarına gelindiğinde bu konuda mecbur bırakan gelişmeler olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesi sonrasında komünizmin çökmesi ve sistemin güç dengesinin değişerek tek kutuplu yapıya dönmesi Avrupa devletlerinin politikalarını da derinden etkilemiştir. Bunun yanı sıra Almanya'nın birleşmesi ve bu süreci Avrupa Topluluğu devletlerinin yönetme ihtiyacı dış politika konusunda tek ses olabilmeyi zorlayan sebepler arasında yer almaktadır. 1991 yılında Körfez Savaşı sonrasında üye devletlerin birbirinden kopuk hareket etmeleri bu ihtiyacı zorlamış ancak Yugoslavya'nın dağılması bu ihtiyacı elzem hale getiren bir gelişme olarak ortaya çıkmıştır.

90 'lı yılların başında sınırlarının yanı başında patlak veren krize Avrupalı devletlerin müdahale edememeleri, bu kriz karşısında ortak bir politika oluşturamamaları Avrupa Topluluğu devletlerini artık dış politika alanında tek ses olabilmeye zorunlu bırakmıştır. Özellikle Bosna ve Kosova krizlerine seyirci kalmaları ve Kosova'daki çatışmaları ABD müdahalesi ile durdurmak bu politikanın aynı zamanda ortak savunma kapsamında askeri güç ile desteklenebilecek bir yapılandırmayı gerektirdiğini göstermiştir.

Avrupa devletlerinde ortak dış politika ve savunma fikri Avrupa İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında bu zamana kadar devam etmiştir. Ortak savunma konusunda atılan adımların Fransa tarafından önerilip yine Fransa tarafından reddedilmesi dikkat çekicidir. Bu bağlamda 1998 yılında ortak dış politika oluşturma ve savunma alanında mutabakata varılmasında devrim niteliğinde olan St. Malo

Konfreansı ile İngiltere ve Fransa 'nın uzlaşması, kurulduğu günden bu yana ortak savunma fikrini içinde barındıran ancak sınırlı ilerleme kaydeden Birliğin bu konuda ivme kazanmasına neden olmuştur. St. Malo Konferansı ile hiç kuşkusuz ki Yugoslavaya 'nın dağılmasıyla ortaya çıkan krizde Avrupalı devletlerinin kendi arka bahçelerindeki krize müdahale edememelerinin getirdiği yetersizlikle yüzleşmeleri etkili olmuştur. St. Malo Konferansı ile iki lider birliğin uluslararası krizlere müdahale edebilmesine olanak sağlayan ve bu gücün kullanımına karar verecek askeri kapasite ile desteklenecek ve her an kullanıma hazır bir yapının oluşturulması gerektiği konusunda karara varmışlardır. Bu toplantı topluluğun kurulmasında bu yana ortak savunma fikrine karşı çıkan Fransa 'nın inadının kırılması bağlamında dönüm noktasıdır.

St. Malo Zirvesi'nin hemen sonrasında toplanan Helsinki ve Köln Zirveleri ile Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası 'nın güçlendirilmesi kapsamında Avrupa Acil Müdahale Güçleri gibi olası kriz halinde konuşlanabilecek askeri kuvvetlerin oluşturulması, Birliğin askeri kapasitesinin artırılması kapsamında önemlidir. Zira neoliberal politikaların desteklenmesi, hukukun üstünlüğü, azınlık haklarının korunması gibi özellikle uluslararası politikada sivil bir güç olarak kendini var eden birlik ortak savunma alanında atılan adımlarla artık askeri güç olarak var olma adımları atmaya başlamıştır. Aralık 2003 'te kabul edilen Avrupa Birliği 'nin güvenlik çıkarlarını temel değer alan Avrupa Güvenlik Stratejisi "Daha İyi Bir Dünya 'da Güvenli Avrupa " sloganıyla yola çıkan Avrupa devletleri Soğuk Savaş sonrasında değişen güç dengesinde oluşan çok kutuplu yapıda yerini almıştır. Küreselleşmenin getirdiği fırsat ve tehditlere dikkat çeken, Birliğin tehditlerle baş edebilmek, AB sınırları içinde ve ötesinde güvenlik inşa etmek, çok taraflılığı temel alan etkin bir uluslararası düzen inşa etmek gibi hedeflerinin gerçekleştirilmesinde lokomotif olacak ODGP 'nin askeri kapasite ile desteklenmesi oldukça önemlidir.

Soğuk Savaş sonrası oluşan tehditlerle baş edebilmek bağlamında kendi içinde ve sınırları ötesinde güvenlik ve refah aktörü olmak ve bölgesel çatışmalarla mücadele kapsamında hareket etmek amacıyla; AB artık uluslararası krizlere de kriz yönetimi aktörü olarak var olacağına sinyallerini 2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi ile göstermiştir. Belgede kriz ve kriz sonrası durumlarda gerekli tüm sivil kaynakları sağlama konusunda daha fazla kapasiteye ihtiyacının olduğunun belirtilmesi, kriz

yönetiminde sadece askeri anlamda kapasite geliştirmenin yeterli olamayacağını altını çizilmesi sivil kriz yönetimi yeteneklerinin önemini vurgulanması adına önemlidir. Zira 2000 yılında toplanan Feira Zirvesiyle kriz yönetiminin sivil yönleri vurgulanarak bu kapsamda polis, hukukun üstünlüğünü güçlendirmek, sivil idarenin güçlendirilmesi, sivil korumanın güçlendirilmesi gibi dört öncelikli alan belirlenmiştir.

Kriz durumlarında yükselmeyi önlemek, kamu düzenini korumak, gerekli barış ve istikrar ortamını sağlayarak kendi kendine sürdürülebilir bir refah ortamı sağlamak hedefi olan kriz yönetimin sivil boyutu, Feira Zirvesi sonrasında oluşturulan “Temel hedefler “ başlıklı belgelerle de desteklenmiştir. Sonrasında 2008 Sivil Temel Hedef adlı belgede AB’nin küresel anlamda güvenlik sorumluluğunu paylaşmaya gönüllü bir aktör olduğu ve sivil kriz yönetiminin Avrupa Birliği dış politikasının temel bir bileşenini olduğu dile getirilmiştir. 2010 Sivil Temel Hedef adlı belgede ise insani yardım ve kurtarma görevlerini, barışı koruma görevlerini, kriz yönetiminde barış gücü dahil savaş güçlerinin görevleri kapsamında bir kriz meydana gelmeden önce AB’nin hareket edebilmesi ve önleyici angajman ile mevcut durumun bozulmasını önleyebilmesi gerektiği belirtilmesi bir kriz meydana gelmeden önce onun çıkmasını engellemek bölgesel barışın sağlanması adına önemlidir.

2003 ‘te kabul edilen Avrupa Birliği’nin güvenlik çıkarlarını temel değer alan Avrupa Güvenlik Stratejisi’nde belirtildiği üzere, AB sınırları içinde ve ötesinde güvenlik inşa etmeyi hedeflemiştir. Küresel bazda aktörlüğe soyunan Birlik sınırlarının yanı başında olan Kosova Krizi ‘ne müdahale edememiştir. Ancak kriz sonrası bölgede yeniden yapılandırma çalışmalarında rol almıştır.

2003 Güvenlik Stratejisi sonrasında edindiği vizyonla dünya genelindeki çatışmayı önleme, barış inşası ve arabuluculuk konularında küresel bir aktör olmayı amaçlayan Birlik için Kosova, şiddetli çatışmanın yeniden başlatılmasını önlemek ve bölgeyi yeniden inşa etmek anlamında bir test alanı olarak görülmüştür. Barışın inşası kapsamında bölgeyi yeniden yapılandırmak amacıyla bölge de hukukun üstünlüğünü sağlama girişiminde bulunan Birlik bu kapsamda polis, adalet ve gümrük alanında çalışmalar yapan hukukun üstünlüğü EULEX ‘i kurmuştur. St Malo Konferansı sonrasında askeri ve sivil kapasitesini önemli ölçüde geliştiren Birlik için

EULEX sembolik öneme sahiptir. Zira EULEX Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası bünyesinde yürütülen en büyük sivil misyondur. AB ‘nin EULEX performansı Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın başarısı veya başarısızlığı için bir test alanı olarak değerlendirilmektedir.

EULEX Adalet bileşeni kapsamında organize suç, yolsuzluk, etnik gruplar arası suçlar, ekonomik suçları önlemek amaçlanmıştır. Polis bileşeni ile operasyonel konular, sınır polisi, suç ve polis idaresi alanında çalışmalar hedeflenmiş, gümrük alanında yerel kurumlara mentorluk edilmesi hedeflenerek kriz sonrasında bölgeyi yeniden yapılandırmak hedeflenmiştir. Ancak Kosova Krizi sonrasında hukuk alanında zarar görmüş kurumların miras alınması EULEX ‘i hukukun üstünlüğünü kurmak konusunda zorlamıştır. Bu konuda Sırp ve Arnavutlar arasında yaşanan gerginliğin payı büyüktür. Bu durum adli sistemi yeniden yapılandırma noktasında EULEX ‘in başarısını engellemiştir. Sırp hâkimlerin Sırp yasalarına dayanarak çalışmalarını yürütmesi, Arnavutluk hakimlerinin Kosova yasalarını uygulayarak çalışma yürütmesi ile adalete politikanın karışması, çözülemeyen sorun olarak yer almıştır.

Yolsuzlukla mücadele kapsamında EULEX hakimleri ve savcılarının yolsuzluk ve organize suçla mücadele için siyasetçileri soruşturmaya isteksiz davranmaları sert eleştirilere sebep olmuştur. Özellikle EULEX kapsamında incelenen davalarda EULEX hakim ve savcılarının siyasi elit veya EULEX’in lehine ciddi hatalar yapmaları EULEX ‘in adli yargılama ve tarafsızlığı konusunda sorgulanmasına neden olmuştur. Kosova Polis Hizmetleri, temel polislikte yasal yapı, eğitimli personel, bütçe ve ekipman ile Kosova ‘daki yargı ile karşılaştırıldığında daha iyidir. Bu durum polis sektörüne ayrılan kaynaklarla yakından alakalıdır. Ancak adli kurumlar yerine polisliğe aktarılan kaynakların fazla olması EULEX ‘in polis sektöründe iyileşme yaratırken yargı alanında başarının sorgulanmasına sebep olmuştur. Gümrük alanında EULEX gümrük personellerinin seçilmesi ve eğitilmesi konusunda başarılı ancak bilgi paylaşımı ve gümrükle ilgili diğer kanun uygulayıcı kurumlarla işbirliği gibi alanlarda sınırlı bulunmuştur.

2012 yılında Avrupa Sayıştayı AB’nin Kosova’ya yardımını hukukun üstünlüğü alanında yayınladığı raporda EULEX ‘e yapılan yardımın yeterince etkili

olmadığını tespit etmiştir. Özellikle EULEX'in gümrük alanında kapasite geliştirilmesine yardım etmesine rağmen, polise ve yargı alanında sınırlı bir başarı elde etmesi, Kosova'da organize suç ve yolsuzluk seviyeleri hala yüksek olması, yargı alanında siyasi müdahale, verimsizlik ve şeffaflık ve uygulama eksikliğinden muzdarip olmaya devam etmesi AB 'nin sivil kriz yönetimin önemli bir aracı olan hukukun üstünlüğünü sağlamak konusunda yeterince başarılı olmadığını göstermektedir.

Bölgede mentorluk, izleme ve tavsiye etme görevi ile hukukun üstünlüğünü bölgeye entegre etme amacı olan EULEX 'in görev süresinin her iki yılda bir yeniden uzatılması EULEX 'in görevini henüz yeterince tamamlamadığının göstergesidir. 8 Haziran 2018'de Konsey, AB Hukukun Üstünlüğü Misyonu EULEX Kosova'nın görev ve yetkilerini yeniden düzenlenmiş, EULEX KOSOVO'nun görev süresinin 14 Haziran 2020 tarihine kadar uzatılmasını tavsiye etmiştir. Komisyonun yayınladığı son ilerleme raporunda belirtildiği üzere Kosova'nın yargı sistemi hala gelişim aşamasındadır. Komisyon'a göre; yargı, siyasi etkilere karşı hala savunmasız ve hukuk devleti kurumlarının kapasitelerini arttırmak amacıyla çaba göstermeye devam edilmelidir. Kosova yolsuzlukla mücadelede bir hazırlık seviyesi vardır ancak halen gelişim aşamasındadır. Organize suçla mücadelede de üst düzey yolsuzluklar ve organize suç davaları ile ilgili kayıtlarda bazı ilerlemeler kaydedilse de ilerleme beklenen düzeyde değildir. Tüm bu eleştiriler göstermektedir ki; AB sivil kriz yönetimi konusunda bugüne kadarki en yüksek bütçeli sivil kriz yönetimi misyonunda beklenen başarıyı elde etmemiştir. Kosova'daki EULEX başarısızlığı, Kosova'daki Avrupa projesinin başarısızlığı olarak görülmektedir.

AB uluslararası barış ve güvenliğin korunması; Birleşmiş Milletlerin güçlendirilmesi; güçlendirme dünya çapında demokrasi, insan hakları, iyi yönetim ve bölgesel işbirliği; ve çatışma önleme ve uzlaşmaya katkıda bulunmayı geçmişte birkaç kez dış ilişkiler alanındaki temel hedeflerini belirlemiş olsa da 2016 Küresel Güvenlik Stratejisi'nde temel strateji olarak deklare etmiştir. Bu bağlamda Birliğin Balkanlar politikası İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları (SAA),AB yardımları (CARDS) ve bağımsız ticari ödümler ile bölge ülkelerini aşamalı olarak AB 'ye entegre ederek uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını sağlamaktır.

2016 Güvenlik Stratejisi'nde Mogherini'nin kriz yönetimi konusunda krizlere kapsamlı yaklaşılması vurgusu oldukça önemlidir. AB'nin kriz döngüsünün tüm aşamalarında harekete geçecek krizlere sorumlu ve kararlı bir şekilde cevap verebilecek, istikrarın sağlanmasına yatırım yapacak bir yaklaşım vurgulaması bölgesel barışın sağlanması adına önemlidir.

EULEX Kosova ile AB kendi arka bahçesindeki krize müdahale edememiş ancak bölgeyi hukukun üstünlüğü misyonu ile yeniden yapılandırma girişimlerinde bulunmuştur. EULEX 'in bu konuda ağır eleştirilere maruz kalması ve görev süresinin her iki yılda bir uzatılması bölgenin AB uzun vadede AB'ye entegre olmasını zorlaştırmaktadır. Her ne kadar 2015 yılında Kosova ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması imzalanırsa da Kosova 'nın AB 'ye üyeliği EULEX 'in başarısından geçmektedir.

Sonuç olarak, AB 'nin EULEX 'i oluşturması ile kriz yönetimi adına önemli attığı, fakat halen daha eksiksizliklerinin bulunduğu saptanmıştır.

KAYNAKÇA

Açıkmeşe, Sinem A. “The Underlying Dynamics of the European Security and Defence Policy”, **SAM (Stratejik Araştırmalar Merkezi)**, , Mart- Mayıs 2004, pp. 119-147.

Akçay, Belgin ve İlke Göçmen. **Avrupa Birliği-Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, Seçkin Yayınları, Şubat 2014, Ankara.

Arsava, Füsun. “Nice Antlaşmasının Getirdikleri”, **Ankara Avrupa Çalışmalar Dergisi**, Sayı: 2, Bahar 2002, ss.1-30.

Beaume, Delphine Deschaux. “The European Defence and Security Policy: an Emerging Policy for Conflict Management for the European Union”, **Garnet Conference 2008**, EU International Affairs.

Berisha, Bujar. “The Role of EU in PeaceBuilding and Peace Mediation in Kosovo”, 10.2.2014, <https://politiikasta.fi/the-role-of-eu-in-peace-building-and-peace-mediation-in-kosovo/>. (13.02.2019)

Biscop, Sven. “The European Security Strategy Implementing a Distinctive Approach to Security” , **Sécurité & Stratégie**, No: 82, 1999, pp 1-44.

Bleiker, Christoph and Marc Krupanski, **The Rule of Law and Security Sector Reform: Conceptualising a Complex Relationship**, DCAF The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, No: 5, 2012.

Blockmans Steven, Ramses A. Wessel. “The European Union and Crisis Management: Will the Lisbon Treaty Make the EU More Effective?”, **Journal of Conflict & Security Law**, Vol. 14 No. 2, Summer 2009, pp. 265-308.

Borgh, Chris, Puck le Roy and Floor Zweerin. **EU peacebuilding capabilities in Kosovo after 2008**, Centre for Conflict Studies, Utrecht, 2016.

Brechner Michael, "Crisis, Conflict, War-State of Discipline", **International Political Science Review**, Vol 17, No 2, pp. 1-15.

Brechner Michael, Jonathan Wilkenfeld, Shelia Moser. **Crisis in Twenty Century**, Pergamon Press, Oxford, 1988, p.206.

Cadier, David. "EU Mission in Kosovo (EULEX): Constructing Ambiguity or Constructive Disunity?", **Transatlantic Security Paper**, Vol.3, 2011, pp.1-27.

Chivvis, Christopher. EU Civilian Crisis Management, **RAND Corporation**, Pittsburg, 2010.

Cini, Michelle. **European Union Politics**, London: Oxford University Press, 2005.

Cohen Larry, Rachel Davis ."Conflict Resolution and Violence Prevention: From Misunderstanding to Understanding", **National Institute for Dispute Resolution**, Vol.84, 1998.

Cologna European Council Conclusion of Presidency, European Parliament, 1999. http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm (22.08.2018).

Commission Staff Working Document Kosovo 2018 Report. Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee Committee of the Regions 2018 Communication on EU Enlargement Policy <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-kosovo-report.pdf> , (22.08.2018).

Compact Progress Report, Assessing Progress Between July 2017 June 2018
<https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/CPR-2017.pdf>, (22.08.2018).

Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement: The Ahtisaari Plan,
2005,

https://www.google.com/search?q=athisaari+plan&rlz=1C1EJFA_enTR783TR784&oeq=athisaari+plan&aqs=chrome..69i57.4426j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8,
(2.08.2018).

Conflict Management Problems of Coherence by the European Union, Berlin,
September 2000

,<https://www.berghoffoundation.org/fileadmin/redaktion/Publications/Papers/Reports/br4e.pdf> 7, (10.06.2019).

Council Decision (CFSP). 2018/856 of 8 June 2018 amending Joint Action
2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX
Kosovo). Council Joint Action 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European
Union Rule of Law Mission in Kosovo, Eulex Kosovo,
http://www.eulexkosovo.eu/eul/repository/docs/WEJointActionEULEX_EN.pdf,
(10.06.2019).

Council of European Union, Civillian Headline Goal 2008, Brussel December 2004,
p.1<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015863%202004%20INIT>, (10.06.2019).

Council of European Union, Civillian Headline Goal 2008, Brussel December 2004,
<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015863%202004%20INIT>,
T, (10.06.2019).

Council of the European Union. 2008. “Javier Solana EU High Representative for the CFSP, announces the start of EULEX Kosovo”. Bruxelles. [http://www.consilium.europa.eu/uedocs/](http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/104525.pdf) cms_data
[/docs/pressdata/en/esdp/104525.pdf](http://www.consilium.europa.eu/uedocs/docs/pressdata/en/esdp/104525.pdf), (10.06.2019).

Council of the European Union. Council joint action 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO, 2008.

Chivvis, Christopher S. **EU Civilian Crisis Management: The Record So Far**, RAND Corporation, California, 2010.

Dayton, Bruce W. “Managing Crises in the Twenty-First Century”, **International Studies Review**, Vol. 6, 2004, pp. 165-194.

Debiel Tobias and Martina Fischer. **Concepts, Crisis Prevention, Capacities and Conflict Management Problems of Coherence by the European Union**, Berlin, 2000.

Dedeoğlu Beril. **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, Yenyüzyıl Yayınları İstanbul, 2008.

Maria Derks, Megan Price. **The EU and Rule of Law Reform in Kosovo**, Conflict Research Unit Netherlands Institute for International Relations, Hague, 2010.

EU Security Council, “An Agenda for Peace Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping”, Report of the Secretary, 31.01.1992, https://peaceoperationsreview.org/wpcontent/uploads/2015/08/an_agenda_for_peace_1992.pdf, (10.06.2019).

Emerson, Michael, Eva Gross Isabelle Ioannides, Ana E. Juncos, Ursula C. Schroeder. **Evaluating The EU's Crisis Missions in the Balkans, Centre for European Policy Studies**, Brussels, 2007.

EschValeska. "A European Future for Kosovo: Is the EU Losing its Grip?" **Security and Peace**, Vol. 29, No. 3, 2011, pp. 169-176.

ESDP Developments and The Headline Goal 2010 – Reply to The Annual Report of the Council, Assembly of Western European Union the Interparliamentary European Security and Defence Assembly,p.8-9 , http://www.assemblee-ueo.org/en/documents/sessions_ordinaires/rpt/2005/1898.pdf, (01.09.2018).

EULEX (2009) EULEX Programme Report July 2009,
<http://www.eulexkosovo.eu/docs/Accountability/EULEX-PROGRAMME-REPORT-July-2009-new.pdf> p.16 (08.06.2019).

EULEX Basic Facts (2010),
http://www.eulexkosovo.eu/eul/repository/docs/AE20160531_Fact_Sheet_1.2.pdf
(10.06.2019).

EULEX Kosovo: new role for the EU rule of law mission, Council of the EU 08.06.2018, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/08/eulex-kosovo-new-role-for-the-eu-rule-of-law-mission/>,
(10.06.2019).

EULEX Programme Report July 2009,
<http://www.eulexkosovo.eu/docs/Accountability/EULEX-PROGRAMME-REPORT-July-2009-new.pdf>. (04.06.2019).

EU Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX/18. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe 2018, https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy_en , (08.05.2019)

European Court of Auditors, European Union Assistance to Kosovo related to the rule of law, Special Report No 18/2012, (04.06.2019).

EU Security and Defence Policy, EULEX KOSOVO

EU Rule of Law Mission in Kosovo Updated: December 2009 EULEX/09

http://homes.ieu.edu.tr/aburgin/IREU%20426%20Governance%20of%20the%20EU/091214%2520FACTSHEET%2520EULEX%2520Kosovo%2520-%2520version%25209_EN.pdf, (04.02.2019).

European Council, Laeken Conclusions of the Presidency 14 and 15 December 2001, https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_4_zirveler_1985_sonrasi/2001_12_laeken_zirvesi_baskanlik_sonuc_bildirgesi_en.pdf, (03.09.2018)

European Council Joint Action, 2008/124/CFSP, February 4, 2008.

https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/WEJointActionEULEX_EN.pdf, (4.02.2019).

European Rule of Law Mission for Kosovo, <http://www.eulex-Kosovo.eu>, <https://www.eulex-kosovo.eu/?>,16, (04.06.2019).

European Security Strategy, A Secure Europe In A Better World, Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf>, (03.09.2018).

European Security and Defence Policy: The Civilian Aspects of Crisis Management, presse.pesd@consilium.europa.eu<http://www.consilium.europa.eu/esdp>, (01.09.2018).

European Union, Treaty of Nice Amending the Treaty on European Union, The Treaties Establishing The European Communities and Certain Related Acts (2001/c 80/01), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12001C/TXT&from=EN> , (01.09.2018).

Franco–British St. Malo Declaration, 4 December 1998, https://www.cvce.eu/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html, (10.11.18).

Future Role in Kosovo, **Bertelsmann Group for Policy Research**, Center for Applied Policy Research (C·A·P), Munich, 2007.

Gawerc, Michelle I. “Peace-building: Theoretical and Concrete Perspectives”, **Peace and Chance**, Issue 4, Vol: 31, October 2006, pp. 435-478.

Giegerich, Bastian.”Military and Civilian Capabilities for EU-led Crisis-Management Operations”, **Journal of Adelphi Series**, Vol.50,2010, pp. 414-415 .

“Global Policing Role for EU, How non-military Crisis Management Will Contaminate Justice and Home Affairs, Trade and Aid”, <https://www.statewatch.org/news/dec00/nonmil.htm>, (01.09.2018).

Gnesotto, Nicole and Martin Ortega, “Beyond Petersberg: missions for the EU military forces”, EU Security and Defence Policy. <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/5esdpen.pdf>, (01.09.2018).

Greco, Ettore. Nicoletta Pirozzi and Stefano Silvestr, Eu Crisis Management: Institutions and Capabilities in the Making, **Istituto Affari Internazionali (IAI)**, Rome.

Greicevci, Labinot. "EU Actorness in International Affairs: Test Case of Eulex Mission in Kosovo", **Perspectives on European Politics and Society** Vol. 12, No. 3, 2011, pp. 283–303.

Haar, Roberta N. "The Kosovo Crisis and its Consequences for a European Security Architecture", **Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security**. Ed. Kurt Spillmann, Joachim Krause, Peter Lang International Academic Publishers, Frankfurt, 2000.

Hansen Lucas, "Selfish or Selfless? Perceptions of the European Union in Kosovo", <https://eustudies.org/conference/papers/download/394>, (22.04.2019),

Hauben Marc, **International Crisis Management: The Approach of European States**, New York, Routledge, 2005.

Headline Goal 2010,
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede110705headlinegoal2010_/sede110705headlinegoal2010_en.pdf, (09.06.2019).

Helsinki European Council, http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm, (26.08.2018).

Hermann Charles. F. **Indicator of International Political Crises: Some Initial Steps Toward Prediction**, Ohio States University, 2009.

Howorth, J. Britain, France and the European Defence, **Initiativ Survival**, Vol: 42, Issue: 2, pp. 33-55.

Hynek Nik, EU crisis management after the Lisbon Treaty: civil_military coordination and the future of the EU OHQ, **European Security**, Vol. 20, No.1, March 2011, pp. 81-102.

Implementation of Rule of Law, Rule of Law Through Executive Functions,
http://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/missionaccomplishments_2.pdf.

İşyar, Ömer. “ Definition and Management of International Relations”, **Perceptions**,
Vol 4, 2008, pp. 23-33.

,Karen, E Smith. “A European Union Global Strategy for a Changing World?” ,**LSE
International Politics**, 2017.

Kaya, Taylan Özgür. Aslıgül Sarıkamış Kaya. “Saint-Malo Sonrası Dönemde
Avrupa Birliği'nin Uluslararası Kimliği: Bir Sivil Güçten Daha Fazlası mı?”,
Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt: 15, Sayı 29, 2017, ss. 283-304.

Kelmendi Violeta Hyseni “The EU is struggling to save the credibility of its Kosovo
mission, but is walking on thin ice”. 06.11.2014 ,
[https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Kosovo/EULEX-the-corruption-files-
156961](https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Kosovo/EULEX-the-corruption-files-156961), (11.06.2019).

Koops, Joachim A., *Military Crisis Management: The Challenge of Inter-
Organizationalism*, **the Brussels Journal of International Relations**, Vol. 12, 2009,
pp. 12-22.

Latawski, Paul, Martin Smith, **The Kosovo crisis and the evolution of post-Cold
War European Security**, Manchester University Press, Manchester and New York,
2003.

Lauffer, Silva and Johannes Hamacher. **Handbook In Control: A Practical Guide
for Civilian Experts Working in Crisis Management Missions**, Center for
International Peace Operations, Berlin, 2016.

Lindborg, Chris. Special Report 2002. **European Approaches to Civillian Crisis Management**, A BASIC Special Report on Roundtable Discussions Held in Washington, D.C. October 2001.

Luc, Reychler. “Peacemaking, Peacekeeping, and Peacebuilding”, **Oxford Research Encyclopedia of International Studies**, Oxford, 2010, pp. 5604-26.

Lucus, Hansen, “Selfish or Selfless? Perceptions of the European Union in Kosovo”, 2009, <https://www.eustudies.org/conference/papers/download/394>, (01.09.2018).

Lucuta, Gabriela Monica. Peacemaking, peacekeeping, peacebuilding and peace enforcement in the 21st century, 25 April 2014, <https://www.peaceinsight.org/blog/2014/04/peacemaking-peacekeeping-peacebuilding-peace-enforcement-21st-century/>,(01.09.2018).

Maastricht Treaty, https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf, (01.09.2018).

Mackatlani, Caleb Navin Inbova and Mercy Inbovah, “Peace and Development in Africa: Prospects and Challenges”, **International Affairs and Global Strategy**, Vol.21, 2014. pp. 1-12.

Mahr, Ewa. “Local contestation against the European Union Rule of Law Mission in Kosovo”, **Contemporary Security Policy**, Vol 10, 2018, pp. 72-94.

Malešić Marjan, “Crisis Management in the EU: International Coordination and Civil-Military Cooperation”, **Ljubljana University Confrance Contribution**, 2011.

Malešič, Marjan. "EULEX Kosovo: A Test of the EU's Civilian Crisis Management" ,Ed. Galantino M.G., Freire M.R. , **Managing Crises, Making Peace**, Rethinking Peace and Conflict Studies Palgrave Macmillan, London, p.p (157-178).

Marshall, George C. European Centre for Security Studies,What is Conflict and Crisis Management, https://mcrl.libguides.com/SRS/Module1_2, (22.07.2018).

Mayor Cladio, Tobias Pietz, Elizabeth Schöndof and Wanda Hundel, **Toolbox Criss Management**, From Civillian Crisis Prevention to Peacebuilding: Principles, Actors, Instruments, Stiftung Wissenschaft und Politik, Berlin, 2011.

Mellon, Erôme. "Preparing for a Security Sector Review: Lessons from Kosovo, United Nations Development Program" , **Publication of Bureau for Crisis Prevention and Recovery Justice and SSR**, Vol.3, 2006, pp.1-24.

Miller, Christopher E. **A Glossary Of Terms and Concepts in Peace and Conflict Studies**, London: University for Peace Publication, 2005.

Negash, Mossa Hussen, "Ethnic Identity and Conflict: Lessons From the Kosovo Crisis", **European Scientific Journal**, March 2015, Vol.11, No.8, pp.303-318.

Nowak, Agnieszka, **Civilian Crisis Management: The EU Way**, Institute for Security Studies, Paris, 2006.

Nurboja Reshat, "International Civil Administration and State Building Process in Kosovo", **European Scientific Journal**, Vol.11, No.13, 2015, pp. 343-352.

OSAGI, Official Special Adviser on Gender Issues and Advancement of Women , <https://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/>, (22.07.2018).

Ozkanca, Oya Dursun. Rebuilding Kosovo: Cooperation or Competition Between the EU and NATO? , **Eleventh Biennial International Conference**, Los Angeles, CA, April 23 - 25, 2009 .

Pirozzi, Nicoletta, **The European Union's Crisis Management After Lisbon: Addressing New Security Challenges in the 21st Century**, IAI WORKING PAPERS,13-26. July. 2013.

Radin, Andrew. "Towards The Rule of Law in Kosovo: EULEX should go", **Nationalities Papers**, Vol: 42, Issue: 2, 2014, p.181-194.

Ramsbotham, Oliver. **Contemporary Conflict Resolution**, Rambostham Print, Conflict Research Unit Netherlands Institute for International Relations, Hague, 2015.

Reychler, Martin. Peacemaking, Peacekeeping, and Peacebuilding, **Oxford Research Encyclopedia of International Studies**, Oxford, 2010.

Rutten, Martine. From St Malo to N,ice European Defence: core documents, **Institute for Security Studies Western European Union**, Paris, 2001, http://hdr.undp.org/sites/default/files/human_security_guidance_note_r-nhdrs.pdf. (04.05.2019).

Santa Maria da Feira, European Council, Conclusion of the Presidency, http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm, (01.09.2018).

Savaşan, Zerrin. "The Role In European Parlement in CFSP/CSDP in An Strengthening and Integrating", **Journal of Academic Networks**, Vol.6, 2009, pp1-32

Schaefer, Michael. **ESDP: from Cologne to Berlin and beyond Operations Institutions Capabilities**, Institute for Security Studies, Berlin, 30.01.2007,

https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/ESDP-from_Cologne_to_Berlin-SCHAEFER.pdf, (24.08.2018).

Seb, Bytyçi and Donika Emini. **EULEX and Rule of Law**, Balkan Policy Institute (IPOL), 2012.

Security Sector Reform in Post Conflict Peace Building, DCAF Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2009.

Security Sector Reform and Governance: Definition and Conceptual Issues, What is Security Sector?

<http://www.peacebuildinginitiative.org/indexeb3c.html?pageId=1793>, (14.03.2019).

Shepherd, Alistair J.K, “From Kosovo to Kosova? The Transformation of ESDP and its Contribution to Global Conflict Management”, ECPR Joint Sessions of Workshops 11-16 April 2008 , (26.07.2018).

Skara, Gentjan. “The Bumpy Road of EULEX as an Exporter of Rule of Law in Kosovo”, **International Scientific Journal**, Issue.2, 2017, pp. 69-87.

Smith, Karen E. “A European Union Global strategy for a changing world?” , **International Politics**, Vol. 12, 2017, pp. 1-15.

Steaveart Emma, “Conflict Prevention,:Consensus or Confusion”, **Peace Conflict and Development :An Interdisiplinary Journal**, Vol.3 ,Issue 3, pp.1-22.

Summary of the Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement, Bureau of European and Eurasian Affairs Washington, DC February 22, 2008, <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/fs/101244.htm>, (26.07.2018).

Swanstörn Niklas L. P. , Mikael S. Weisman. “Conflict, Conflict Prevention and Conflict Management and Beyond: a conceptual exploration Concept Paper, Summer 2005.

Swanstörn Niklas L.P. “Conflict Prevention and Conflict management in Northeast Asia“ **Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program A Joint Transatlantic Research and Policy Center**, Uppsala University, Sweden.

Taeyoung, Yoon. “Between Peace and War: South Korea’s Crisis Management Strategies Towards North Korea”, **East Agean Review**, Vol. 15, No. 3, 2003, pp 1-10.

TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.593d2326ae9814.09341861, (08.11.2018)

The EU Global Strategy ,
https://eeas.europa.eu/headquarters/headquartershomepage_en/49750/The%20EU%20Global%20Strategy%20E2%80%93%20Year%20, (21.04.2019).

The EU’s Challenge in Kosovo, Democracy Bacgrauder, 2007,
The European Union Crisis Management, <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0022-the-european-union-and-crisis-management>. (26.07.2018).

The Lisbon Treaty and Its Implications For CFSP/ESDP, Security and Defence,
<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200805/20080513ATT28796/20080513ATT28796EN.pdf>, (07.04.2019).

Treaty on European Union, 2008,
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:EN:PDF>, (07.04.2019).

Treaty of Amsterdam, Provisions on a Common Foreign and Security Policy
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11997D/TXT&from=EN>, (10.11.18).

The European Communities and Certain Related Acts, 2001, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12001C/TXT&from=EN>, (01.09.2018).

UN Peacekeeping Protection of Civillians, <https://peacekeeping.un.org/en/protection-of-civilians-mandate>, (01.09.2018).

United Nations Peace keeping terminology,
<https://peacekeeping.un.org/en/terminology>, (01.09.2018).

United Nations Security Council, 31.10.2000,
[https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1325\(2000\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1325(2000)), (01.09.2018).

United Nations Security Council, 22 02. 2011,
https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/65/747, (01.09.2018).

United Nations Development Programme- Human Development Report Office, A Thematic Guidance Note for Regional and National Human Development Report Teams, http://hdr.undp.org/sites/default/files/human_security_guidance_note_rnhdrs.pdf, (01.09.2018).

United Nations Interim Administration Mission in Kosovo, 17.03.2009,
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2009/149, (21.05.2019).

Wallenstein Peter, Frida Möller. “Conflict Prevention: Methodology for Knowing the Unknown”, **Uppsala Univercity Department of Peace and Conflict Research**, Vol.7, 2003, pp.1-31.

Wallensteen Peter. “Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System”, **Journal of Conflict Transformation and Security**, Vol 3, 2015, pp. 1-15.

Weber, Bodo Lowell West. “EULEX -Towards an integrated exit strategy: Strengthening the rule of law through EU-integration”, **Group for Legal and Political Studies**, Vol.1, 2014, pp 1-26.

Wilkenfeld, Jonathan, Katleen J. Young, David M.Quin and Victor Asal. **Mediating International Crises**, New York, Routledges Press, 2006.

Young, Oran R. **The Intermediaries: Third Parties in International Crisis**, New York: Princeton University Press, 1967.

Young Oran R. **The Politics of Force: Bargaining During International Crises**, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1968.

Zupančič, Rok Nina Pejič . **Limits to the European Union’s Normative Power in a Post-conflict Society EULEX and Peacebuilding in Kosovo**, Springer Briefs in Population Studies, Switzerland, 2018.

Zupančič, Rok Nina Pejič, Blaž Grilj & Annemarie Peen Rodt. “The European Union Rule of Law Mission in Kosovo: An Effective Conflict Prevention and Peace-Building Mission”, **Journal of Balkan and Near Eastern Studies**, Vol. 20, Issue.6, 2017, pp. 600-617.